

TC
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ BİLİM DALI

İZMİR SANAYİ FUARININ AMACI, ÖNEMİ VE
FAALİYETLERİ 1932 – 1960

Kazım BİLGİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. ÇAĞATAY BENHÜR

KONYA 2019

TC
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ BİLİM DALI

İZMİR SANAYİ FUARININ AMACI, ÖNEMİ VE
FAALİYETLERİ 1932 – 1960

Kazım BİLGİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. ÇAĞATAY BENHÜR

KONYA 2019

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
Bilimsel Etik Sayfası.....	ii
Tez Kabul Formu	iii
Önsöz / Teşekkür.....	iv
Özet	v
Summary	vi
Kısaltmalar	vii
Giriş	1
BİRİNCİ BÖLÜM	17
1. TÜRKİYE’DE FUARIN GELİŞİMİ	17
1.1. İstanbul Fuarı (Sergi-i Umumi-i Osmani) (1863)	17
1.2. Sanayi Numene Sergisi (1919)	24
1.3. İzmir 9 Eylül Yerli Mallar Sergisi (1923)	26
2.4. Büyük Sanayi Numune Fuarı (1930)	32
1.5. İstanbul Sanayi Sergisi (1949)	36
İKİNCİ BÖLÜM	43
2. İZMİR SANAYİ FUARI	43
2.1. İzmir 9 Eylül Yerli Mallar Sergisi (1927)	43
2.2. İzmir 9 Eylül Yerli Mallar Sergisi (1928)	44
2.3. İzmir Sanayi Fuarının Kuruluşu.....	47
2.4. İzmir Sanayi Fuarının Amacı.....	50
2.5. İzmir Sanayi Fuarının Yönetmeliği	53
2.6. İzmir Sanayi Fuarının Gelişimi (1932- 1960).....	64
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	83
3. İzmir Sanayi Fuarının Önemi ve Faaliyetleri	83
3.1. İzmir Sanayi Fuarının İktisadi önemi.....	83
3.2. Fuarın Bölge Ekonomisine ve Gelişimine Katkısı	98
3.3. Fuarın Tanıtım ve Reklam Faaliyeti.....	101
3.4. Ürünlerin Pazarlanmasına Katkısı	103
3.5. Fuarın Girişimciye Katkısı	106
3.6. Fuarın Turizme Katkısı	107
3.7. Fuardaki kültürel Faaliyetlerin Topluma Katkısı	110
Sonuç	115
Bibliyografya.....	119
Ekler	131
Özgeçmiş	145

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Kazım BİLGİN
	Numarası	034202051001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih / Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tezin Adı	İzmir Sanayi Fuarı Amacı, Önemi ve Faaliyetleri 1932 – 1960

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	KAZIM BİLGİN		
	Numarası	034202051001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TARİH / ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. ÇAĞATAY BENHÜR		
Tezin Adı		İzmir Sanayi Fuarı Amacı, Önemi ve Faaliyetleri 1932 – 1960		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **İzmir Sanayi Fuarı Amacı, Önemi ve Faaliyetleri 1932 – 1960** başlıklı bu çalışma 24/09/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

Doç. Dr.

Çağatay BENHÜR

Prof. Dr.

Yaşar SEMİZ

Dr. Öğr. Üyesi

Cemile Tekin

ÖNSÖZ

İnsanoğlu ihtiyacından fazla üretmesiyle ticaret başlamış ve pazarlar kurulmuştur. Sanayileşmeyle birlikte mevcut pazarlar yetmeyince uluslararası pazarlamacılık olarak düşünebilecek fuarlar ortaya çıkmıştır. Ekonomik alanda rekabetin artmasıyla birlikte fuarlar giderek değişmiş ve gelişmiştir. Fuarlar bir milletin ideolojisini, hayat felsefesini, üretim biçimini, teknolojisini, ekonomik yapısını, bilgi birikimini bir bütün olarak tanıtmıştır.

İzmir Sanayi Fuarı da Türkiye'yi bir bütün olarak tanıtmak, üretilen ürünlerini reklamını yapıp ve pazarlanmasını sağlamak, Dünyadaki teknolojiyi öğrenip Türkiye'de makinelik üretimi yaygınlaştırmak, Türk kültürünün kendini yenileyip geliştirmesi için uygun ortamı oluşturmak gibi amaçlarla kurulmuştur. İzmir Sanayi Fuarı Türkiye'ye ve Ege Bölgesi'nin iktisadi gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Üretilen ürünlerin yurtdışında tanınip pazarlanmasına katkı sağlamıştır. Girişimcilerin yeni makineleri tanınmasına, makinelik üretime geçilmesine katkı sağlamıştır. Türkiye'de karayolu, demiryolu ve deniz yolu gibi ulaşım ağının gelişmesini sağlamıştır. İzmir'in imarının gelişmesine, ticaretin canlanmasına katkı sağlamıştır. Türkiye'de iç ve dış turizmin gelişmesini sağlamıştır.

Konunun araştırılmasında mümkün olduğu kadar birinci elden kaynaklar kullanılmaya çalışılmıştır. Kaynak taramasında yerli basın ve İzmir Ticaret Odasının ekonomik verileri ağırlıklı olarak kullanılmıştır. O dönem gazete ve dergilerde yayınlanan makaleler, bu konudaki tetkik eserler kullanılmaya çalışılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığının konuyla ilgili belgelerinden yararlanılmıştır. İzmir Belediyesi Fuar ve Turizm Müdürlüğü'nün yayınladığı fuar kataloglarından yararlanılmıştır. Makale ve araştırma kitaplarında verilen rakamlarda çelişkili bir durumla karşılaştığımda belediyenin yayınladığı birinci elden kaynak olarak katalogları esas alınmıştır. İzmir Milli Kütüphane, Ahmet Piriştina Kent Müzesi Arşivi ve Konuyla ilgili TC Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı belgelerini incelenip, bunları belli bir plan dâhilinde bir bütün olarak sunmaya çalışılmıştır.

İzmir Sanayi Fuarı'nı araştırmaya yönlendiren, araştırmalarımda yol gösteren Sayın Prof. Dr. Yaşar SEMİZ'E ve bu araştırmada bana rehberlik eden danışmanım sayın Doç. Dr. Çağatay BENHÜR'E teşekkür ederim.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	KAZIM BİLGİN		
	Numarası	034202051001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TARİH / ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. ÇAĞATAY BENHÜR		
Tezin Adı	İzmir Sanayi Fuarı Amacı, Önemi ve Faaliyetleri 1932 – 1960			

ÖZET

İnsanlar ihtiyacından fazla üretmesiyle, farklı ürünlerle değiştirme ihtiyacı duymuştur. Değişim ihtiyacı pazar ve sergileri oluşturmuştur. Pazar ve sergilere eğlence de eklenmesiyle panayıra dönüşmüştür. Sergi ve panayır geleneği ortaçağda batıya taşınmıştır. Avrupa’da ilk sergi ve panayır Fransa’da açılmıştır. Sergi ve panayır belirli özellikler kazanmasıyla fuara dönüşmüştür. Avrupa’da genel fuarcılık Fransa’da başlamıştır. İlk numune fuarı Almanya’da başlamıştır. Modern manada uluslararası fuarcılık ise İngiltere’de Londra fuarıyla başlamıştır. Osmanlı Devletinde fuarcılık çalışmaları Tanzimat döneminde başlamıştır. Sergi-i Umumi-i Osmanî-i bu ilk çalışmadır. Fakat kalıcı fuar kurulamamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti’nde ilk adım 1923 yılında toplanan İzmir İktisat Kongresine katılanların yurdun çeşitli bölgelerinden getirdikleri ürünlerle numune sergisi açılmışlardır. Sergi Mustafa Kemal’in hoşuna gitmiş ve kalıcı sergiler açılmasını istemiştir. İzmir Valisi Kazım Dirik Dokuz Eylül Sergisini açmıştır. İzmir Belediye Başkanı Dr. Behçet Uz bu sergiyi İzmir Sanayi Fuarına dönüştürmüştür. 1934 yılında fuar uluslararası açılmıştır. 1936 yılında günümüzdeki kültürpark kurulmuştur. Fuarı cumhuriyetin simgesi olarak gören grup vardır.

İzmir Sanayi Fuarın ülkenin içinde bulunduğu durumu yansıtan ayna olmasını istemişlerdir. Ülke ekonomisini, kültürünü, ürünlerini, doğal güzelliklerini bir bütün olarak tanıtmalarını istemişlerdir. Ülkede üretilen malların iç ve dış pazara tanıtılmasını amaçlanmıştır. Fuarı

kurulmasındaki amaç üretilen ürünlerin pazarlanmasını sağlamaktır. Başka bir deyişle ihracat fuarı olmasını istemişlerdir. Fakat sanayi ürünlerinin ihracatında istenilen amaca ulaşamamıştır. Fuar ülke ve bölge ekonomisine büyük bir canlılık getirmiştir. Bölgenin gelişmesine ve sanayinin canlanmasına büyük hizmet etmiştir. Bölgenin ihracatı sürekli artmıştır. Turizm ve şehircilik gelişmiştir. Fuar içerisinde gerçekleştirilen kültürel etkinlikler de kültür birliğinin sağlanmasına katkıda bulunmuştur. Fuar iktisadi bakımdan çok önemlidir.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	KAZIM BİLGİN		
Numarası	034202051001		
Ana Bilim / Bilim Dalı	TARİH / ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ		
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
Tez Danışmanı	Doç. Dr. Çağatay BENHÜR		
Tezin İngilizce Adı	The purpose, importance and activities of İzmir Industry Fair (1932-1960)		

SUMMARY

The purpose, importance and activities of İzmir Industry Fair (1932-1960)

People need to replace them with different products as they produce more than they need. The need for change has formed the market and exhibitions. It has become a fair with the addition of entertainment to the markets and exhibitions. The exhibition and fair tradition has been carried to the west in the Middle Ages. The first exhibition and fair in Europe was opened in France. The exhibition and fair became a fair with certain features. Fairs in Europe started in France. The first sample fair started in Germany. In the modern sense, the fair has started with the London fair in England. Fair works in the Ottoman Empire began in the Tanzimat period. The exhibition – i Umumi-i Osmani-i is the first works. But the permanent fair could not be established.

Participants in Izmir Economy Congress opened a sample exhibition with the products they brought from various regions of the country. This event took place as a first step in the Republic of Turkey in 1923. Mustafa Kemal enjoyed the exhibition and requested permanent exhibitions. The governor of İzmir; Kazım Dirik opened the Dokuz Eylül Exhibition. Mayor of Izmir; Behçet Uz transformed this exhibition into the İzmir Industry Fair. The fair was opened internationally in 1934. Today's Culture Park was established İn 1936. There are groups who see the fair as the symbol of the Republic.

They wanted Izmir Industry Fair to be a mirror that reflects the situation in the country. They wanted to introduce the country's economy, culture, products, natural beauties as a

whole. They wanted the products produced in the country to be introduced to the domestic and foreign markets. The aim of the fair is to ensure the marketing of the products produced. In other words, they wanted to have export fairs. However, industrial products have not achieved the desired purpose. The fair brought vitality to the economy of the country and the region. It has served the development of the region and the revival of the industry. The region's exports increased continuously. Tourism and urbanism are developed. Cultural activities in the fair also contributed to the establishment of cultural unity.

Kısaltmalar

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

gös. yer.: gösterilen yer

bk : Bakınız

E.T. : Erişim Tarihi

yay. : yayını

s. : sayfa

S. : Sayı

TDK: Türk Dil Kurumu

TTK: Türk Tarih Kurumu

İSO: İstanbul Sanayi Odası

İEF: İzmir Enternasyonal Fuarı

UFİ: Uluslararası Fuarlar Birliği

ITE: İngiliz Uluslararası Fuarcılık Şirketi'nin Türkiye bürosu

AFEKS: İç ve Dış Ticaret Limited şirketi

İZFAŞ: İzmir Fuarcılık Hizmetleri Kültür ve Sanat etkinlikleri A.Ş.

TURKEL: Turkel Fuarcılık A.Ş.

TÜYAP: Tüm Fuarcılık Yapım A.Ş.

İTSO: İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

GİRİŞ

Fuar sözcüğü Fransızca “foire” sözcüğünden türemiş olup panayır ve şenlik anlamında kullanılmıştır. Fuarın Almanca karşılığı olan “masse” sözcüğü ise Latince “missa” sözcüğünden türemiş olup kitle anlamında kullanılmıştır. Her iki tanım da fuar, insan topluluklarını bir araya getiren teşkilat anlamına gelmektedir.

Fuarı Türk Dil Kurumu şöyle tanımlamaktadır: “Belirli zamanlarda, belli yerlerde ticari mal sergilemek amacıyla açılan büyük sergidir.”¹ Milli Eğitim Bakanlığı sözlüğünde de “Belli zamanlarda belli yerlerde ticari mal sergilemek için açılan büyük pazarlardır.”² şeklinde tanımlanmaktadır.

Sergi, ilim, fen ve sanat sahasında meydana gelen yeni gelişmeleri, eserleri, üretimleri, icatları vb. teşhir ederek umumun, gerekse sergilerle ilgilenenlerin dikkatini çekmek, bilgilerini artırmak ve muayyen sahalardaki ilerlemeleri tanıtmak için kurulan ve bir nevi propaganda merkezleridir.³

Fuar bir malın ya da hizmetin, belirli tarihte ve yerde sergilendiği, alıcı ile satıcının bulunduğu, insanların bilgi ve teknoloji alışverişinde bulunduğu yerdir. Fuar “ekonomik, sosyal ve politik faaliyetlerin birleştirilip bütünleştirilmesini sağlamaya çalışan organizasyonlardır.”⁴

Fuarlar ürünlerin pazarlanması ya da ülkenin tanıtılması, bilgi, teknoloji, kültür alışverişinin yapıldığı, ülke ve bölgelerin gelişmesinde çok önem arz eden, belirli zamanlarda, belirli yerlerde, belirli aralıklarla kurulan sergilerdir. Fuarlar, şirketlerin ürün ve hizmetlerini tanıttıkları, alıcı ve satıcının karşılaştıkları yerlerdir.⁵

¹ <http://sozluk.gov.tr/>, (E. T. 05.05.2019).

² **Örnekleriyle Türkçe Sözlük**, C. II, M.E. B. yay, Ankara 1995, s. 942.

³ Yaşar Semiz, **Atatürk Dönemi İktisat Politikası Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti**, Konya 1996, s. 10.

⁴ Selma Güleç, “Fuar Kavramı ve Önemi”, **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. XII, S. 1, Eylül 1999, s. 113.

⁵ Fuarın Tanımı, http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Fuarcılık.pdf (E. T.05.05.2019).

Sergi, panayır ve festival kelimeleri fuar yerine kullanılmıştır. Fakat Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğine göre bu terimler farklıdır. Sergi ve panayırlarda ziyaretçiler alışverişten çok serginin eğitici ve eğlendirici yönüne ağırlık vermektedirler. Fuarın ise asıl amacı ticareti genişletmek, ileriye dönük pazar bulabilmektir.

TOBB'a göre fuar *“ticari mal ya da hizmetlerin, bunlarla bağlantılı teknolojik gelişmelerin, bilgi ve yeniliklerin tanıtımını, paylaşılmasını amaçlayan; katılımcılarla ziyaretçiler arasında işbirliğini, alışverişi, pazar büyütme, geleceğe yönelik ticari ilişkiler kurmayı ve geliştirmeyi amaçlayan, konusunu oluşturduğu alanın, sektörün ve toplumun menfaatlerini gözeterek, yer, tarih ve süresi önceden belirlenmiş olan etkinliklerdir.”*⁶

Fuar *“sanat, bilim ve endüstri ürünlerinin, toplumun ilgisini çekmek, üretimi geliştirmek, ticareti geliştirmek, bir ya da birden çok üretim alanındaki başarıları sergilemek amacıyla yapılan gösteridir.”*⁷

İlk Çağlarda sergiler devamlı, geçici ve gezici olmak üzere üçe ayrılmışlardır.⁸ XIX. yüzyılda sanayileşmeyle birlikte ticari ürünlerin örneklerinin sergilendiği ve sipariş alındığı fuarlar kurulmuştur. Bu yönüyle fuarlar ikiye ayrılmıştır. Bunlar:

“1) – Malların aynen gösterildiği fuarlar.

2)- Satılacak malların sadece örneklerinin ya da modellerinin gösterildiği fuarlardır. Bu şekildeki fuarlara numune fuarlar denir.”⁹

Fuarlar kuruluş amacına göre sadece bir alanda kurulan sergiler haline gelip, ihtisas fuarlarına dönüşmüştür. Günümüz fuarları şöyle sınıflandırılabilir:

⁶ Uğur Sülün, *“İhracatın Geliştirilmesinde Fuar, sergi ve Panayırlara Yönelik Mali Teşviklerin Etkinliği (1990 – 2005 Dönemi Analizi)”*, DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2006, s. 32

⁷ Gökhan Karpat, *“İzmir Kültürpark ve Fuar Alanının Tarihsel Gelişim Sürecinin Araştırılması ve Geleceğe Yönelik Tasarım Programının Oluşturulması”*, DEÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2009, s. 8.

⁸ Gönül Budak, Gülay Budak, **Halkla İlişkiler – Davranışsal Bir Yaklaşım**, Beta Basım A.Ş., İstanbul 1995, s. 150.

⁹ Alfred Isaac, *“İzmir Enternasyonal Fuarı Hakkında Bir Kaç Söz”*, **İktisadi Yürüyüş**, C. IX, S. 89 – 91, Eylül 1943, s.16.

“a)- *Yalnız bir tek dala ait fuarlar (kitapçılık fuarı, ya da bilgisayar fuarı gibi)*

b)- *Bilhassa teknik matbuata ait fuarlar*

c) –*Tüm mallara ait fuarlar olarak sınıflandırıyoruz.*”¹⁰

Fuar, insanların ihtiyacından fazlasını üretmeye başlaması sonucu, fazla ürünü farklı mallarla değiştirme isteğinden doğmuştur. Neolitik dönemde tarımla birlikte üretim başlamış, fazla yetiştirilen ürünlerin takas edilmesiyle de ticaret başlamıştır. Takasın belirli günlerde, belirli yerlerde yapılmasıyla pazarlar oluşmuştur. Maden devirlerinde insanlar ürettikleri farklı madeni ürünleri birbirleriyle değiştirme ihtiyacı duymuştur. Bu ihtiyacı karşılamak için o dönemde en zengin, en kalabalık şehirlerde pazarlar kurmuşlardır. Bu pazarlar ve sergiler fuarın başlangıcını oluşturmuştur.¹¹

İlk Çağ’da çeşitli bölgelerdeki madenler işlenmiş, bölgelerin iklimine bağlı olarak çeşitli tarım ürünleri yetiştirilmiş ve bölgeler arasında ticaret gelişmiştir. Kıtalar arasında ticaret yolları yapılmış, ticaret yolları üzerinde sergi ve pazarlar kurulmuştur. Orta Asya’da Türkler ile Çinlilerin, Çin’in kuzey bölgelerinde sergi ve pazarlar kurulduğu bilinmektedir.¹² Yine ipek yolu üzerinde Kırım, İstanbul gibi şehirlerde sergiler kurulmuştur. Baharat yolu üzerinde İskenderiye ve Şam gibi şehirlerde de sergi ve pazarlar kurulmuştur.

Orta Çağda pazarlara eğlencenin de eklenmesiyle sergiler panayıra dönüşmüştür. Büyük pazar ve panayırlar ipek baharat yolu üzerinde bulunan kalabalık şehirlerde kurulmuştur. İstanbul, Şam ve İskenderiye gibi şehirlerde büyük panayır merkezleri oluşmuştur. Mekke’de haram aylarında sergi ve panayırlar kurulduğu bilinmektedir. Mekke’ye gelenler eğlenmişler, şiir yarışmaları yapmışlar, ticaret yapmışlar ve Kâbe’de ibadet etmişlerdir.¹³

¹⁰ Gös. yer.

¹¹ Nadir Nadi, “*Fuar ve Panayırlar*”, *İktisadi Yürüyüş*, C. IV, S. 41, Ağustos 1941, s. 6.

¹² İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, İstanbul 1998, s. 325.

¹³ Yunus Akyürek, “*Cahiliye Dönemi Mekke Toplumunun Hz. Peygamber’in Nübüvetine İlişkin İntibaları*”, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 7, Eylül 2015, s. 55 – 72.

Anadolu Selçuklu Devleti zamanında Konya ve Kayseri sergileri kurulmuştur. Bu sergiler hem numune hem de aynı malın satıldığı fuar niteliğindedir. Avrupalı tüccarlar bu sergilerde almak istedikleri mallardan almış, hoşuna giden mallardan üretilmesi için Ahi Teşkilatına sipariş vermiştir. Kayseri’de kurulan “Yabanlu” sergisi Faruk Sümer hocaya göre o dönemde dünyanın en büyük sergisidir.¹⁴

Orta Çağ’da sergi ve panayır kavramı doğudan Avrupa’ya geçmiştir. Avrupa’da ise sergi öncülüğünü Fransa yapmıştır. Fransa’da ilk sergi 427 yılında açılan Champagne sergisidir. Tarihte genel (yatay) fuar olarak nitelenebilecek en eski sergi Frankların Kralı II. Chlotharın oğlu I. Dağobert (629 -639) tarafından 629 yılında Paris’te kurulan Foire Sen Denis’dir. Bu fuar Dagobert meydanında dört hafta için kurulmuş ve 1789 yılına kadar devam etmiştir.¹⁵ Dünyada genellikle ilk genel (yatay) fuar olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple Fransa’nın fuarcılık tarihinde önemli yeri vardır.

Avrupa’da fuarcılığın gelişmesinde Landit, Sen Lazer, Sen Loren, Sen Jermen fuarları önemli yer tutmaktadır. Anyen, Bove, Reymis ve Orleon şehirlerinde de fuarlar düzenlenmiştir.¹⁶

İtalya’da Venedik ve Ceneviz şehir devletleri doğudan getirdikleri malları sergilemek için Cenova ve Venedik sergileri açılmıştır. Orta Çağda İtalya’da Pavia ve Ferara fuarlarıyla fuarcılık önem kazanmıştır. Bu gelişmenin sonucu olarak “Bari Fuarı” önemli bir fuar haline gelmiştir.¹⁷

Almanya’da en eski fuar, hala önemini yitirmemiş, Leipzig Fuarı 1268 yılında kurulmuştur. Yine Paris’te Ojambion, Tranple ve Sen Ovida Fuarları Vandum meydanında 1665 yılından 1771 yılına kadar düzenlenmiştir.¹⁸

¹⁴ Faruk Sümer, **Yabanlu Pazarı: Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Fuar**, İstanbul 1985, s. 15.

¹⁵ “Tarihi Bir Tetkik Fuarlar”, **İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Bülteni**, C. XIII, S. 7 – 8, Ağustos 1938, s. 8.

¹⁶ “Dünyada İlk Fuarlar”, **İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Bülteni**, C. XIX, S. 8 – 9, Ağustos 1944, s. 7.

¹⁷ Şükrü Balaban, “Panayır ve Sergiler”, **İktisadi Yürüyüş**, C. II, S. 18, Ağustos 1940, s. 16.

¹⁸ “Tarihi Bir Tetkik Fuarlar”, s. 8.

Tarım ve zanaata dayalı üretimin yerini sanayinin almasıyla ticaretin önemi artmıştır. XIX. yüzyılda sanayi devriminin ikinci hamlesiyle seri üretim yapan fabrikalar yapılmıştır. Böylece pazar ihtiyacının artmasıyla birlikte bir ürünün hem iç, hem de dış piyasada tanıtılması ihtiyacı uluslararası fuarın doğmasını sağlamıştır. Bunun dışında sadece yerel malların sergilendiği fuarlar vardır. “*Her sene tekrarlanan uluslararası nitelikteki fuarlar Faire = Messe = Panayır ve Exposition = Aufotelluaq = sergi özelliği taşımaktadır.*”¹⁹ Batılı devletler kapitalizmin etkisiyle yeni pazarlar bulmak ve kendi üstünlüğünü diğer milletlere kabul ettirmek, sanayileşmeye çalışan ülkelerin sanayisini yok etmek amacıyla fuar çalışmalarına önem vermiş ve fuarcılığı desteklemiştir.

Londra Uluslararası Fuarı 1851: Avrupa’da ilk uluslararası fuar 1851 yılında açılan Londra’da Hyde Park kabul edilmektedir. Sergi sarayının çelik ve camdan yapılması sebebiyle “*Crystal Palace*” adıyla tanınmıştır. Fuara 28 devlet ve 17.000 üretici katılmış ve fuarı 6 milyon kişi ziyaret etmiştir.²⁰ Osmanlı Devleti’nin katıldığı ilk uluslararası fuardır. Osmanlı Devleti 700 üreticiye ait tarıma ve el sanatlarına dayalı ürünlerle katılmıştır.²¹ Uluslararası fuarcılığın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Fuar yaklaşık 6 ay açık kaldıktan sonra 11 Ekim 1851’de kapanmıştır.²²

New York uluslararası sergisi 1853 yılında açılmıştır. Osmanlı Devleti mesafenin uzak olması ve Kırım Savaşı nedeniyle sergiye katılamamıştır.²³

Paris Fuarı 1855: Sergi 16 hektarlık alana kurulmuş, sergiye 34 ülke katılmış ve sergiyi 5.162.330 ziyaretçi gezmiştir.²⁴ 1855 yılında ilk kez evrensel tema kavramı gündeme gelmiştir. Fuar; tarım – endüstri ve güzel sanatlar olmak üzere iki ana bölümden oluşmuştur. 15 Mayıs 1855’te açılan sergi 15 Kasım 1855’e kadar açık kalmıştır. Osmanlı Devleti çeşitli bölgelerinde üretilen 2 binden fazla ürünle katıl-

¹⁹ “*Fuarın Tarihi*”, **İzmir Enternasyonal Fuar Sergi Talimatnamesi**, İzmir 1953, s. 3.

²⁰ Aytaç Işıklı, **Türkiye’nin Fuar Albümü**, 1. Baskı, İstanbul 2012, s.12.

²¹ Haluk Kanca, “*XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Uluslararası Osmanlı Fuarı: 1863 Sergi-i Umumi-i Osmanî*”, **Dünya Ticaret Merkezi**, Haziran 2013, s.162., <https://dergipark.org.tr/download/article-file/319924> (E.T .05.05.2019).

²² Rıfat Önsoy, **Tanzimat Dönemi Sanayi ve Sanayi Politikası**, Ankara 1989 s. 61.

²³ Önsoy, **a.g.e.**, s. 63.

²⁴ Işıklı, **a.g.e.**, s. 22.

mıştır.²⁵ Osmanlı Devleti tekstil, halı, seramik, ahşap, tabanca ve tüfekler sergilemiştir.²⁶

Londra II. Uluslararası Fuarı 1862: İlk kez pavyon sistemi uygulanmıştır. Osmanlı Devleti 750 üreticiye ait Tarım, sanayi ve sanat alınındaki ürünleri 25 pavyonda sergilemiştir.²⁷ Osmanlı Devletinin katıldığı üçüncü uluslararası fuardır. Osmanlı Devleti ürünlerinin büyük çoğunluğunu tarım ürünleri oluşturmuştur. Osmanlı Devleti bol tarım ürünleri ve madenleriyle Avrupa'nın dikkatini çekmiştir.²⁸

Sergi-i Umumi-i Osmanî 1863: Osmanlı Devleti Avrupa'da katıldığı sergilerden kazandığı deneyimler ışığında sergi açmaya karar vermiştir. Sergi düzenlemek için Mustafa Fazıl Paşa Başlığında bir komisyon kurulmuştur. Osmanlı Devleti üç dört aylık çalışma sonucunda Sergi-i Umumi-i Osmanî'yi açmıştır. Bu sergi padişah Abdülaziz'in desteğiyle, Sultan Ahmet Meydanında törenle hicri 1279 Ramazan'ında; miladi 28 Şubat 1863'te açılmıştır.²⁹ Fuar 28 Şubat 1863'ten 1 Ağustos 1863 tarihine kadar açık kalmıştır. Mustafa Fazıl Paşanın kurduğu fuarda 10 binden fazla Osmanlı tarım ürünü, el sanatları ve sanayi ürünleri sergilenmiştir. Sergi-i Umumi-i Osmanî Fuarına İngiltere, Fransa ve Avusturya tarım makine ve aletleriyle katılmıştır.³⁰

Sergi-i Umumi-i Osmanî için sergi mahalli olarak önce Sultan Ahmet Meydanı arkasındaki boş alan seçilmiştir. Daha sonra Sultanahmet'te iki dikili taş arası münasip görülerek yapıya orada başlanmıştır. Serginin talimatnamesine göre gerek malını teşhir edecekler gerek seyre gelecekler için büyük kolaylıklar sağlanmıştır. Sergi Avrupa noktayı nazarında ilgiyle takip edilmiştir.³¹ Tanzimatçılar uygulamaya koydukları sanayileşme politikasının amacına ulaşmamasının sebeplerini fuarda incelemek amacıyla Sergi-i Umumi-i Osmanî açmıştır. Serginin amacı Osmanlı Devletinin çeşitli bölgelerinde üretilen malların kalite, çeşit ve fiyatını belirlemek, üretimde

²⁵ Önsoy, a.g.e., s. 63.

²⁶ gös. yer.

²⁷ gös. yer.

²⁸ Önsoy, a.g.e., s. 71.

²⁹ 44. İ.E.F. Katalogu, 1975, s. 7.

³⁰ Önsoy, a.g.e., s. 66.

³¹ Zeki Atamgüç, "Sergi ve Panayırlar", *İktisat ve Ticaret Mecmuası*, C. II, S. 20, Birinci Kanun 1935, s. 31.

karşılaşılan sıkıntıları belirleyerek çözüm üretmek, üreticilerin ve tüccarların bir araya gelerek tanışmalarını sağlamaktır.³² Fuarın açık kaldığı beş aylık sürede fuarı 150 bin kişi ziyaret etmiş ve 450.000 kuruş meblağ kazanmıştır. Bu fuar için harcanan paranın 1/5 kadardır.³³ Fuardan elde edilen bilgile ışığında sanayi ıslah komisyonu kurulmuş, sanayi geliştirilmeye çalışılmıştır. Fakat kapitülasyonlar nedeniyle sanayi gelişmemiştir. Kalıcı fuara dönüşmemiştir.

Paris II. Uluslararası Fuarı 1867: Fuar 165 dönümlük alana kurulmuş, fuara 30 ülkeden 60 bin üretici katılmış ve 6,8 milyon ziyaretçi gelmiştir.³⁴ Osmanlı Devleti fuara tarım, sanayi ve el sanatları alanında 64 kategoride katılmıştır.³⁵ Osmanlı Padişahı Abdülaziz (1861 – 1876) fuarın açılışına kalabalık bir heyetle katılmıştır.³⁶ Bu heyet içerisinde V. Murat ve II. Abdülhamit de bulunmuştur. II. Abdülhamit bu deneyimlerinden dolayı hükümdar olduktan sonra fuarcılık çalışmalarına önem vermiştir.

Viyana Uluslararası Fuarı 1873: Avusturya – Macaristan İmparatorluğu tarafından düzenlenmiştir. Fuar 42 dönümlük alanda 53 bin pavyonla kurulmuş ve fuarı 7 milyon kişi ziyaret etmiştir.³⁷ Fuarda Türk Mahallesi kurulup Osmanlı mimarisi sergilenmiş ve Osmanlı ülkesini tanıtan üç kitap hazırlanıp dağıtılmıştır. Osmanlı Devleti dokuma ürünleri ve kahvehanesi Avrupalıların ilgisini çekmiştir.

Philadelphia Fuarı 1876: Sergi 10 Mayıs 1876 tarihinden 10 Kasım 1876 tarihine kadar açık kalmıştır. Fuar 284 dönümlük araziye kurulmuştur. Sergiye 14.420 katılımcı ve 10 milyon ziyaretçi gelmiştir.³⁸ Sergi binası çelikten yapılmıştır. Osmanlı Devleti pavyonunda Ankara tiftik keçisi ve el sanatları halılar tanıtılmıştır. Osmanlı Devleti fuara sekizgen planlı bir Türk kahvesiyle katılmıştır. Fuara Osmanlı ülke-

---

³² Önsoy, **a.g.e.**, s. 71.

³³ **gös.yer**

³⁴ Işıklı, **a.g.e.**, s. 42

³⁵ Kanca, **a.g.m.**, s. 163.

³⁶ İbrahim Şirin, “*Dünya Fuarları ve Osmanlı Modernleşmesi*”, [https://www.academia.edu/33764969/Dünya Fuarları ve Osmanlı Modernleşmesi The World Fair s_and_Ottoman_Modernization](https://www.academia.edu/33764969/Dünya_Fuarları_ve_Osmanlı_Modernleşmesi_The_World_Fair_s_and_Ottoman_Modernization) (E.T. 02.05.2019).

³⁷ “Osmanlı Devletinin Katıldığı Fuarlar”, https://www.academia.edu/5798341/osmanlı_devletinin_katıldığı_uluslararası_sergiler (E.T. 02.05.2019).

³⁸ Işıklı, **a.g.e.**, s. 63.

sinden bazı şahıslar da katılmıştır. Köln Sergisi 1878: Osmanlı Devleti bahçıvanlık sergisine katılmış ve sergide Türk köşkü ile temsil edilmiştir.³⁹

Paris Uluslar arası fuarında 1889 yılında Fransız devriminin 100. yılını kutlaması önemli tema olmuştur. 237 dönümlük araziye kurulan fuar 61.722 katılımcı, 28.121.975 kişi ziyaret etmiştir.⁴⁰ Osmanlı Devleti Fransız devriminin fikirlerine karşı olduğu için fuara katılmamıştır. Fakat Osmanlı ülkesinden bazı ressamlar kişisel olarak katılıp eserlerini sergilemiştir. Eiffel kulesi fuarın simgesi olmuştur.

Chicago Uluslararası Fuarı 1893: Fuarın ana teması mimari tasarımıdır. 656 dönümlük araziye kurulan fuara 50 devletten 50 bin civarında üretici katılmış ve fuar 27 milyon kişi tarafından ziyaret edilmiştir.⁴¹ Osmanlı Devleti örnek Türk köyü inşa ederek katılmıştır. Köyün merkezinde bir cami inşa edilmiştir. Osmanlı Devleti Tarım ürünleri, tekstil ürünleri, halı ve kilim gibi dokuma ürünleri, mobilya, çini, silah ve gemi maketleri, altın, gümüş nakışlar ve mücevherler sergilemiştir. Osmanlı fotoğraflarından oluşan albüm hazırlanmış, Osmanlı ülkesi tanıtılmaya çalışılmıştır.

II. Abdülhamit Döneminde (1876 – 1909) kalıcı fuar çalışmaları başlamıştır. Bu kapsamda İtalyan mimar Raimondo Daronco getirilmiş ve Şişli, Mecidiyeköy civarına 142 bin metrekarelik fuar çizimi ve maketini yapmıştır. Fakat 1894 depremi sonra şehrin imarına öncelik verildiği için fuar yapılamamıştır.⁴²

Almanya’da kurulan Leipzig Fuarı 1895 yılında ihtisas fuarlarına dönüşmüş ve günümüzde varlığını devam ettirmektedir. Avrupa’nın ilk ihtisas fuarıdır. Osmanlı Devleti fuara katılmamıştır.⁴³

Paris Fuarı 1900: Fuar alanın büyük bir kısmı Fransa Devletine ayrılmış ve 76.112 üreticinin katıldığı fuarı 48 milyon kişi ziyaret etmiştir. Osmanlı Devleti mi-

³⁹ Kanca, **a.g.m.**, s. 163.

⁴⁰ Kanca, **a.g.m.**, s. 164.

⁴¹ Kanca, **a.g.e.**, s. 164. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/319924>, (E.T. 02.05.2019).

⁴² Işıklı, **a.g.e.**, s. 136.

⁴³ Işıklı, **a.g.e.**, s. 137.

marî tarım, el sanatları ve güzel sanatlar alanında katılmıştır. Türk mimarisini temsilen cami yapılmıştır.⁴⁴

Konya Halı Kilim Sergisi 1901: Konya Sanayi Mektebinde 30 Mayıs'ta açılan sergi 40 gün açık kalmıştır. Halı, kilim ve mensucat sergilenmiş ve halk yoğun ilgi göstermiştir. Konya adında halıdan ilk gazete Akşehir'de dokunmuş, bu sergide gösterilmiştir.⁴⁵ Diyarbakır Ziraat ve Sanayi Sergisi 1903 yılında Hamidiye Sanayi Mektebi'nde açılan ulusal sergidir. Bölgede üretilen tarım ve sanayi ürünleri sergilenmiştir. Halep Sergisi 1903 yılında bölgede yetiştirilen tarım ürünleri, deri ürünleri, kumaşlar, dokumalar ve şamdanlar sergilenmiştir.⁴⁶

Trabzon Sergisi 1903 yılında açılmış ve serginin amacı yerel üretimi güçlendirmektir. Bu amaçla kurulan sergide bölgede yetiştirile ürünler ve dokumalar sergilenmiştir. Sergi ile ilgili bilgi ve görüntüler Servet-i Fünun Gazetesinde 14 Temmuz 1904'te yayınlanmıştır. Serginin amacı ulusal üretimi güçlendirmek ve halkın yerli malı kullanımını artırmaktır.⁴⁷

Edirne Mahsulât ve Mamulât Sergisi 1905: Sergide hububat bölümünde tütün balyaları, tahıl tohumları ve numuneleri, dokuma ürünleri, halılar, kilimler, kız öğrenciler bölümünde el işlemleri, kuyumculuk, seracıya bölümleri bulunmuştur. Yöresel bir sergidir.⁴⁸

Liege Sergisi 1905: Sergi 24 Nisan – 6 Kasım 1905 tarihleri arasında açık kalmıştır. Sergi Belçika'nın bağımsızlığının 74. yılı kutlanmıştır. Sergiye 31 ülke katılmış ve sergiyi 7 milyon kişi ziyaret etmiştir.⁴⁹ Osmanlı Devleti sergiye katılmıştır. Osmanlı ürünleri sergi ana binasının içindeki pavyonlarda sergilenmiştir. Osmanlı sergisinin komiserliğini M. Mihran Kavafyan yapmıştır. Geleneksel Osmanlı mimarisiyle düzenlenen pavyonda halı, kilim ve çeşitli kumaşlar sergilenmiştir. Sergiye 61 Osmanlı şirketi katılmıştır. Sergi komitesi Osmanlı ürünlerini 33 madalyayla ödül-

⁴⁴ Kanca, **a.g.m.**, s. 165.

⁴⁵ Işıklı, **a.g.e.**, s. 176 – 177.

⁴⁶ Işıklı, **a.g.e.**, s. 180.

⁴⁷ Işıklı, **a.g.e.**, s. 193.

⁴⁸ Işıklı, **a.g.e.**, s. 201 – 203.

⁴⁹ Işıklı, **a.g.e.**, s. 206.

lendirmiştir. Osmanlı Devleti 1906 yılında Fransa’da açılan Tourcoing Sergisine katılmıştır. Sergide Osmanlı Devleti bir pavyon yapmış ve tekstil ürünleri, halı kilim sergilenmiştir.

Bursa Sergisi 1906: Yöresel bir sergidir. Belediye binası ve bahçesinde yapılmıştır. Sergi 21 bölümden oluşmuştur. Bunlar 1. Kız Okulu Elişleri, 2. Halıcılık, 3. Antika ve elişleri, 4. İpekli dokuma, 5. Havlu yapımı, 6. İpekçilik, 7. Dikiş makineleri, 8. Tekel (Tütün idaresi), 9. Kuyumculuk (Mücevher, altın ve gümüş işleri), 10. Hamidiye Bursa Sanayi Mektebi ürünleri, 11. Dersaadet Sanayi mektebi Ürünleri, 12. Orman ve maden ürünleri, 13. Saraciye ve kürkçülük ürünleri, 14. Tarım aletleri ürünleri, 15. Şekercilik ve pasta ürünleri, 16. Dokuma tezgâhları, 17. Toprak ürünleri, 18. Gıda ürünleri, 19. Güzel sanatlar, 20. ve 21. Kütahya Çinleri sergilenmiştir. Sergide okulun bahçesinde iyi cins atlar, Bursa’da yapılan fayton arabaları, halılar, halı tezgâhları, zeytinyağı, sabun, Kütahya çinisi ve porseleni, Eskişehir’in lüle taşı, güzel sanatlarda resimler sergilenmiştir. Sergiyi 13 Ekim 1906’da kapanıncaya kadar 27. 837 kişi ziyaret etmiştir.⁵⁰

Tourcoing Sergisi 1906: Fransa’nın kuzeyinde Tourcoing şehrinde kurulan sergi daha çok tekstil üzerinedir. Nisan – Eylül 1906’ya kadar açık kalan sergiye 800 girişimci katılmış ve sergiyi 700 bin kişi ziyaret etmiştir.⁵¹ Sergiye 2 devlet davet edilmiştir. Bunlar Osmanlı ve Belçika’dır. Osmanlı Devleti sergide kendine has mimarisiyle bir pavyon yapmıştır. Burada halı ve kimli dokumaları ve tekstil ürünleri sergilenmiştir.⁵²

Bursa Sergisi 909: II. Meşrutiyetin yıldönümü dolayısıyla belediye binası ve bahçesinde düzenlenmiştir. Sergi 10 hafta açık kalmıştır. Sergiyi 50 bin kişi gezmiştir. Osmanlı sanayi, tarım ve güzel sanatlar alanında ürünleri sergilenmiştir. Padişah Mehmet Reşat ve yanında bulunan heyet sergiyi ziyaret etmiştir. Sergi komisyonu Başkanlığını Bursa Valisi Azmi Bey yapmıştır. Sergide 10 sayılık bir dergi çıkarılmıştır. Sergiden bazı fotoğraflar yayınlanmıştır. Sergide eğitim, güzel sanatlar, eski eserler, halıcılık, şekercilik, bakırcılık, çinicilik, orman, maden ve ziraat, müzik bö-

⁵⁰ Gös. yer

⁵¹ Işıklı, a.g.e., s. 215.

⁵² Işıklı, a.g.e., s. 216.

lmleri vardır. Halıcılık bölümünde Bursa ve Uşak halıları, ziraat bölümünde Bursa'da yetiştirilen tarım rnleri, Bursa ipek kozası ve kozadan ipek çekmeyle ilgili bir flatr makinesi, maden bölümünde Bursa'da çıkarılan madenler ve Bursa'da maden araştırma raporları sergilenmiş, Hareke Fabrikasının tekstil ürünleri, güzel sanatlar bölümünde Hamdi Bey, Halil Paşa ve Rıza Bey'in tabloları sergilenmiştir.⁵³

Brüksel Sergisi 1910: Batı Avrupa'da Belçika'nın başkentinde düzenlenen ikinci sergidir. Sergi 23 Nisan – 1 Kasım 1910 tarihleri arasında düzenlenmiştir. 220 hektarlık alana kurulan sergiyi 13 milyon kişi ziyaret etmiştir.⁵⁴ Sergide 14 – 15 Ağustos tarihlerinde yangın olmuştur. Sergiye Osmanlı Devleti de katılmıştır. Osmanlı'ya has mimariyle müstakil yapılan pavyonunda tekstil ürünleri, halı ve kilim dokumaları sergilemiştir.

Torino Sergisi 1911: İtalya'nın kuzeyinde Torino şehrinde düzenlenen sergi 29 Nisan – 19 Kasım 1911 tarihleri arasında açık kalmıştır. Po nehri kıyısında olan sergi 247 dönümlük araziye kurulmuştur. Seriyi 4 milyon kişi ziyaret etmiştir.⁵⁵ Osmanlı Devleti sergiye katılmış fakat 911 Trablusgarp Savaşı çıkması zerine Osmanlı Pavyonu kapanmıştır.

Lyon Sergisi 1914: Fransa'nın güney doğusunda bulunan kentte sergi de ağırlıklı olarak tekstil ürünleri sergilenmiştir. Sergiye Osmanlı Devleti katılmıştır. Osmanlı Devleti sergi ana binasında açılan pavyonla katılmıştır. Pavyonda halı, kilim, küçük mobilyalar, perdeler, kumaşlar, ziynet, hediyeelik eşiya ve parfümler sergilenmiştir. Hediyeelik eşiya ve parfümler Fransız bayanların dikkatini çekmiştir.⁵⁶

Uluslararası İstanbul Sergisi 1914: Özel sektörün organize etmeye çalıştığı sergidir. Sergi alanı olarak Kâğıthane Deresi boyu seçmişlerdir. Osmanlı Devleti olumlu bakmıştır. Seçilen bölge de saraya ait Kasrı Hümayun, bahçesi ve deresidir. Sergiyi düzenleyenler Kasrı Hümayunu hem sergi yeri, hem de resmi davetlileri ağırlama yeri olarak kullanmak istemişlerdir. Fakat hükümdar Mehmet Reşat bunu kabul

⁵³ Gös. yer

⁵⁴ Işıklı, a.g.e., s. 226.

⁵⁵ Işıklı, a.g.e., s. 232.

⁵⁶ Işıklı, a.g.e., s. 234.

etmemiştir. Balkan savaşları ve I. Dünya Savaşının da etkisiyle sergi düzenlenememiştir.⁵⁷

Panama Pasifik Sergisi 1914: Sergi San Francico’da 635 dönümlük alana kurulmuştur. 24 devletin katıldığı sergiyi 18,8 milyon ziyaretçi gezmiştir. Serginin amacı Panama Kanalı’nın açılışını kutlamak, pasifikte ticareti geliştirmektir. Osmanlı Devleti sergide iki bina yapmış, Osmanlı pavyonu açılmış; fakat I. Dünya Savaşı çıktığı için gereken önemi vermemiştir.⁵⁸

Hilali Ahmer (Kızılay) Sergisi 1917: Harbiye Nazırı Enver Paşanın desteğiyle Kızılay kadınlar kolu tarafından 1 Şubat 1917’de açılan sergi 30 Nisan 1917’ye kadar açık kalmıştır. Asker ailelerinin yararına satışlar yapıldığı için ordu millet bütünlüşmesi olarak görülmüştür. Galatasaray Mektebi Sultanisi’nde yapılan sergi için 284 sayfalık sergi rehberi bastırılmıştır.⁵⁹

Fuarla birlikte milletler kültürünü, hayat felsefesini, ekonomisini, üretimini, ideolojisini sergilemeye başlamışlardır. Günümüzde dünya genelinde ihtisas fuarları önem kazanmıştır. Uluslararası fuarlar birliğinin rakamlarına göre günümüzde 9 bin civarında fuar bulunmaktadır. Fuarlar, kuruluşu, katılımcıları ve amaçlarına göre türlere ayrılmaktadır. Fuar kurulduğu günden beri toplumun ihtiyaçları doğrultusunda sürekli değişme ve gelişme içerisinde.

Genel (Yatay) Fuarlar: Bütün ticari mal ve hizmetlerin beraber gösterildiği, reklam yapıldığı, iş bağlantılarının kurulduğu, sosyal ve kültürel etkinliklerin de yapılabildiği, en az 50 iştirakin ürün ve hizmetlerini 15 günü geçmeyecek şekilde sergilediği fuarlardır.⁶⁰Ticaretin yapılması, malların ve hizmetlerin tanıtılması aynı zaman diliminde sergilenmektedir.

Herkese açık fuarlar olması sebebiyle kalabalıktır ve tüketim mallarının sergilenmesine öncelik verilmiştir. Genel fuarlar ürün ve hizmetlerin tanıtılması ve satışı-

⁵⁷ Işıklı, **a.g.e.**, s. 238.

⁵⁸ Işıklı, **a.g.e.**, s. 240.

⁵⁹ Işıklı, **a.g.e.**, s. 249 - 250.

⁶⁰ İpek Tütüncüoğlu, “Uluslararası Pazarlamada Bir Tutundurma Aracı Olarak Fuar ve Sergilere Katılımın Dış Ticaret Şirketleri Açısından Önemi”, **DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2009, s. 11

nın yapılması amacıyla düzenlenir. Kalabalık olması, gerçek müşteriye bulmayı ve satış yapmayı zorlaştırır. Ürün ve hizmeti tanıtan personelin daha çok çaba harcamasına neden olur. Turizmi geliştirmek ve ülkeye yeni olanaklar sunmak bakımından oldukça önemlidir.

Bilim ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte yatay fuarların sayısı hızla azalmakta ve yerini dikey (İhtisas) fuarları almaktadır.

Dikey (İhtisas) Fuarları: Belirli bir konuda ürün ya da hizmet üreten gurubun ya da sektörle bağlantılı olan, sektöre mal ve hizmet üreten katılımcıların, teknolojik ve uygulamalı bilgi alışverişini geliştirilmesi ve ticari işbirliğini sağlamak amacıyla en az 25 katılımcının olduğu ve süresi 10 günü geçmeyen fuarlardır.⁶¹ İhtisas fuarlarına bir ya da birbiriyle bağlantılı birkaç sektör katılmaktadır. Genellikle ilgili sektörle ilgili kişiler tarafından ziyaret edilirler.

İhtisas fuarları daha çok bir mal ya da hizmeti üretenlerin bilgilerini geliştirmek ve satışlarını artırmak için hedef kitlenin katılımıyla yapılan fuarlardır.

Günümüzdeki ihtisas fuarları bir malın tanıtımını, pazarlamasını yapmanın yanında teknolojik gelişmeyi takip etme ve karşılaştırma imkânı vermektedir. “*Alıcıya ürünlerin kalitesini, fiyatını ve servis imkânı gibi özelliklerini karşılaştırıp en doğru ürünü satın alma imkânı sunmaktadır. İhtisas fuarlarını büyük ve küçük ihtisas fuarları olarak ikiye ayrılmaktadır*”.⁶² Büyük ihtisas fuarları ileri derecede uzmanlaşma sonucu sektör ve pazar bazında düzenlenen fuarlardır. Sadece işadamlarına ve o sektör çalışanlarına açıktır. Küçük kapsamlı fuarlar olmakla birlikte fuarların çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Tüketici Fuarları: Tüketim mallarının müşterilere yönelik sergilendiği, herkesin katılabildiği fuarlardır. Bu tür fuarlara bir ürünü üreten firmalarla parakente satışını yapanların birlikte katılması gerekir. Çünkü tanıtımı yapılan ürüne halkın nere-

⁶¹ Gös. yer.

⁶² Halit Oral Akbay, “*Uluslararası Pazarlamada Önemli Bir Promosyon Aracı: Fuarlar*”, İGEME'den Bakış, S. 1, Ocak - Mart 1997, S. 57.

den alabileceğini bilmesi açısından önemlidir. Bir bölgede satış ağını kuramamış şirketlere katkı sağlaması beklenemez.

Entegre Fuarlar: Belirli bir ürün ve ürüne bağlı işlenmiş, yarı işlenmiş, hammadde ve donanımlarını, yan dallarını kapsayacak şekilde düzenlenen fuarlardır. Örneğin tarım fuarında tarım makineleri ve gübreleme verim artışı gibi teknik bilgiler verilebilir.

Solo Fuarlar: Bir devletin kendi ülkesindeki girişimcilerle, başka bir ülkede düzenlediği fuarlardır. Fuarda sergilenen mallar tek bir devlete aittir. Ziyaretçilerin dikkatini ve ilgisini çekecek etkinlikler ve ürünler sunulursa istenilen düzeyde ziyaretçi gelir ve fuar da amacına ulaşmış olur. Ürün ya da hizmetin rakibi fuarda olmadığı için beklenen sayıda ziyaretçi gelirse başarılı bir fuar sayılır.

Buldukları Yer ve Hitap Ettikleri Kitleye Göre Fuarlar: Buldukları yer ve hitap ettikleri kitleye göre fuarlar: “1. Bölgesel Fuarlar, 2. Ulusal Fuarlar, 3. Uluslararası Fuarlardır.”⁶³

Bölgesel Fuarlar: Sınırlı bir coğrafi bölgede düzenlenen ve sadece o bölgeden katılımcıların geldiği fuarlardır. **Ulusal Fuarlar:** Tek bir ülkeden katılımcıların düzenlediği fuarlardır. Başka ülkelerin firmalarının katılmasına izin verilmeyen fuarlardır. Bu fuarlarda ülke düzeyindeki sosyal etkinlikler düzenlenebilir.

Uluslararası Fuarlar: Birden çok ülke ve firmanın katıldığı, firma ve ülkelerin ürün ve hizmetlerini, sosyo - ekonomik durumlarını, kültürlerini, teknolojilerini tanıttığı fuarlardır. Fuarın uluslararası sayılabilmesi için en az üç yıl üst üste üç defa yapılmış olması, yabancı katılımcıların tüm katılımcıların en az % 15'i olması, fuar alanının en az % 10'unun yabancılara ayrılmış olması, yabancı ziyaretçi sayısının toplam ziyaretçilerin en az % 2,5 olması gerekmektedir.⁶⁴

Sanal Fuarlar: Belirli sektörlerdeki firmaların bir araya gelip ürünlerini internet üzerinden tanıttığı fuarlardır. Firmalar ve kuruluşlar bilgi alışverişinde bulunup,

⁶³ Yusuf Aymanıkuy, **Kongre Turizmi ve Fuar Organizasyonları**, Ankara 2010, s. 17.

⁶⁴ Gös. yer.

mallarını pazarlamaktadırlar. İnternet üzerinden olduğu için dünyanın her tarafından ulaşılabilirler. Süre ve zaman kısıtlaması olmadığı için ürün ya da hizmetlerin tanıtılmasında etkilidirler. Ürün ya da hizmetleri az emek ve maliyetle dünyaya tanıtmaya imkânı sunmaktadırlar.

Expo Fuarları: Uluslararası evrensel sergi olan Expo Expositions kelimesinin kısaltılmışıdır. Devletlerin teknolojik, ekonomik değerleriyle birlikte kültürel değerlerinin de tanıtıldığı fuarlardır. Dünyadaki farklı devletlerin değişik ürün ve hizmetlerini sergilemesindeki asıl amaç; ürün ve hizmetlerin değerinin ve faydasının sergilenmesi ve paylaşılmasıdır.

Katılımcılar Expo denilen sergilerde ürün ve hizmetlerini çok dikkatli, özenle iyi bir şekilde sunmaya çalışırlar. Expo üç ya da beş yıl aralıklarla yapılan, en az üç ay ve en fazla altı ay süren fuarlardır.⁶⁵

Uluslararası Fuarlar Birliği (UFI): Dünyadaki bütün fuar organizatörleri, fuarcılık alanıyla bağlantılı dernek, kurum ve fuar merkezi sahiplerinden oluşmaktadır.⁶⁶ 1925 yılında 19 Avrupa fuarının katılımıyla kurulmuştur. UFI üyesi olan fuarların belirli ölçütlerle yerini belirlemiştir. 1931 yılından itibaren ihtisas fuarları da üye olmaya başlamıştır. II. Dünya Savaşı yıllarında herhangi bir çalışma yapmamıştır. II. Dünya Savaşından sonra İzmir Sanayi fuarı da üye olmuş ve üye sayısı 26 çıkmıştır. 1967 yılında UFI toplantısını İzmir’de yapmıştır. Toplantıda edinilen bilgilerin paylaşılması ve UFI’nin aktivitesinin artırılması kararlaştırılmıştır. 2019 yılı itibarıyla, 84 ülke ve bölgede, 781 kuruluş kayıtlıdır.⁶⁷ Türkiye’deki üyeleri; ITE-AFEKS, İZFAŞ, TURKEL ve TÜYAP’tır.⁶⁸

UFI’nin tanıdığı uluslararası fuar sayısı 621’dir. Onay için aranan başlıca ölçütler; fuarın düzenli aralıklarla en az üç kez gerçekleştirilmiş olması, katılımcı sayısının % 20’sinin yabancı firmalardan oluşması, toplam ziyaretçilerin %4’ünü yabancı

⁶⁵ Expo Organizasyonları, http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Fuarcılık.pdf (E.T. 02.05.2019).

⁶⁶ <https://translate.google.com/translate?hl=tr&sl=en&u=https://www.ufi.org/&prev=search> (E.T. 02.05.2019).

⁶⁷ Gös. yer.

⁶⁸Uluslararası Fuarlar birliği <https://ticaret.gov.tr/ihracat/fuarlar/uluslararasi-fuarlara-iliskin-arama-yapilabilecek-internet-siteleri>, (E.T. 03.05.2019).

ziyaretçilerin oluşturması, kiralanılan toplam stant alanının % 20'sinin yabancı firmalara tahsis edilmiş olmasıdır.⁶⁹

Sanayi devrimiyle birlikte XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sergiler geleceği yönelik yeni pazarlar bulmak amacıyla açılmıştır. Avrupalı devletler sanayisini gerçekleştirememiş ülkeleri kendi pazarı yapmak, sanayi kurmaya çalışan ülkelere yeni kurulan sanayisini yok etmek amacıyla özel şirketleri, devlet kanalıyla koordineli bir şekilde desteklemiştir. Bunun önüne geçmenin tek yolu, yerli üretimin büyük küresel güç olan şirketlerle eşit bir şekilde yarışabilecekleri bir ortamı, devletin sağlamasıdır. Yoksa yerli sanayinin kurulup gelişmesi imkânsızdır. Devletler yerli sanayilerini geliştirmek desteklemek için ulusal fuarlar açmıştır. Çünkü ulusal fuarlar yerli mal bilincini geliştirmekte ve halkı yerli mal kullanma konusunda eğitmektedir. Avrupalı devletler bunun bilincinde olduğu için uluslararası fuarlara ağırlık vermişlerdir. Çünkü gelişmiş üretim şekilleri sayesinde seri ve ucuz mal üreten rakip ülkenin pazarını ele geçirmek istemişlerdir. Pazar bulma konusundaki ihtiyaçlarına bu da yetmemiş ve günümüzde solo fuarlara ağırlık vererek diğer ülkelerin piyasasına hâkim olmayı amaçlamışlardır. Gelişmiş ülkeler ortak sorunlarına çözüm bulmak, teknoloji paylaşımı yapmak, çevre sorunlarını çözmek gibi konuları ele almak için expo fuarlarını ön plana çıkarmışlardır.

İzmir Sanayi Fuarı'nın amacını, önemini ve faaliyetlerini 1932 – 1960 kapsayan araştırma üç bölüm altında incelenmiştir. Birinci bölümde Türk Fuarcılığının doğuşu, gelişimi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde İzmir Sanayi Fuarı'nın kurulması, amacı ve gelişimi incelenmiştir. İzmir Sanayi Fuarının kurulması düşüncesi Mustafa Kemal Atatürk'ten ilham aldığını ve bu eserin kurulmasında etkili kişinin fuar komisyon başkanı Dr. Behçet Uz olduğunu belgeleriyle ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümde İzmir Sanayi Fuarının ülke ekonomisi açısından önemini incelenmiştir. Fuarın Türkiye ekonomisine katkısını, bölge ekonomisine getirdiği canlılığı vurgulanmış, girişimcinin gelişimine katkısını, Türk toplumunun gelişimini nasıl etkilediğini ve turizmin gelişmesine ne gibi katkıları olduğunu ortaya koymuştur.

---

⁶⁹ Gös. yer.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE FUARIN GELİŞİMİ

1.1.İstanbul Fuarı (Sergi-i Umumi-i Osmanî) 1863

Osmanlı Devleti'nin ilk katıldığı uluslar arası fuar 1851 Londra'dır. Osmanlı Devleti, Avrupa'daki yenilikleri takip etmek istiyordu. Bu amaçla 1855 yılında Paris Fuarına ve 1862 yılında II. Londra Fuarına katılmıştır. Bu fuarlar da fuarın önemini ve işlevini Avrupalı devletlerden öğrenmiştir.

Osmanlı Devleti lale devrinde batının gerisinde kaldığını anlamıştır. Sanayileşme alanında bez ve çuha fabrikaları kurarak önemli çalışmalar başlatmıştır. II. Mahmut Döneminde hızlanan sanayileşme çalışmaları, Tanzimat Döneminde yeterli özel sektör olmadığı için sanayi tesisleri devlet tarafından yapılmıştır. Fakat bu sanayi girişimleri Avrupalı devletlerde olduğu gibi başarılı olamamıştır. Tanzimat dönemi yöneticileri halkın yerli ürünleri tanınmasını ve yerli ürünleri tercih etmesini istemiştir. Halkta yerli malı bilinci oluşturmak ve iç piyasada yabancı ürünlerin etkinliğini kırmak amacıyla yerli ürünler sergilenmiş ve Avrupalı devletlerin makine sergilemesine izin verilmiştir.⁷⁰

Tanzimat Dönemi Osmanlı yöneticileri sanayileşme, üretim ve pazarlama gibi sorunları fuarla tespit edebileceklerini düşünmüşlerdir. Osmanlı yöneticilerinin Avrupalılardan farklı olarak sergilerden beklentileri şunlardır: “Ülkede üretilen malların kalite, çeşit ve fiyatlarını görmek, üreticinin sorunlarını tespit etmek, başarılı üreticileri ödüllendirmek amaçlanmıştır. Sanayici ve işadamlarının sorunlarını tespit etmek ve alınması gereken önlemler konusunda hükümete öneride bulunmak, esnafı şirketler halinde birleşmesi konusunda çalışmalar yapmak üzere ıslahı Sanayi komisyonunun kurulması ve iş alanında ihtiyaç duyulan kalifiye elemanı yetiştirebilmek amacıyla

⁷⁰ Kenan Demir, Sergi Umumi Osmanî'nin (1863) Açılışı, Serginin Duyurulmasında Gazetelerin Rolü”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. XXVIII, S. 1, Ocak 2018, s.156. Ayrıntılı bilgi için bk. [https://www.academia.edu/37460829/SERGİ-İ_UMUMİ-İ_OSMANİNİN_1863_AÇILIŞI_VE_SERGİNİN_DUYURULMASINDA_GAZETELERİN_ROLÜ_Opening_Of_Sergi-i_Umumi-i_Osmani_And_The_Role_Of_Newspapers_On_Announcing_It_\(E.T._02.03.2019\)](https://www.academia.edu/37460829/SERGİ-İ_UMUMİ-İ_OSMANİNİN_1863_AÇILIŞI_VE_SERGİNİN_DUYURULMASINDA_GAZETELERİN_ROLÜ_Opening_Of_Sergi-i_Umumi-i_Osmani_And_The_Role_Of_Newspapers_On_Announcing_It_(E.T._02.03.2019))

sanayi mekteplerinin açılması...” şeklinde tespit etmiştir.⁷¹ Yukarıda belirtildiği gibi Osmanlı Devleti’nin ülke içerisinde ekonomik sorunları tespit etmek gibi bir amacı vardır. Özellikle üretim ve kalite alınındaki sorunu çözmek ve pazarlama sorunlarını gidermek için de esnaf birliklerinin kurulmasını sağlayarak yerli malın kullanımını artırmak istemektedir. Osmanlı ülkesinde üretim ve pazar ağının yerli mal alması amaçlanmıştır. Avrupa’dan makineler sergilenmesini istemesinin amacı makinele üretime geçilerek üretim maliyetin düşürülmesi amaçlanmıştır.

Sergi hazırlamak için Maliye Nazırı Prens Mustafa Fazıl Paşa başkanlığında komite kurulmuştur. Komisyonda Hariciye Teşrifatçısı Kamil Bey, Sadrazam Fuat Paşanın oğlu Nazım Bey, Ticaret Müsteşarı Server Efendi ve devlet ricalinden Agaton Efendi bulunmuştur.⁷² Serginin hazırlanmasındaki bütün çalışmaları Mustafa Fazıl Paşa’nın başkanlığındaki komisyon yürütmüştür.

Serginin milli sergi olması düşünülmüş ve sonra Avrupa’daki yeni makineleri halkımıza tanıtılarak yeni üretim şekline halkımızın geçmesini sağlamak için Avrupa devletleri davet edilmiştir. Avrupa devletlerinin sadece yeni üretilen makinelerle katılması istenmiştir. Avrupa ülkeleri şu şekilde davet edilmiştir. “*İşbu sergi her ne kadar memalik-, maksure-i şahane eşyasına mahsus ise de Avrupa’da vapur kuvvetiyle ve daha sair suver ve esbabı-ı teshiliyye ile işletilen tezgahlardan meydana hüsule getirilen emtia mütenevvie usul-i kadime üzere el ile imal olunan eşyanın nisfi pahasına ve belki daha aşağı çıkarılmakta olduğu cihetle erbabı-ı hiref ve sanayinin saye-i inayetvaye-i Hazreti Padişah ile bu makule muhtereati dahi re’y-el-ayn müşahade ederek terakki-i mamulatın eshabve vasıta-i sahihiyesine iktiran etmeleri için Avrupa’da hiref ve sanayi için yeni icat olunmuş seh-ül-ismtimal bazı makine ve edevat irsaline rağbet edenler olduğu halde yalnız o misillü şeylerin dahi kabulüne ve bunlar için civar-ı sergide bir mahalli mahsus ve münasip tertip ve tahsisine karar verilmiş ve eşyayı dahiliye misüli zikr olunan makine ve edavat dahi resmi gümrükten muaf tutulmuştur.*” denilmiştir.⁷³

⁷¹ Önsoy, a.g.e., s. 71.

⁷² Önsoy, a.g.e., s. 72.

⁷³ Gös. yer.

Mustafa Fazıl Paşa sergi binasının yapımını Mısırlı Sarraf Kevork, Eramian ve Oppenheim'den oluşan bir şirkete ihaleyle vermiştir. Hazinenin zor durumda bulunmasından dolayı serginin bütün masrafları giriş ücretinden karşılamak kaydıyla sergi komisyonunca karşılanmıştır. Sergiye katılacak olan yerli ve yabancı girişimcilerin uyacakları esasları içeren Sergi-i Umumi-i Osmanî Nizamnamesi 22 Aralık 1862 tarihinde 61 madde olarak yayınlanmıştır. Sergi nizamnamesi gazetelerde yayınlanmış ve il ve ilçelere gönderilen genelgede bütün üretici, esnaf ve tüccarların sergiye katılmasının özendirilmesi istenmiştir.⁷⁴ Sergiye il ve ilçelerden gelecek malları tespit etmek için kaymakam ve vali başkanlığında çeşitli meslek gruplarından oluşan alt komiteler kurulmuştur. Bu komitelerin seçtiği mallar her türlü vergi ve gümrükten muaf olarak İstanbul'a getirilmiştir. Yurt dışından gelecek makinelerin seçim için Osmanlı elçileri ve şehbenderleri görevlendirilmiş, nakliye paralarını devlet ödemiş, giriş ve çıkış gümrüklerinden muaf tutulmuşlardır.⁷⁵ Sergiye gönderilen mallar için 13 ayrı pavyon hazırlanmıştır. Bunlar:

1. *“Tarım ve orman ürünleri*
2. *Un, şeker, şeker mamulleri, sirke ve meşrubat*
3. *Ham ve işlenmiş maden, madencilikle ilgili alet ve makine, mermer, alçı taşları, inşaat malzemeleri, odun ve maden kömürü*
4. *Sanayi ve el sanatlarıyla ilgili makine, saat, anahtar, ateşli silah ve kesici aletler*
5. *Altın ve gümüş mamulleri, süs eşyaları*
6. *Koza, ham ve işlenmiş ipek, pamuk, yün ve tiftik mamulleri*
7. *İpek, pamuk, yün ve tiftik mamulleri*
8. *Toprak cam mamulleri, ıtriyat, tespîh, çamsakızı, boya ve mum*
9. *İşlenmiş deri ve deri mamülleri*
10. *Elbise, türlü giyim eşyaları, el işleri, havlu ve sofrta takımları*
11. *Sandalye, masa, kütüphane gibi ağaç işleri, müzik aletleri, keçe, halı, kilim ve hasır,*

⁷⁴ Gös. yer.

⁷⁵ Önsoy, a.g.e., s. 73.

12. *İnşaat model ve resimleri, karakalem boyalı resimler, düz ve kabartma haritalar,*
13. *Matbaacılıkla ilgili harf ve makineler, cilt işleri.*⁷⁶

Sergi binasının mimari işi Bourgeois ve iç dekorasyonu Leon Parvillee tarafından yapılmış; üç kapılı, dikdörtgen şeklinde, yaklaşık 3500 metrekarelik sergi binası dokuz günlük gecikmeyle 28 Şubat 1863'te açılmıştır.⁷⁷ Sergi binası 50 bin İngiliz lirasına yapılmıştır.⁷⁸ Serginin açılışına Sultan Abdülaziz (1861 – 1876), Sadrazam Yusuf Kamil Paşa (1808 – 1876), Hariciye Nazırı Ali Paşa (1814 – 1871), Serasker Fuad Paşa ve Mısır Hidivi İsmail Paşa katılmıştır.⁷⁹ Padişah sergiyi dört saat gezdikten sonra ertesi gün yine gezmiştir. Sergiye ülkenin çeşitli yerlerinden 10 bin kalem ürün gönderilmiştir. Sergide en geniş yeri tarım ürünleri kaplamıştır.⁸⁰ Bu da Osmanlı Devletinde tarıma dayalı bir üretim olduğunu göstermektedir. Sergide tarım ürünlerinin fiyatları incelendiğinde Fransa ortalamasının çok altında olduğu görülmüştür.

Sergiye 212 buğday numunesi, 247 çavdar numunesi gönderilmiştir. Arpa ile yulaf fiyatları Fransa ortalamasının üzerinde olduğu görülmüştür. Aydın ve Filibe arpası temizlik ve doluluk olarak dikkat çekmiştir. Fiyatı ise 14 kuruştur. 44 yulaf numunesi sergilenmiş ve kile fiyatı 10 kuruş olmuştur. Sergiye 101 çeşit mısır gönderilmiştir. Kile fiyatı 13 kuruş olup Fransa ortalamasının altındadır. 42 pirinç numunesi gelmiştir. En kalitelisi ise Taşköprü kızancadır. Kilesi 50 para, Biga pirincinin ise kilesi 90 paradır.⁸¹ Tütüne sergide geniş yer ayrılmıştır. 10 kalite olarak sergilenmiştir. Sergiye 92 pamuk numunesi gönderilmiştir. En kalitelisi mısır pamuklarıdır. Kaliteye göre kilosunun fiyatı 10 ile 21,6 kuruş arasında değişiyordu. 30 keten lifi gönderilmiştir. Keten kalitesi Avrupa'nın çok üzerindedir. Bu da Avrupa fiyatının yaklaşık iki katına satılmasına neden olmuştur. 30 kenevir ipi numunesi gönderilmiştir. Kilosu 0,5-4 kuruş arasında satılmaktadır. 120 adet yün numunesi gönderilmiştir.

⁷⁶ Önsoy, **a.g.e.**, s. 73.

⁷⁷ **Gös. yer.**

⁷⁸ Demir, **a.g.m.**, s. 158.

⁷⁹ Önsoy, **gös. yer**

⁸⁰ Önsoy, **a.g.e.**, s. 74.

⁸¹ **Gös. yer.**

Yünlü dokuma ihracatta önemli bir yere sahiptir. 50 ipek kozası gönderilmiştir. En kalitelisi ise Bursa kozalarıdır. Kilosu 80 kuruştan satılmıştır. Osmanlı ipeklerinin ihraç edildiği başlıca ülkeler İngiltere ve Fransa'dır.⁸² Ağaç numunelerinin gönderildiği pavyon fazla ilgi görmemiştir.

Osmanlı ülkesi maden bakımından zengindir. Demir, kurşun, çinko, altın ve gümüş gibi maden numuneleri sergilenmiştir. Osmanlı ülkesinde bu madenler işlenmekteydi. Bu madenlerin işlenmiş numuneleri de sergilenmiştir. Maden numune bakımından sergi oldukça zengindir. Kaya tuzları ve denizden elde edilen tuzlar çoğunlukta idi.

Sergi incelendiğinde tarıma ve madencilğe dayalı üretim yapıldığı görülmektedir. Tarıma gereken önem verilmemiştir. Çünkü tarıma elverişli toprakların büyük bir kısmı işlenememiştir. Tarım üretimi geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır. Makineli tarıma geçilememiştir. Tarımsal üretimden ağır vergiler alınması, tarımın modern alet ve makinelerin yapılmaması, kredi sağlayacak kurumların olmaması, pazar yetersizliği gibi nedenlerle gelişememiştir.⁸³ Madencilik sektörü de aynı tarım sektörü gibiydi. Geleneksel yöntemlerle yapılan üretim verim ve kaliteyi düşürmüştür. Gümüşün %32'si, Kurşunun % 12'si, baskın % 40'ı üretim sırasında ziyan ediliyordu. Madenlerin yeni teknolojilerle üretilmesi devlete büyük ekonomik gelir sağlayabilirdi. Osmanlı sanayisi de pek iç açıcı değildir. Üretim iç talebi karşılamaya yonektir. Bu da uluslararası piyasada yarışma kabiliyetini düşürmüştür. Yabancı sermaye karşısında erimesine neden olmuştur. Devletin yaptığı fabrikalar dışındaki kurumlar genellikle küçük işletmelerdir. Ülkenin çok geliştiği dokuma sektörü de Avrupa'yla kıyaslandığında çok geri kalmıştır. Dokuma ürünlerinin çoğunu devlete ait iki fabrika oluşturmuştur. Onların ürünleri de Avrupa ürünlerinden çok pahalıydı.

Askeri malzemeler genellikle Zeytinburnu silah fabrikası ve tophanede üretilmiştir. Zeytinburnu silah fabrikasından dört top, üç obüs, 50 süvari piyade tüfeği ile tabanca, 2. Tersane fabrikasından bir bronz kundaklı donanma topu, 50 filinta ve deniz tüfeği, çeşitli tabancalar, üç yeni tüfek modeli, özel imalathaneler tarafından

⁸² Önsoy, a.g.e., s. 78.

⁸³ Önsoy, a.g.e., s. 82.

üretilen 60 adet tüfek ve tabanca bulunmuştur.⁸⁴ Zeytinburnu Silah Fabrikasının geliştirdiği yivli toplar en gelişmiş silahlardır. Silah üretimi olarak gereken modernliği yakalayamamış ve Avrupa'daki gibi seri üretime geçilememiş olması en önemli sorundur. Mevcut bilgiyi kullanarak silah üretilmiş ve yeni teknikler geliştirilmeye çalışılmamış olması en büyük eksikliklerdir. Yukarıda sayılan silahlara bakıldığında Osmanlı Devleti'nin ordusunu donatacak kapasitede olamadığı görülmektedir. Bu da Osmanlı Devleti'nin silah yönüyle dışa bağımlı hale gelmesine neden olmuştur.

Sergiye dış ülkeler geç davet edildiği için İngiltere, Fransa ve Avusturya – Macaristan devletleri bir buçuk aylık gecikmeyle 13 Nisan 1863 Cuma günü ziraat aletleri ve makineleri sergilenmeye başlamıştır.⁸⁵ Yurt dışından gelen makinelerin benzerleri olan yerli yapım makineler aynı bölümde sergilenmiştir. Teşhir edilen makinelerle ilgili mühendis ve teknisyen makinelerin istenip nasıl kullanılacağını anlatmaları istenmiştir. Yurt dışından getirilen makineler tek ve çift demirli pulluk, harman makineleri, dövenler, tırpanlar, değirmenler, süt sağma makineleri, pamuk temizleme ve balya makineleri, tek ve çift tekerlekli el arabaları, sulama motorları, tekerlekli yangın tulumları, viyana menşeli bıçkı, keser, çekiç, testere, rende, törpü, bıçak, terazi, kantar ve para kasalarıdır.⁸⁶ Yerli olarak dokuma tezgâhları, çeşitli iş kollarına ait aletler sergilenmiştir. Sergiye en çok mal gönderen firma M.E. Generon'dur. Firma tarım aletleri ve tarıma dayalı makineler göndermiştir.

Sergi pazar, pazartesi, salı, perşembe ve cuma günleri erkeklere açık tutulmuş ve giriş ücreti 3 kuruştur. Kadınlar ise çarşamba ve cumartesi günleri sergiye gezebilecekler ve onlara giriş ücreti 6 kuruştur. Sonraları sergiye katılımı artırmak amacıyla indirim yapılmıştır. İzmit'ten katılım çok olunca katılımı artırmak amacıyla vapur seferlerine % 50 indirim yapılmıştır. Yine diğer nakil vasıtalarına da indirimli tarife uygulanmıştır. Sergide cuma ve cumartesi günleri Asakir-i Nizammiyye-i Şahane Müzikası halka konserler vermiştir.⁸⁷

---

⁸⁴ Önsoy, **a.g.e.**, s. 89.

⁸⁵ Önsoy, **a.g.e.**, s. 90.

⁸⁶ Önsoy, **a.g.e.**, s. 91.

⁸⁷ Önsoy, **a.g.e.**, s. 93.

Sergi hakkında yabancı basın haber yapmıştır. İngiliz *Times Gazetesi* İstanbul'da sergi boyunca muhabir bulundurmuştur. Fransız gazeteleri muhabirlerini göndermiştir.⁸⁸ Avrupa'da büyük ilgi uyandıran sergiyi gezmek için Avusturya'dan 142 kişilik sanayici grubu gelmiştir. Avrupa'dan 150 kişilik başka bir grup sanayiye gezmeye gelmiştir.⁸⁹ Fransa'dan 10 ve 15 kişilik guruplar İstanbul'da sergilenen mallarla ilgili sipariş almak için gelmiştir. İngiltere'den bazı iş çevreleri fuarı incelemek ve sipariş almak için İstanbul'a gelmiştir. Osmanlı gazeteleri ise özellikle *Tercüman-ı Ahval* ve *Ruzname-i Ceride-i Havadis* gazeteleri açılacak olan serginin propaganda-sını yapmışlar ve madde-i resmiye başlığıyla sergi hakkındaki bilgileri ve sergi nizamnamesini okurlarına duyurmuşlardır.⁹⁰ Sergiye gönderilecek mallar hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Sergi beş ay açık kaldıktan sonra temmuz sonunda 1863'te kapanmıştır. Sergiyi 150.000 kişi ziyaret etmiş ve 450.000 kuruş civarı gelir elde edilmiştir. Elde edilen gelir sergi masraflarının 1/5'i kadardır. Arada kalan fark Padişah Abdülaziz tarafından ödenmiştir.⁹¹ Teşhir edilen ürünlerin bir kısmı satılmış, satılmayanlar ise devlet tarafından satın alınarak bedeli sahiplerine ödenmiştir.

Sergi-i Osmanî-i Umumiye değerlendirirsek; bu sergi üretimin geleneksel yöntemlerle yapılmakta olduğunu göstermiştir. Bu da ekonomide önemli yere sahip olan tarım, ormancılık ve madenciliğin istenilen düzeyde gelişmemesine neden olmuştur. Çağın üretim tekniklerine uygun makineleşme sağlanabilirse önemli bir ekonomik kaynak oluşturabilecek düzeyde olduğu görülmektedir. Osmanlının en gelişmiş olduğu dokuma tekniğinde ise iki devlet fabrikası dışında, genelde evlerde atölye tipi üretim söz konusudur. Bu da Avrupa standartlarında üretim yapılmamasına neden oluyordu. Dokuma alanında Avrupa'dan hiçbir ürün almadan ihtiyacı karşılayabilecek durumdadır. Sanayide ise el emeğine dayalı üretim yapıldığı görülmektedir. Osmanlı ülkesinin tarım, madencilik, ormancılık, sanayi alanında yurt dışından hiç mal almadan kendi kendine yetebilecek düzeyde olduğu görülmüştür. Fakat bölgeler arası ticaret ağının kurulamadığı ve kapitülasyonlar nedeniyle en çok gelişen dokuma

⁸⁸ Demir, **a.g.e.**, s. 159.

⁸⁹ Önsoy, **a.g.e.**, s. 92.

⁹⁰ Demir, **gös. yer.**

⁹¹ Önsoy, **a.g.e.**, s. 94.

sektöründe bile ithalatın yapıldığı görülmüştür. Bazı bölgelerde bulunmayan sıkıntı çekilen ürünlerin farklı bölgelerde de pazarlama sıkıntısı çektiği belirlenmiştir.⁹² Esnafın, tüccarın, sanayicinin, dokumacının, çiftçinin ve madencilerin sorunları devlet tarafından belirlenmiş, çözüm için gerekli çalışmalara başlanmıştır.

El emeğine dayalı üretimin Avrupa'daki makineli üretimle yarışamayacağını göstermiştir. Sanayi desteklenip geliştirilmezse kapitülasyonların etkisiyle sanayinin yok olacağı anlaşılmıştır. Tanzimat dönemi yöneticileri sanayinin önündeki engelleri sermaye yetersizliği, sanayicilere kredi sağlayacak kurumun olmaması, alt yapı yetersizliği ve teknik eleman yokluğu şeklinde tespit etmişlerdir.⁹³

Tanzimat yöneticileri sergide tarımın, madenciliğin ve sanayicinin ve tüccarın sorunlarını tespit edip çözmek için komisyonlar kurmuştur. Komisyonlar bu sorunların çözümü için gerekli çalışmalar yapmıştır. Padişahın emriyle kurulan sanayi ıslah komisyonu da makineli ve kaliteli üretimi sağlamak için çeşitli çalışmalar yapmıştır. Teknik eleman ihtiyacını karşılamak amacıyla 1868 yılında Sanayi Mektebi ve Kız Sanayi Mektepleri kurulmuştur. Çiftçiye kredi sağlamak amacıyla memleket sandıklarının kurdurulmuştur. Tüccarları desteklemek için Deniz Ticaret Kanunu çıkarılmıştır.⁹⁴

Osmanlı milli ekonomisinin gelişmesini engelleyen en önemli sebep kapitülasyonlardır. Avrupa'da büyük şirketlerle rekabet edebilecek sermayesi, bilgisi ve teknolojisi olmayan Türk firmaları üretimde başarılı olamamıştır.

1.2. Sanayi Numune Sergisi 1919

İşgal altındaki İstanbul'da Türk Ocağı tarafından 1 Ekim 1919 – 6 Kasım 1919 tarihleri arasında düzenlenmiştir. Serginin öncelikli amacı Türk ürünlerini tanıtmak ve halkımızın Türk mallarını tercih etmesini sağlamaktır. İstanbul'da üretilen mobilya, seracıyacılık, kuyumculuk, tezhip, nakış, terzilik, alet ve edevat sanayi, debagat (sepicilik), kunduracılık ve fabrika ürünlerimizi İstanbul halkına tanıtmak

⁹² Gös. yer

⁹³ Önsoy, a.g.e., s. 95.

⁹⁴ Önsoy, a.g.e., s. 98.

amacıyla sergilenmiştir.⁹⁵ Serginin ikinci amacı ise Türk milletinin köklü bir medeniyete sahip olduğunu işgal güçlerine ve dünyaya göstermektir. Sergi katalogunda serginin amacını şöyle tarif ettiğini S. Tuna belirtmiştir. “*Bir milletin medeni kabiliyetini, ancak medeniyet vadisindeki eserleriyle istidal edilir. Türk’ün eski bir medeniyeti vardır. Bugün bu medeniyet, hayliyle asrileşmiş olmakla beraber mahalli damgasını kaybetmemiştir. Bizi medeniyetsizlikle itham etmeye yeltenenleri bu sergi tezkibe alet olacaktır. Memleketimizdeki misafirlerimiz, sergimizi gezince hakkımızda edindikleri çok yanlış fikirleri tashih etmek mecburiyetinde kalacaklardır. Şu halde iktisadi noktadan çok faydalı olan bu sergi, böyle bir sırada milli şerefimiz namına da büyük bir hizmettir. Türk Ocağı bu hizmetiyle de iftihar eder.*”⁹⁶

Sergi hazırlama komitesi Ruhsar Hanım, Nuri Ali Bey, Nuri Tahsin Bey, Muhammede Ali Bey, Abbas Durgut Bey, Rüşdi Bey, Hüsnü Fehmi Bey, İbrahim Hamdi Bey, İsmail Ferit Bey ve Ağâh Orhan Bey’den oluşmuştur. Serginin toplanması için çalışmalara temmuzun sonunda başlanmıştır. Sergilenecek malların Beyazıt’taki Türk Ocağına gönderilmesi ve sergi encümenlerince teslim alınacağı belirtilmiştir. Sergi masrafı olarak da satılacak mallardan %10 komisyon alınacağı açıklanmıştır. Türk Ocağı Sergi Encümenleri serginin 1 Ekim 1919 tarihinde açılacağını, bunun için de sergilenecek malların 26 Eylül 1919 tarihine kadar düzenlenmesini ve 3 gün içinde girişimcilerin istenen bilgileri Türk Ocağına katalog için ulaştırmaları istenmiştir.⁹⁷

Sergiye katılacaklara başarı durumlarına göre ödül verileceği ve bu ödülün takdirname olduğu belirtilmiştir. Ödül verilecek ürünlerin belirlenmesi için bir komisyon kurulmuştur. Komisyon üyeleri Halide Edip Adıvar (1884 – 1964), Muhsine Osman Hanım, Nakiye Hanım, Hamdullah Suphi Tanrıöver, İsmail Hakkı, Muallim Celal, Hüsnü Bey, Şevki Bey, Azmi Bey, Arif Bey, Fuad Bey ve Memduh Bey’dir.⁹⁸

⁹⁵ Serkan Tuna, “Mütareke İstanbul’unda Türk Sanayi Sergisi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. XVI, S. 32, Nisan 2016, s. 243 -287.

⁹⁶ Gös. yer.

⁹⁷ Gös. yer.

⁹⁸ Gös. yer.

Sanayi Numune Sergisi 1 Ekim 1919 Çarşamba günü saat 12.00'de açılmıştır. Resmî açılışını veliaht Abdülmecit Efendi 9 Ekim 1919 Perşembe günü yapmıştır. Ziyaretçilerin 13.00 ile 18.00 saatleri arasında sergiyi ücretsiz gezmeleri sağlanmıştır. Kimsesiz çocuklar yararına bir piyango çekilişi düzenlenmiştir. Sergide 70 katılımcı vardır. Bunların 51'i sanatkâr ve 19 çeşitli firma ya da kuruluştur.⁹⁹ Sergideki ürünler sergi katalogunda yayımlanmış yine basın sergi hakkında bilgiler vererek halkın dikkatini çekmeye çalışmıştır.

Sergiye katılan 12 fabrika ve imalathane vardır. Bu kuruluşların yedisi devlet fabrikası iken beşi özel girişimcilere aittir. Devlet kuruluşları Defterdardaki Fes Fabrikası, Makriköy Bez Fabrikası, Zeytinburnu Fabrikaları, İmalat -ı Harbiye-i Makriköy Fabrikaları, Tophane Fabrikaları, Sepet Fabrikasıdır. Özel kuruluşlar ise Kütahya Çini Fabrikası, Adapazarı Ahşap ve Demir imalathanesi, Salahaddin Refik Bey Fabrikası, Çemberlitaş'taki Osman Efendi ve Şürekâsı Fabrikası, Terakki-i Sanayi Türk A. Ş., Necmi Ferda Hanım Terzihanesi'dir.¹⁰⁰

Türk Sanayi Sergisinin işgal altındaki bir bölgede açılması, Türk milletinin medeniyet alanında her durumda çalıştığını göstermesi bakımından önemlidir. Sergi o dönem içersinde İstanbul halkımızın yerli ürünlerimizi tanınması ve yerli ürünlere eğilimi artırması bakımından olumlu bir başlangıçtır. Sanayimizin içinde bulunduğu durumu görmemizi sağlamıştır. Sergi 6 Kasım 1919 tarihinde kapanmış ve 7000 kişi sergiyi ziyaret etmiştir. Bu da serginin amacına ulaştığını, Türk mallarına ilgiyi artırdığını ve işgalci güçlere Türk'ün medeniyetini ve kabiliyetini tanıttığını gösterir.

1.3. İzmir 9 Eylül Yerli Mallar Sergisi 1923

Birinci Dünya Savaş'ından Osmanlı Devleti'nin yenik çıkması İzmir'de ticari hayatı ellerinde bulunduran Rum ve Ermenileri sevindirmiştir. Anadolu'da işgaller başlamış ve işgaller kapsamında İzmir de Yunanistan'a bırakılmıştır. İşgal öncesinde Yunanlara karşı herhangi bir tepki oluşmasını önlemek için itilaf devletleri şu önlemleri almıştır. “*Cereyanı muhtemel müessif olayları önlemek için Türk kuvvetlerinin kışlalarından dışarı çıkmamaları lazımdır. İzmir telgrafhanesi bir İngiliz müfrezesi*

⁹⁹ Gös. yer.

¹⁰⁰ Gös. yer.

tarafından işgal edilecek ve sansür edilmek şartıyla, resmi muharebeye müsaade edilecektir.”¹⁰¹ deniliyordu. 15 Mayıs 1919 sabahı, İzmir’i işgal etmek üzere 20’yi aşkın nakliye gemisi ile Yunan I. fırka askerleri limana çıkmışlardır.¹⁰² Karaya çıkan Yunan askerlerinin 50.000 kişi olduğu tahmin edilmekte olup daha sonra mütemadiyen Yunan askerleri gelmiştir. Yunan işgal planına göre, Alsancak’a çıkarılan askerler ile Kadifekale’ye, Pasaport’a çıkarılan askerler Konak- Göztepe- Güzelyalı’yı işgal edeceklerdir. “Yunan askerleri karaya çıktığında yerli Rumlar onları büyük bir coşkuyla karşıladı. Rum kızları üzerlerinde mavi beyaz elbiseleri ve ellerinde çiçeklerle, bayraklarla Yunan askerlerini karşıyorlardı. Bandolarda Yunan milli marşı çalıyorlardı. İzmir Rum Metropoliti Hirisostomas bir gurup papazla gelip Albay Zatiririu’ya hoş geldiniz dedikten sonra diz çökerek Yunan bayrağını öptü. Arkasından bir konuşma yaptı. 300 yıllık hasretin bittiğini belirtti. Yunan askerlerini gözyaşı içinde takdis etti.”¹⁰³

Yunan askerleri az ilerledikten sonra Yunan askeri birliği ikiye ayrılmıştır. Biri kışlayı, diğeri de hükümet konağını işgal etmeye gitmiştir. Bunların önünde yerli komiteci Rumlardan oluşan bir grup ilerlemiştir. Ellerinde Yunan bayrağı olduğu halde “Yaşasın Zito” diye bağırılmışlardır.

Bu sıra da Hasan Tahsin (Osman Nevres) Yunan bayraklarını vurmıştır.¹⁰⁴ Yunan askerleri kaçmaya başlamıştır. Ancak kısa sürede kendilerini toparlayarak geri dönüp, ellerinden silahı alınmış olarak kışlada bekleyen Türk askerlerini ateşe tutmuşlardır. Yunan torpidosu kışlayı top ateşine tutmuştur. Bu sırada kışlada ellerinden silahı alınmış vaziyette bekletilen Türk askerlerinin birçoğu şehit olmuştur.

Yunan askerleri olay yerinde bulunan, kaçmayan halk üzerine de ateş açmıştır. Ziraat Bankası’na sığınan kadın, çoluk çocuk buldukları yerde gaddarca şehit edilmiştir. Banka merdivenlerinden kan akmıştır.¹⁰⁵

Yunan askerleri 200 kadar Türk subayını ve silahsız olan askerleri esir etmiştir. Yunanlılar subayların 14’ünü şehit etmiştir. Askerlik şubesi başkanı Fethi Bey

¹⁰¹ Tahsin Ünal, **Atatürk ve Milli Mücadele**, Ankara 2001, s.362.

¹⁰² Mustafa Turan, **Yunan Mezalimi**, Ankara 1999, s.74.

¹⁰³ Turan, **ag.e.**, s. 80.

¹⁰⁴ Zeki Sarıhan, **Kurtuluş Savaşı Günlüğü**, Ankara 1993, s.241.

¹⁰⁵ Süvari Yüzbaşı Ahmed, **Türk İstiklal Harbi Başında Milli Mücadele**, İzmir 1993, s.17.

“Venizelos Zito” diye bağırmadığı için defalarca bıçaklanarak öldürülmüştür.¹⁰⁶ 15 Mayıs 1919 tarihinde yerli Rumlarla birleşen Yunan askerleri dünyada eşi görülmemiş bir katliam yapmıştır.

İşgallerle birlikte başlayan milli mücadele ruhu büyük askeri deha olan Mustafa Kemal’in 19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıkmasıyla şahlanmıştır. Kongreler döneminde Milli Mücadele’de milli birlik ve beraberlik sağlanmıştır. Büyük Taarruzla Yunan ordusu dağılmış ve kaçarken Batı Anadolu’yu yakıp yıkmıştır. Batı Anadolu’da Yunan ordusu Manisa, Turgutlu, Salihli ve Uşak gibi şehir ve köyleri yakarak geri çekilmiştir. 9 Eylül 1922’de düşmanın denize dökülmesiyle Milli Mücadele başarıya ulaşmıştır. Milli Mücadelenin başarıya ulaşmasıyla İzmir’de yeni bir dönem başlamıştır.

Türlere yaptıkları zulümden sonra İzmir’de kalamayacaklarını anlayan yerli Rumlarla, Yunan ordusu kaçarken şehri ateşe vermiştir. Frenk mahallesinde büyük bir yangın başlamıştır. Yangın üç dört yerde aynı anda başlamıştır. Yangın, Ermeni mahallesini, Aya Katarına, Aya Trikona, Aya Dimitri, Kurtkaya, Hacı Franko mahallelerini kül etmiş, daha sonra Yenimahalle, Meyhane Boğazı, Plavmina, Aya Vukula mahallelerine yayılmış ve Birinci Kordon’a kadar varmıştır. Yangının çıkışıyla ilgili sigorta şirketlerinin kurduğu itfaiye teşkilatının müdürü Avusturyalı Paul Grescovich rapor hazırlamıştır. Bu raporu olayı gören tanıkların ifadelerine dayanarak hazırlamıştır. Tanıkların ifadelerine göre yangının Rumların pamuk yastıkları yakarak pencereden atmaları sonucu çıktığını yazmıştır.

Türk Ordusu İzmir’i kurtardığında halkı soyulmuş, şehri yağmalanmış ve yakılıp yıkılmış bir halde buldu. Yunan ordusu kaçarken geçtiği Batı Anadolu şehirlerinin tümünü yakmıştır. Yeni Türk devleti yanan şehirleri imar edip geliştirmesi gerekiyordu.

Milli mücadelenin 1922 yılında askeri safhası başarıya ulaşmasından sonra ekonomik ve siyasi mücadele başlamıştır. Siyasi ve askeri başarıların kalıcılığı ancak ekonomik başarılarla sağlanabilirdi. Mustafa Kemal Paşa, 1922 yılında meclisteki

---

¹⁰⁶ Sarıhan, a.g.e., s.242.

konuşmasında, ülkenin iktisadi kalkınmasında ve sanayileşmesinde kullanılacak “sermaye sahiplerine... Her türlü suhletin ibraz edileceğinin şüphesiz olduğunu” “memlekette öteden beri mevcut... Sanayinin himaye ve ihyası... Yeniden teessüs edebilecek diğer sanayinin her suretle himayesinin” önemle dikkate alınacağı vurgulanmıştır.¹⁰⁷ 1923 yılında Mustafa Kemal ve diğer yöneticiler tam bağımsız Türkiye kurmaya yönelmiştir. Bunun için de siyasi bağımsızlığı sağlayacak ekonomik bağımsızlık gereklidir. Ekonomik bağımsızlığı sağlayacak kuralları belirlemek için İzmir İktisat Kongresi toplanmıştır.

I. İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat 1923 – 4 Mart 1923 tarihleri arasında toplanmıştır. Türkiye’nin ekonomik sorunlarına çözüm bulmak ve ekonomik politikasını belirlemek amaçlanmıştır. Mustafa Kemal kongrenin önemini “*Efendiler: Yüce kurulunuzda bugün başlamış olan Türkiye İktisat Kongresi çok önemlidir. Çok tarihidir. Nasıl ki Erzurum Kongresi, felaket noktasına gelmiş olan bu milleti kurtarma konusunda, Misak-ı Milli’nin ve Anayasanın ilk temel taşlarını sağlamış, etken olmuş, öncü olmuş ve bundan dolayı tarihimizde, millî tarihimizde en önemli ve en yüksek hatırayı yaratmış ise; kongremizde milletin ve memleketin yaşantısını sağlayarak, gerçek kurtuluşuna yardımcı olacak kanunun temel taşlarını ve esaslarını ortaya koymak suretiyle tarihte çok büyük bir ad çok kıymetli bir yer almış olacaktır*” sözleriyle dile getirmiştir.¹⁰⁸ İzmir İktisat Kongresi’nde Türkiye’nin içinde bulunduğu duruma göre devlet desteğinde iktisadi liberalizm benimsenmiştir.

Mustafa Kemal, İzmir İktisat Kongresi’ndeki konuşmasında siyasi bağımsızlığın ekonomik bağımsızlıkla sağlanabileceğini şöyle vurgulamıştır. “... *Tam bağımsızlık için şu prensip vardır: Milli egemenlik, ekonomik egemenlik ile pekiştirilmelidir. Bu kadar büyük amaçlar, bu kadar kutsal hedeflere, kâğıt üzerinde yazılı kurallarla, istek ve hırslara dayanan bayraklarla varılamaz. Bunların bütün olarak gerçekleşmesini sağlamak için, tek kuvvet, en kuvvetli temel; ekonomik güçtür. Askerî,*

¹⁰⁷ Yahya S. Tezel, **Cumhuriyet Dönemi İktisat Tarihi**, İstanbul 1994, s. 288.

¹⁰⁸ İnan, **a.g.e.**, s. 47.

*siyasî zaferler, ne kadar büyük olursa olsun ekonomik zaferlerle taçlandırılmazsa kazanılacak başarılar yaşayamaz, az zamanda söner.”*¹⁰⁹

İzmir İktisat Kongresi’nde, ekonomik sorunlara çözüm bulmak, yurt dışındaki çeşitli deneyimleri incelemek, içerideki tartışma ve gelişmeleri değerlendirmek ekonomik bağımsızlığı sağlayacak tedbirleri belirlemek amacıyla; 1- Çiftçi, 2- Tüccar, 3- Sanayi, 4- İşçi gruplarının temsilcileri ve meclis üyelerinin katılımıyla 1135 delegayle kongre 12 Şubat’ta başlamıştır. Kongre öncesinde Ekonomi Bakanlığı öncülüğünde “Heyet-i Feâla” kurulmuştur.¹¹⁰

İzmir İktisat Kongresi’nde yabancı sermayeye Türk yasalarına uymak, Türk girişimcilerle eşit şartlarda r: *“Efendiler, iktisadiyat sahasında düşünürken ve konuşurken zannolunmasın ki, biz ecnebi sermayeye karşı bulunuyoruz. Hayır, bizim memleketimiz çok geniştir. Çok emek ve sermayeye ihtiyacımız vardır. Binaenaleyh kanunlarımıza riayetkâr olmak şartıyla ecnebi sermayelerine lazım gelen teminatı vermeye her zaman hazırız ve şayanı arzudur ki, ecnebi sermayesi bizim sanayimize ve serveti sabitemize inzımanı etsinler. Bizim için ve onlar için faydalı neticeler versin, fakat eskisi gibi değil”*¹¹¹ Yabancı sermaye çevrelerine Türk girişimcilerle eşit şartlarda yarışması şartıyla izin verilmiştir. Daha önceki yıllardaki sömürme mantığıyla gelenlere izin verilmeyeceği açık bir şekilde belirtilmiştir.

I. İzmir Sanayi Kongresi’nde üyeler sanayinin gelişmesi için uygun ortamın oluşturulmasını, yurt dışı şirketlerle yerli girişimcinin eşit yarışabilecekleri ortamın sağlanmasını, kredi ve hammadde ihtiyaçlarının karşılanmasını istemişlerdir. Yerli malın teşvik edilmesi ve tanıtılması istenmiştir. Kısaca Türk eliyle, Türk parasıyla Türk sanayisinin kurulması istenmiştir. Ulaşımın gelişmesini ve demir yoluyla limanların, büyük şehir ve sanayi ve üretim merkezlerinin bağlanması istenmiştir. Sanayi bankaları, eğitim kurumları kurulması ve geliştirilmesi, her ilde sanayi ve ticaret odalarının kurulması istenmiştir.

¹⁰⁹ Afet İnan, **Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyetinin Birinci Sanayi Planı**, Ankara 1972, s. 42.

¹¹⁰ Cezmi Sevgi, **Sanayileşme Sürecinde Türkiye ve Sanayi Kuruluşlarımızın Alansal Dağılımı**, İstanbul 1994, s. 38.

¹¹¹ Dursun Gök, **Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi**, Konya 1998, s. 479.

İzmir İktisat Kongresi'nde alınan Misak -ı İktisadi kararları ekonominin düzenlenmesine ilişkin kararlar olmakla birlikte, devletin doğrudan doğruya ekonomiye müdahale etme, teşebbüs kurma ve işletmesiyle de ilgilidir. Bundan dolayı İzmir İktisat Kongresi'nce benimsenip kabul edilen kararlar karma ekonomi modelidir. Alınan kararlara bakıldığında devletin ekonomide çok aktif rol oynaması istenmiştir. Çünkü devletin, yerli tüccar, girişimci ve sanayiciyi ortaya çıkarabilmesi için, piyasalara müdahale etmesi ve gerekli ortamı oluşturması istenmiştir. Bunda amaç ise liberal ekonomi modelinin çalışmasını sağlamaktır. Milli sanayinin ve ekonominin kurulması için alınan kararlardır. Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlara uygun olarak, Misak-ı İktisadi kararları alınmış, devlet desteğinde iktisadi liberalizm benimsenmiştir. İbrahim Erteği'de göre iktisadi liberalizmin benimsenmesinin sebebi: "Eski Osmanlı imparatorluğundan kalan zayıf ekonomik mirasın üzerine kurulacak binanın özel teşebbüsten başka bir güç tarafından yapılamayacağı düşüncesi idi."¹¹²

İzmir'de 17 Şubat 1923'te düzenlenen I. İzmir İktisat Kongresi'yle birlikte Mustafa Kemal'in telkiniyle Numune Sergisi açılmasına karar verilmiştir. Hükümet açılacak olan Numune Sergisi'nde Türkiye'de üretilen malların sergileneceği, bunun içinde fabrika ve iktisadi kuruluşlardan her bölgeden katılan çiftçi, sanayici, tüccar ve esnaf gruplarının ürünlerini tanıtmak amacıyla birer numune getirmeleri istenmiştir.

Numune Sergisi'nin açılmasındaki asıl amaç ise çiftçi, tüccar, sanayici ve esnafın Türkiye'de üretilen ürünleri tanınması ve bu grupların birbiriyle tanışması, iç ticareti canlandırmaktır. Kongre ve sergi binası olarak Aram Hamparsumyan Mağazaları seçilmiştir. Aram Hamparsumyan mağazaları bir süre sonra Şerif Remzi Beyin incir ve üzüm işletmesi olmuştur. Sergi hazırlanmasında Cemil Bey, Balcızade Hakkı Bey ve Eczacı Ferit Bey görev yapmışlardır.¹¹³ Sergiye 168 kuruluş katılmış ve sergi sabah 09.00'dan akşam saat 19.00'a kadar her gün açık kalmıştır.¹¹⁴

¹¹² İbrahim Erteği, "Türkiye'de İthal İkamesi ve İhracata Yönelik Sanayileşmenin Kalkınma Üzerine Etkileri", Konya 1995, s. 29.

¹¹³ Melih Gürsoy, *Tarihi Ekonomisi ve İnsanlarımız ile Bizim İzmir*, 1. Baskı, İzmir, 2013, s. 157.

¹¹⁴ Tülay Âlim Baran, *Bir Kentin Yeniden Yapılanması İzmir 1923 - 1938*, 1. Baskı, İstanbul 2003, s. 82.

Bu sergide eltezgâhları, Kula, Gördes, Uşak, Isparta halı ve kilim dokumaları, kumaşlar, giyim ve kuşam ürünleri, sabun, makarna, pamuk, ayakkabı, deri ürünleri, tarım ürünleri, tarım araçları, mobilya ve kereste çeşitleri, tuğla ve kiremit sergilenmiştir.¹¹⁵

Atatürk sergiyi gezmiş ve sergi Atatürk'ün hoşuna gitmiştir. Atatürk'ün "*İktisat Sergisi çok güzel olmuş. Her sene tekrarlayın bunu. Bölgelerimizde böyle sergiler iktisadın gelişmesine yol açar*"¹¹⁶ sözü fuarın ilham kaynağı olmuştur.

Yerli mallar sergisi sayesinde kongreye gelen temsilciler Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik durumu görmüştür. Sergi sayesinde görülen ekonomik durumumuz üzerinde daha gerçekçi ve uygulanabilir kararların alınmasına katkıda bulunmuştur.

1.4.Büyük Sanayi Numune Fuarı 1930

Millî ekonomiyi kurmak, geliştirmek için yasal düzenlemeler yapılmıştır. Millî ekonomi bilincini halka benimsetmek için Aralık 1925'te "*Yerli Malları Koruma Cemiyeti*" kurulmuştur. Bu cemiyet yerli malları halka tanıtip benimsetmek için numune sergileri açmıştır. Özel sektörün yeterli bilgiye ve sermayeye sahip olmaması sebebiyle ekonomide gereken başarıyı gösterememiştir. Bunun üzerine devlet yatırıma yönelmiştir. Bu kapsamda sistemli bir şekilde yerli malları tanıtmak ve özendirme için TBMM Başkanı Kazım Özalp (1882 – 1968) başkanlığında Aralık 1929'da Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti kurulmuştur. Yerli Malları Koruma Cemiyeti 12 Aralık 1929'da Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'ne katılmıştır.¹¹⁷ Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti yerli malı özendirmek için sergiler, konferanslar ve afişler düzenlemiştir.

İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nin amacı ve hedefi tüzüğünde "*Halkı İsrafla mücadeleyle, hesaplı, tutumlu yaşamaya ve tasarrufa alıştırmak, yerli malları tanıtmak, sevdirmek ve kullandırmak, yerli malların miktarını yükseltmeye, metanet ve*

¹¹⁵ Gürsoy, **gös. yer.**

¹¹⁶ Aslan Tufan Yazman, "*İzmir Fuarı'nı İlham Eden Ebedi Şef Atatürk'tür,*" **İktisadi Yürüyüş**, C. IX., S. 89 – 91, Eylül 1943, s. 2.

¹¹⁷ Semiz, **a.g.e.**, s. 29.

zarafet itibariyle hariçteki mümasili mallar derecesine getirmeğe ve fiyatlarını ucuzlatmağa çalışmak, yerli malların sürümün artırmak” şeklinde belirtilmiştir.¹¹⁸ Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, Türkiye genelinde 273 şube açmış; fakat Nisan 1931 yılında bu sayıyı 171’e düşürmeyi uygun görmüştür.¹¹⁹

Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti yerli üretimi desteklemek ve yerli malını kullanımını özendirmek istiyordu. Yerli ürünleri halka tanıtmının en güzel yolu sergilerdir. Milli ekonomiyi kurmada sergilerin önemini kavramış olan cemiyet, ekonomide milli duyguları halka benimsetmeye çalışmıştır. Cemiyet sergi açma kararı almasından sonra Yerli Mallar Sergisi Faal Komisyonu kurmuştur. Yerli Mallar Sergisi Faal Komisyonu 30.01.1930 tarihinde toplanarak Türk sanayisini temsil edecek en iyi numunelerin toplaması kararını almıştır. Numune sergisi olması dolayısıyla sergide satış yapılmaması kararlaştırılmış; fakat daha sonra katılımcılara daha cazip hale gelmesi için satış yapmak isteyenlere yönelik masrafları kendilerine ait olmak üzere satış salonu bölümü de sergiye eklenmiştir.¹²⁰

Sergiye katılacak eşyalar ücretsiz olarak cemiyetin temin ettiği araçlarla Ankara’ya getirilmiştir. Cemiyet Türkiye’deki bütün yerli üreticilerin birbirini tanıması ve üreticilerle tüccarların bağlantısını sağlamak amacıyla ücretsiz sergi katalogu hazırlamıştır. Üretici ve tüccarların adreslerinin yer aldığı katalog, ilgili kişilere ve kurumlara ücretsiz dağıtılmıştır.¹²¹

Serginin düzenlenmesini İktisat ve Ticaret Vekâleti desteklemiştir. Ticaret Vekâleti valiliklere ve Ticaret Odalarına gönderdiği tamimde sergiye gerekli olan desteğin verilmesini, sergiye katılımı özendirmek için gerekli teşviklerde bulunmalarını ve propagandalar yapmalarını istemiştir.¹²²

İktisat ve Tasarruf Cemiyeti serginin amacını “*Türk topraklarında yapılan ve yetiştirilen bütün mamulât ve mahsulâtı toplu bir halde gösterip kamuoyuna tanıt-*

¹¹⁸ Murat Koraltürk, “*Türkiye Ekonomisi (1923 – 1960)*”, s. 581 – 591. Ayrıntılı bilgi için bkz http://docs.neu.edu.tr/library/nadir_eserler_el_yazmalari/Ansiklopedi/TÜRKLER%20ANSİKLOPEDI Sİ/T17/1529-Murat%20KORALTÜRK_17.%20ci.pdf (E.T. 25.04.2019)

¹¹⁹ Semiz, a.g.e., s. 52.

¹²⁰ Semiz, a.g.e., s. 104.

¹²¹ Semiz, a.g.e., s. 105.

¹²² Semiz, a.g.e., s. 105.

mak, yurdumuzun servet ve iş kaynaklarından faydalı bir tanıtım ve satış imkânı tanımak, tüccar ve sanayicilerimizi birbirlerine tanıtmak, iktisadi hayatımıza canlılık kazandırmak ve vatandaşlara ucuz ve kaliteli yerli malların nereden alınabileceğini göstererek pazar ekonomisine canlılık kazandırmak” şeklinde açıklamıştır.¹²³ Cemiyetin Genel Kâtibi Rahmi Bey serginin amacının “Halka yerli mallarımızı tanıtmak, yerli malların sürümünü artırmak, evsafını yükseltmek cemiyetimizin önde gelen vazifelerinden biridir. Sergiler bu gayelerin tahakkuku için müracaat olunacak vasıtalarından biri ve en mühimidir. Mesleği taazuvlardan (organizasyon) mahrum olan müstahsilimize yol gösterecek hükümetten başka bir rehber yoktur. İşte cumhuriyetimiz sergi işleriyle alakadar olarak bu ihtiyacı gidermeye, müstahsilleri sergilere iştirake alıştırmaya, bunları ecnebi piyasalarındaki rekabet şartlarıyla tanıştırmaya ve sergilerin faydalarını öğretmeye çalışmaktadırlar.” şeklinde açıklamıştır.¹²⁴ Rahmi bey kısaca serginin amacını yerli üretimi, yerli ürünlerin kalitesini ve kullanımını artırmak olduğunu belirtmiştir. Emrullah Bey ise şimdiye kadar Türk tüccarın Avrupa malı alıp sattığını, yerli ürünlerimize ilgi göstermediğini bu sebeple de halkın ithal mala alıştığını belirtmiştir. Serginin açılmasıyla artık tüccarımızın ve halkımızın yerli ürünlere öncelik vermesini umduklarını söylemiştir.¹²⁵

Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nin çalışmaları doğrultusunda oluşturulan Ankara Sanayii Numune Sergisi'ni 20 Nisan 1930 tarihinde İsmet İnönü “*Numune Sergisiyle milli iktisatta yeni bir hayata giriyoruz.*” diyerek açmıştır.¹²⁶ Ankara Türk Ocağı ve Etnografya Müzesi Salonunda düzenlenen serginin açılışına İsmet Paşa'yla birlikte Meclis Başkanı Kazım Özalp, bazı milletvekilleri ve Ankara'nın ileri gelen eşrafı katılmıştır. Sergiye 100 kadar millî fabrika ürünlerini göndermiştir. Numune bölümünde sanayi ürünlerimize ait eşyalar sergilenmiştir. Sergi alanın darlığından dolayı eşyalar istenilen gibi sergilenememiştir. Sergide “*trikotaj, mensucat, deri, ipekli fabrika ürünleri, muskirat inhisarı, tütün inhisarı, Sanayi Maadin Bankası, ziraat Bankası, Adana Mensucat Fabrikası, Eskişehir Fabrikaları, Alpulu Şeker Fabrikası, İstanbul ve Bursa ipekli, pamuklu mensucat fabrikası, İstanbul Çocuk*

¹²³ Semiz, a.g.e., s. 1113.

¹²⁴ Semiz, a.g.e., s. 106.

¹²⁵ Semiz, a.g.e., s. 107.

¹²⁶ Semiz, a.g.e., s. 105.

Esirgeme Derneği el işleri, çorap, fanila, kolonya, ecza fabrikaları, Edremit Küçük Şişe Yağı Fabrikası, Kütahya Çini Fabrikaları ve bakır imalathaneleri, mobilya, çocuk oyuncakları sanayi, yerli çikolata ve bisküvi imalatçıları, İzmir Sepet Fabrikası ürünleri, Foto Süreyanın sanat eserleri ve bazı ürünleri” sergilenmiştir.¹²⁷

Mustafa Kemal serginin ikinci günü sergiyi gezmiş ve beğenmiş, Cemiyetin Genel Kâtibi Rahmi Bey’e “*Sergi fevkalade güzel, bunu devamlı yapmak lazımdır. Çünkü bunlar sadece bir defa görülür, sonra unutulur.*” demiştir.¹²⁸ Bu direktifler doğrultusunda sergi tekrarlanmış, İstanbul, Bursa, Konya, İzmir, Samsun, Zonguldak gibi illerimizde sergiler açılmıştır.

Türkiye’nin ekonomik durumu hakkında ayrıntılı bilgi veren numune sergisini binlerce kişi gezmiştir. Bu sergi halkın yerli mallara dikkatini çekmesi bakımından önemlidir. *Hâkimiyeti Milliye Gazetesi* satıcılar ve ziyaretçilere anket uygulamıştır. Ankette “*1930 yerli mallar sergisi başarılı olmuştur. Bize çok fayda temin etmiştir. Satışlarımız ümit ettiklerimizin üzerinde olmuştur. Getirdiği malları satanlar ve yeniden getirenler çok oldu. Biz hali hazırdaki menfaatlerimizden ziyade fabrikalarımızın ürettiği yerli malların halk üzerindeki tesirden çok memnunuz. Reklamımızı yapan, mallarımızı tanıtan ve sattıran sergi ile dertlerimizi dinleyen çareler arayan kongreyi hazırlayan cemiyete minnettarız.*” şeklinde cevap vermişlerdir.¹²⁹ Devlet Demir Yolları sergiye katılanların seyahatinde indirimli tarife uygulamış ve 250 kg kadar yükleri % 40 indirimli taşımıştır.

Ankara’da toplanan Birinci Sanayi Kongresi’ne katılan delegeler sergiyi gezmiştir. Sergide Türkiye’nin sanayi durumunu görmüşlerdir. Sergi kongreye katılan delegelere gerçekçi kararlar almaları için rehberlik etmiştir. Sergide 1923’ten 1930 yılları arasında Türkiye Devleti’nin desteğiyle bankalar tarafından kurulan sanayi kuruluşları dışında ciddi sanayi kurumunun kurulmadığı görülmüştür. Devlet desteğinde özel sektörün başarılı olamaması sanayi politikasının gözden geçirilmesini ve yeni bir sanayi politikasının oluşturulmasını gerekli kılmıştır.

¹²⁷ Semiz, a.g.e., s. 108.

¹²⁸ Gös. yer

¹²⁹ Semiz, a.g.e., s. 110.

1.5. İstanbul Sanayi Sergisi 1949

İstanbul, ipek yolu üzerinde bulunması sebebiyle tarihin ilk devirlerinden itibaren sergilere ev sahipliği yapmıştır. Osmanlı döneminde yine sergi çalışmaları yapılmıştır. Sergi-i Umumi-i Osmanî-i modern anlamda uluslararası bir sergidir. 1893 yılında II. Abdülhamit kalıcı sergi çalışmasında bulunması için Avrupa'dan mimar getirtmiş fakat 1894 depremi nedeniyle sergi binası yapılamamıştır. 1914 yılında özel sektörün girişimiyle İstanbul Sanayi Sergisi açılmaya çalışılmış fakat Balkan savaşları ve I. Dünya Savaşının başlaması sebebiyle uygulanamamıştır. 1917 yılında Galatasaray Lisesi binası ve bahçesinde Hilali Ahmer Sergisi açılmıştır. I. Dünya Savaşı sonrası 1919 yılında Sanayi Numune Sergisi açılmıştır. Galatasaray Lisesi'nde 1929 yılından itibaren on yıl yerli mallar sergisi açılmış fakat kalıcı sergiye dönüşmemiştir. Sergicilik çalışmalarına İstanbul'da bir süre ara verildiğini görüyoruz.

İstanbul Valisi Lütfi Kırdar, Belediye Başkanı ve İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı çalışmaları sonucunda İstanbul sergi sarayının projesine 1947 yılında hazırlanmıştır. Proje 1948 yılında uygulamaya başlanmış fakat çimento yetersizliği sebebiyle bir yılda bitirilebilmiştir. İstanbul Valisi Lütfi Kırdar, Belediye Başkanı ve İTSO Başkanın çalışmaları sonucunda İstanbul Sanayi Sergisi 1949 yılında yapımı tamamlanmıştır.

Sergi binasının projelerini hazırlayan mimar Şinasi Şahingiray ile Fazıl Aysu'dur. 1949 yılında tamamlanan proje 2.800.000 TL yapılmıştır. Sergi sarayı aynı zamanda spor tesisi olarak da kullanılacak şekilde tasarlanmıştır. Fazıl Aysu Sümerbank pavyonun mimarıdır.¹³⁰ Mimari yapı olarak İzmir Sanayi Fuarı'ndaki Sümerbank pavyonuna benzer bir stilde yapılmıştır. Sümerbank pavyonu dış dekoratif olarak İstanbul Sergi Sarayı'nı tamamlayacak şekilde yapılmıştır.

Serginin açılışını Başbakan Şemsettin Günaltay (1883 – 1961) yapmıştır. Başbakan Şemsettin Günaltay sergi açılışında konuşmasında Türkiye'nin sanayi ve ekonomi politikasını kısaca özetlemiştir. Konuşmasında devletçiliğin ortaya çıkışını "... Birinci Dünya Savaşında sanayi müesseselerinin yokluğundan dolayı ıstırap çek-

¹³⁰ "İstanbul Sergi Sarayının Mimarı", *İktisadi Yürüyüş*, C. X., S. 238, 239, 240, Aralık 1949, s. 15.

tik. İstiklal Harbinden sonra meselenin göz önüne alınması zarureti belirlemiştir. O zamanlar memlekette büyük müessesler mevcut olmadığından geniş ve verimli işler başarmak vazifesini tabiatıyla devlet deruhte etti ve bildiğiniz işler bu surette meydana geldi.” şeklinde anlatmıştır.¹³¹ Devletin yeni ekonomi politikasını “... Bir milletin yükselmesi, fertlerin ayrı ayrı enerjilerini kabiliyetlerini kullanmalarıyla kabil olduğundan ferdi inkişafa imkân vermek, hususi sermayenin verimini temin etmek en isabetli yoldur. Hükümet, halkın ve hususi sermayenin başaramayacağı işleri başarmakla beraber vatandaşlara ve serbest sermayeye büyük bir inkişaf sahası açmayı çok zaruri görmüştür. Bunun için de hususi sermayenin hangi sahalarda yakında ilan edeceğimiz...” şeklinde açıklamıştır.¹³²

İstanbul Sanayi Sergisine başta İstanbul olmak üzere Türkiye'nin her bölgesindeki sanayi kuruluşlarının birçoğu katılmıştır. Sergiye katılan girişimcileri şu şekilde listeleyebiliriz; Adalet Mensucat Fabrikası, Ahmet Özoyal (Zarf Fabrikası), Ali Gürbüz (Kuyumcu), Ankara Mobilya Mağazası, A. Özdemir (Ölçü Aletleri), Asfalt Evi, Ayakkabıcılar Kooperatifi, Bozkurt Çatal Kaşık Fabrikası, Bell Sabunculuk Şirketi, Bursa Pazarı, Berbulu, Cevat Yürür Mobilya Fabrikası, Cumhuriyet Gazetesi, Çiçekçiler Kooperatifi, Çikvaşvili Fabrikası, Çorapçılar Kooperatifi, Devlet Kitapları, Doğan Kardeş Mecmuası, Dento Diş Macunu, Deri Sanayi, İzmir – Ege Sandalye Fabrikası, Emaye Fabrikası, Endüstri Fabrikası, Endüstri T.A.Ş., Enver Laboratuvarı, Erel Demir ve Saç İşleri, Eti Bank, Garanti Bankası, Gibbs, Güzeliş Bıçak Yapımevi, Halis Ersam (Oyuncak), Halil Sezer Madeni Eşya Fabrikası, Hasan Paşa Fırını, Hialal Çikolata Fabrikası, Halk Kontrplak, Herko, Hacı Bekir, İlbak, İlsu Artezyen kuruları, İstanbul Erkek Sanat ve Yapı Enstitüsü, İş Bankası, İşletmeciler Kooperatifi, İpekiş, İtriatçı Yorgo, İstanbul Halk Sandığı, Jakarlı Mensucat, J. B. Karayan (mankenci), Kabirot Tecrit maddeleri, Karepati (Makineci), Kauçuk Kablo Fab., Kauçuk Sanayii, Kemal Yılmaz Mobilya Atelyesi, Kendir ve Keten T.A.Ş., Kızılay, Kız Teknik Öğretim Okulu, Kuştüyü Fab., Kuyumcu Alberto Asanto, Kuyumcu Agop, Madeni Eşya Kooperatifi, Mehmet Taşkın Oyuncakçı, Mensucat Santral, Milli Reasürans, Mualla Eren (Dokuma Fab.), M. Ali Coşansu (Dokuma Fab.), M. Sıtkı

¹³¹ Şemsettin Günaltay, “Başbakanın Sergi Sarayını Açış Nutku”, **İktisadi Yürüyüş**, C. X., S. 238, 239, 240, Aralık 1949, s. 5. - 95.

¹³² **Gös. yer.**

Bütün Madeni Eşya, Nejat Eczacıbaşı Seramik Fab., Nejat Serin Kimya Fab., Osman Erdem Mobilya, Ömer Kenan Laboratuvarı, Pertev Müstehzarı, Quadrat Kauçuk Fabrikası, Rida Laboratuvarı, Rozi Saat Kayışları ve Köstek İşleri, Saraçlar Kooperatifleri, Selahaddin Karakaşlı (Elbiseci), Simon Kolman ve Ortakları (Boya Fabrikası), Sümerbank, Şakir Zümre Madeni Eşya Fabrikası, Şapkacı Hasan, Tekel, Tekstil, Teknik Okulu, Turyağ A.o., Ticaret Bankası, Türkiye Şişe ve Cam Fabrikası, Türk Gramofon Şirketi, Türk Kadın Esirgeme Derneği, Türk Kontrplak, Ulaştırma Bakanlığı, Vakko Emprime Stüdyosu, Varol Madeni Eşya, Yaşar Kardeşler Bıçakçı, Yedikule İplik Fabrikası, Yeni Kontrplak Ltd. Şirketi, *Yeni İstanbul Gazetesi*, Yorgancılar Kooperatifi, Yünipek, Ziraat Bankası'dır.¹³³

Tekel pavyonu en çok hâsılat sağlayan ve ilgi çeken pavyondur. Tekel pavyonunda girişte ülkedeki fabrikalar harita üzerinde gösterilmiş, kibrit ve tuz fabrikalarından numuneler, bira, likör, kanyak, tütün ve sigara, şarap, pavyonun sonunda çay ve av malzemelerine ayrılmıştır.¹³⁴ Tekel pavyonunda 10 bin lira civarında satış yapılmıştır. Özellikle sigaranın piyasanın biraz altında satılması sigara tiryakilerini kendine çekmiştir.

İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası Pavyonu ise ithalat ve ihracat olmak üzere ikiye bölünmüştür. İthalat kısmında maddelerin resimleri ve altında ne kadar ve kaç liraya ithal edildikleri hakkında bilgi verilmiştir. İhracat kısmında ise tütün, üzüm, incir, fındık, pamuk, palamut vardır. Yerli mallar kısmında İstanbul sanat erbabının ürettiği küçük ürünler sergilenmiştir.¹³⁵ İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası'nın pavyonu hayal kırıklığı yaşatmıştır. Koca şehri gösteren kayda değer bir sanayi üretim görülmemiştir. Bu İstanbul sanayisinin çok geri kaldığını göstermektedir. İthalat bölümünde ise ithal mallarla, yerli malların boy ölçüşebilecek kalite ve nitelikte olmaması üzücüdür.

Sümerbank pavyonu ise milli sanayinin dev adımlarla ilerlediğini gösteren projedir. Sümerbank pavyon binasını İstanbul Sergi Sarayı'nın yanına yüksek Mimar

¹³³ “İştirak Listesi”, *İktisadi Yürüyüş*, C. X., S. 238, 239, 240, Aralık 1949, s. 16.

¹³⁴ “Tekel Pavyonu”, *İktisadi Yürüyüş*, C. X., S. 238, 239, 240, Aralık 1949, s. 10 – 11.

¹³⁵ “İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası Pavyonu”, *İktisadi Yürüyüş*, C. X., S. 238, 239, 240, Aralık 1949, s. 16.

Fazıl Aysu tarafından tasarlanmıştır. Giriş kısmında yapılmakta olan İzmir Halkapınar Kambiyosu'nun maketi vardır. Merinos fabrikasının kumaşları teşhir edilmiştir. Galerinin sağ tarafında Sümerbank'ın çalışmasını gösteren tablo vardır. Hareke Türk halıları sergilenmiştir. Isparta halıları sergilenmiştir. Konya Ereğli Bez Fabrikasının gömleklik kumaşları sergilenmiştir. Nazilli Kumaş Fabrikasının dokuma ürünleri sergilenmiştir. Basma kumaşıyla bir köylü kızının nasıl giyindiğini gösteren cansız manken konmuştur. Kayseri Fabrikası pamuklu dokuma, Bünyan Fabrikası yünlü dokuma, Adana Fabrikası pamuklu dokuma, Malatya ipekli fistanlıklar, karyola, masa örtüleri, çaydanlık örtüleri, goblenler, Bakırköy Fabrikası ise patiska ve renkli pazenler, halk tipi pijamalık kumaşlar, kadınlara gömleklik ve eteklik, askeri kıyafet, gemlik suni ipek fabrikası viskoz mamulleri, defterdarın (feshane) mensucat makineleri imal eden kısmı ve battaniye, askeri kumaş, fantezi kumaşlar, halk tipi kumaşlar, bayraklar, Beykoz deri, kundura, saracıya ve tutkal, Karabük Demir Çelik Fabrikası çeşitli ürünlerinin listesi ve ürünlerin miktarını gösteren pano, Sivas Çimento Fabrikası, bir de kiremit fabrikası, Ankara Çimento Fabrikası, Filyos Ataş Tuğlası Fabrikası, şeker fabrikası, İzmit Sellüloz İmalathanesi ve halka satış kısımlarından oluşmuştur.¹³⁶

Petrol Ofisi pavyonunda depolarının fotoğraflarını, hangi bölgede acenteleri olduğunu yayınlamış ve depolarının kapasiteleri hakkında bilgi vermiştir.¹³⁷ İstanbul Sanayi Sergisi'ne Etibank müstakil sergi binası katılmıştır. Sergi binası gayet güzel hazırlanmıştır. Üzerine maden parçası yerleştirilmiştir. Dış cephesindeki sütunlara Etibank'ın yaptığı işler kabartma olarak işlenmiştir. Holde panolar hazırlanmış ve 1938 – 1948 yılları arasındaki üretim miktarları ve gelir durumları verilmiştir. Küçük, demir, bakır, maden kömürü, linyit, krom cevheri gibi madenlerin çıkarıldığı yerler ve işlendiği işletmeler haritada verilmiştir. Ankara sigorta şirketi hakkında bir pano hazırlanmıştır. Merkezi Maden (Elazığ) olan 1948 yılında 10.979 ton bakır istihsal eden 1660 işçisi olan Ergani Bakır İşletmesi; İşletme merkezi Divriği olan 1948 yılında 185.435 ton demir cevheri istihsal eden 650 işçisi bulunan Divriği Demir Madenleri İşletmesi; merkezi Tavşanlıda bulunan 1948 yılında 680.039 ton linyit

¹³⁶ "Sümerbank Pavyonu", *İktisadi Yürüyüş*, C. X., S. 238, 239, 240, Aralık 1949, s. 17 – 23., 68.

¹³⁷ **Gös. yer**

istihsal eden ve 5443 işçisi bulunan Garp Linyit İşletmeleri, merkezi Guleman'da bulunan 1948 yılında 99.034 ton krom cevheri istihsal eden ve 320 işçi çalıştıran Şark Kromları İşletmesi, Çatalağzı Elektrik Santrali, İstanbul yakındaki Ağaçalı Linyit İşletmesinde 1948 yılında 60.000 ton linyit çıkarılmış, Veral ve Tinal marka sobalar tanıtılmıştır. Demirdağ, Ergani Bakır işletmeleri, Keçiborlu Kükürt İşletmeleri, Sarıyer Hidroelektrik Santrali, Kozlu Kömür İşletmesi verilmiştir.¹³⁸

Devlet ulaştırma işleri pavyonu ışıklarla süslenmiş; pavyonun girişinde deniz, hava yollarını temsilen bir alçıdan heykel konmuştur. Ülkeyi tanıtmak için çeşitli bölgelerdeki güzellikleri gösteren 12 resimden oluşan pano yapılmıştır. Panonun amacını şu cümle özetlemektedir. “*Yurdunu gez ve tanı*”. Pavyonun köşesine Marshall yardımlarını gösteren bir pano yapılmıştır. Panoda Marshall yardımları kapsamında demiryollarına ray, vagon, lokomotif, vinç, köprü, tezgâh, su malzemesi temininde 41.774.260 dolar, karayollarına yol yapım makineleri ve bakım işlerine ait malzeme 18.500.000 dolar ve deniz yollarına gemi, kurtarma, fabrika malzemesi teminde 39.666.970 dolar yardım ettiğini büyük bir ilan ile duyurmuştur.¹³⁹

Türk Hava Yolları standında taşınan yolcu ve yük miktarı verilmiştir. Türk Hava Yolları 1938 yılında 388 kişi, 1943 yılında 5691 kişi 1948 yılında 72574 kişi; 1938 yılında 2490 kg eşya, 1943 yılında 43230 kg eşya, 1948 yılında 657820 kg eşya taşımıştır. Demiryoluyla 1928 yılında 4.936.334 kişi, 1938 yılında 20.754.808 kişi, 1948 yılında 49.182.051 kişi; 1928 yılında 1.396.027 ton eşya, 1938 yılında 4.726.442 ton eşya, 1948 yılında 8.721.632 ton eşya taşınmıştır.¹⁴⁰ Karayollarının uzunluğunun 23.000 km olması bakım maliyetini artırmıştır.

Devlet Deniz Yollarında 205.848 gemi ve 112 tonajlı gemi bulunmaktadır. Deniz yolları 1923 yılında 8.658.000 kişi, 1938 yılında 23.266.000 kişi, 1948 yılında 49.807.000 kişi taşımıştır. PTT panosunda ise en son makinelerin kullanıldığı fotoğraflarla gösterilmiş, Türkiye’de 837 PTT merkezinin bulunduğunu, telgraf hatlarının

¹³⁸ Y. K. Yazman, “Etibank Pavyonu”, *İktisadi Yürüyüş*, C. X., S. 238, 239, 240, Aralık 1949, s. 24 – 27.

¹³⁹ “Devlet Ulaştırma İşleri Pavyonu”, *İktisadi Yürüyüş*, C. X., S. 238, 239, 240, Aralık 1949, s. 28 – 33.

¹⁴⁰ Gös. yer.

uzunluğunun 58.000 km ulaştığını, telefon hatlarının 15445 km olduğu belirtilmiştir.¹⁴¹

Yolcu taşımacılığında en fazla devlet demir yollarının ve deniz yollarının kullanıldığı görülmektedir. Türkiye içerisinde en fazla yolcu ve yük DDY taşımaktadır. DDY taşıma kapasitesi 10 yıllık süre zarfında yüzde yüz arttığı görülmektedir. Deniz yollarında ise yurt dışı taşımacılığında etkilidir. İstanbul, İzmir Kıbrıs, Lübnan, Mısır İtalya ve Fransa seferleri bulunmaktadır. Bakanlar Kurulu 8 Ağustos 1948 tarihinde dokuz yılda 23.000 km karayolu yapma kararı almıştır.¹⁴² Bu o dönemde Türkiye'nin altından kalması zor bir yüküdür. Devlet gelirinin çok önemli bir bölümünü karayollarına ayırmıştır. Deniz yollarını geliştirmek için iki büyük yolcu gemisi ve iki büyük yük gemisi ile 700000 Gros tonluk gemi sipariş etmiştir.

Garanti Bankası İstanbul Sanayi Sergisi'ne katılmış ve çekilişler yapmıştır. Müşterilerine hediyeler vererek ve pavyonunu çeşitli ışıklarla süsleyerek dikkat çekmeye çalışmıştır. Halis Ersan Oyuncak Fabrikasında ise 800 fazla çeşit oyuncak üreten imalathanesindeki oyuncakları sekiz grupta toplanabilir. Bunlar ağaç, kumaş, lastik, naylon, deri, teneke, alçı ve mikadan yapılan oyuncaklardır. Asipin Kenan Ecza laboratuvarı ile Asipin Kenan ve Kanan Müshil Şekeri ile yaptığı ilaçları tanıtmıştır. Başkurt Çatal Kaşık Fabrikası sağlam kaşık ve çatal modellerin sergilemiştir. Erel Çelik Eşya Fabrikası ise çelik kasalar, kartotekler, masalar, koltuklar ve Amerikan stili panjurlar, lüks salon masaları sergilemiştir. Erkek Sanat ve Yapı Enstitüsü ise mermerden yapılmış heykeller, minyatür maket cami ve mimari eserler, mermerden yapılmış kartal, vazo, sütun başlıkları, kemerler, kapı ve pencere kemerleri sergilemiştir. İstanbul Dericiler ve Sepiciler Birliği vidala, glase, süet, döşemelik maroken, rugan, muhtelif cins kösele sergilemiştir.¹⁴³ Hacı Bekir pavyonunda plastik malzemeden yapılmış kutular, Şükrü Kolonyaları, şeker, lokum, çikolata, karamelle ve badem ezmesi çilek, portakal, turunç, kayısı vişne reçeli satışı yapılmıştır. Alberto Assante Pavyonu'nda ise saat ve kuyumculuğa ait altın ve gümüş takılar sergilemiştir. Lord Kauçuk Fabrikası lastik botular, bez borular, kauçuk iskarpin ta-

¹⁴¹ Gös. yer.

¹⁴² "Yol Davamız", *İktisadi Yürüyüş*, C. X., S. 238, 239, 240, Aralık 1949, s. 49 – 50.

¹⁴³ Hüseyin Mayadağ, "Sergide Hususi İştirakler", *İktisadi Yürüyüş*, C. X., S. 238, 239, 240, Aralık 1949, s. 72 – 76.

banları, kauçuk çizmeler sergilemiştir.¹⁴⁴ Tekstil pavyonunda 30'dan fazla çeşit, renkli kumaş sergilenmiştir. Esirgeme kurumu ise oya ve nakış işleri sergilemiştir. Fehmi Zorlu ise kauçuk fabrikasında üretilen 30'a yakın farklı ürünleri sergilemiştir. Kauçuk Sanayi Şirketi ise giyim üzerine bol çeşit ürünlerini sergilemiştir. Teknik okulda ise öğrenciler tarafından yapılan makineler sergilenmiştir.

Sergiye hazırlanması için girişimcilere yeterli süre verilmemiş, sergi aceleyle hemen açılmıştır. Sergideki pavyonlar bu sebepten dolayı İzmir Sanayi Fuarı gibi iyi hazırlanamamıştır. En çok eleştirilen tarafı ise sergi binasının çok basık olması ve havasız olmasıdır. Bir diğer şikâyet ise sergi binasının toz içinde kalması olmuştur.¹⁴⁵ Sergi Türkiye'nin sanayi durumunu göstermiştir. Sanayi ürününden çok tarım ürünü sergilenmiştir. Sanayi alanında amacına Sümerbank ve Etibank ulaşmıştır. İstanbul Sanayi Fuarı incelendiğinde serginin sanayi ürünleri olarak yetersiz olduğu görülmektedir. Sanayinin başlangıcı için güzel gelişmelerdir fakat sanayinin gelişmesini sağlayacak tedbirlerin alınması gerekir.

---

¹⁴⁴ a.g.m., s. 74 – 76.

¹⁴⁵ Gös. yer

İKİNCİ BÖLÜM

İZMİR SANAYİ FUARI

2.1. İzmir 9 Eylül Yerli Mallar Sergisi 1927

Cumhuriyetin ilanından sonra Aralık 1925'te “*Yerli Malları Koruma Cemiyeti*” kurulmuştur.¹⁴⁶ Yerli Malı tanıtmak ve sevdirmek için 1926 yılında İzmir'de Emekli Yüzbaşı Naim Bey tarafından “Yerli Mamulâtı Müstehlikler Cemiyeti” kurulmuştur.¹⁴⁷ Yerli Malları Koruma Cemiyeti, 12 Aralık 1929'da Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'ne katılincaya kadar, Türkiye'nin çeşitli illerinde sergiler, konferanslar ve basın yayın yoluyla yerli malların tanıtılmasına çalışmıştır. Yerli Malları Koruma Cemiyeti, Türkiye'de yerli malların tanıtılması için de numune sergilerinin açılmasına çalışmıştır.¹⁴⁸ Yerli Mamulâtı Müstehlikler Cemiyet 1930 yılında İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'ne katılmıştır. Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti yurdun çeşitli yerlerinde, yerli malı, Ankara'da da “*Milli Yerli Mallar*” ile “*Milli Sanayi ve Numune Sergisine*” öncülük etmiştir.¹⁴⁹ Cemiyetin gayretli çalışmaları sonucunda hem devlet hem de tüccar kesiminde bilinçli bir şekilde sergi açma fikri yerleşmeye başlamıştır. Cemiyet yapmış olduğu çalışmalarda hem yerli malların tanımını yapmış hem de sergi açmanın, bir malın tanıtımının önemini halkın kavramasını sağlamıştır. Bu çalışmalar sonucunda yerli malların kullanımı artmıştır.

Gazi Mustafa Kemal'in telkinleri ve İzmir Ticaret Odası'nın teklifiyle, İzmir Valisi Kazım Dirik tarafından 1927 yılında sergi açmaya karar verilmiştir. Sergi açmak için bir sergi komisyonu kurulmuştur. Komisyon Fahri Başkanı Vali Kazım Dirik, Komiseri Daniş Bey, Kızılay ikinci başkanı Hüsnü Bey, Ziya Bey, Hikmet Beylerden oluşmuştur. Sergi çalışmaları milli mahiyette başlamış ve konsoloslar vasıtasıyla haber alan bazı ülke firmaları katılmak istemiştir.

¹⁴⁶ Semiz, *a.g.e.*, s. 30.

¹⁴⁷ Doğan Duman, “Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. I., S. 2, 1992, s. 127 – 141. Ayrıntılı bilgi için bk. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/235659> (E.T. 03.02.2019)

¹⁴⁸ **Gös. yer.**

¹⁴⁹ Semiz, *a.g.e.*, s. 30.

Sergi Mithat Paşa Sanat Enstitüsü'nde “*İzmir 9 Eylül Yerli Mallar Sergisi*” adıyla 4 Eylül 1927 yılında Pazar günü öğleden sonra İTSO Genel Sekreteri Turgut Beyin konuşmasıyla açılmıştır.¹⁵⁰ Turgut Bey konuşmasında sergilerin uluslararası iktisadi olumlu etkilediği için Türkiye Cumhuriyetinin sergilere önem verdiğini belirtmiştir. Sergide 338 katılımcı ürünlerini ve hizmetlerini sergilemiştir. Sergiye katılanların 195’i Türk Firması, 71’i Ticaret ve Sanayi Odası, 72’si yabancı firmadır.¹⁵¹ Sergide Isparta, Uşak, Kula, Gördes ve Borlu halı ve kilim dokumları, Sanayi ve Maadin Bankasına ait Bakırköy Bez Fabrikasına ait kaput, yelken bezleri ve pamuklu mensucat sergilenmiştir. Sergi 25 Eylül 1927’de kapanmıştır. Sergiyi 80.744 kişi ziyaret etmiştir.¹⁵² Sergiye katılan firma ve ziyaretçi sayısına bakıldığında başarılı olduğu söylenebilir. Bu sergi çoğu kaynak tarafından fuarın başlangıcı olarak kabul edilmiştir.

2.2. İzmir 9 Eylül Yerli Mallar Sergisi 1928

İzmir Valisi Kazım Dirik’in de katıldığı İzmir Ticaret ve Sanayi Odası toplantısında sergi encümenleri seçilmiştir. Serginin kurulmasında görevli encümenler olarak Vali Kazım Paşa, Eczacıbaşı Ferit Bey, Borsa Başkanı Ferit Bey, Suad Bey, Kızılay Başkanı Hüsnü Bey, Salih Bey, Hakkı Nezihi Bey, Molalızade Halit Bey, İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Genel Sekreteri Turgut Bey ve Cemal Şahengiri Bey seçilmiştir.¹⁵³

Sergi encümenleri yurt dışından katılmak isteyen firmaların kendi istekleri doğrultusunda katılabileceğini açıklamıştır. Sergi ulusal olarak açılmak istenmiş ancak İzmir ticari bakımdan önemli bir yer olduğu için yabancı firmaların ilgisini çekmiştir. Fuar encümenleri yurt dışı katılım sağlamak için herhangi bir çalışma yapmamıştır. SSCB’deki bazı firmalar tarım aletlerini sergilemek istediklerini İzmir Sanayi ve Ticaret Odasına müracaat ederek bildirmişlerdir. İtalya da sergiye ilgi göstermiş ve İtalyanların pavyonlarını düzenlenmesi için bir heyet bile kurmuştur. Fran-

¹⁵⁰ Aslan Tufan Yazman, “*İzmir Fuarı Yaşıyor*”, *İktisadi Yürüyüş*, C. IV., S. 42, Eylül 1941, s. 1.

¹⁵¹ Elvan Feyzioğlu, *Büyük Bir Halk Okulu İzmir Fuarı*, İzmir 206, s. 14 – 15.

¹⁵² **Gös. yer.**

¹⁵³ Zeki Doğanoglu, “*İzmir Panayırı*”, *İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası*, C. VIII., S. 7, Temmuz 1933, s. 232.

sa'dan Liyon şehrinde üretim yapan mensucat makineleri üreten fabrika da katılmak için ticaret odasına müracaat etmiştir. Almanya'da Ticaret Odası da katılmak için müracaat etmiştir. Yurt dışı katılımı özendirmek için İktisat Bakanlığı ve Dış İşleri Bakanlığı sergi için toplu müracaat olduğunda ellişer kuruşa vize verileceğini duyurmuştur.

Sergi encümenleri serginin yapılacağı yer konusunu ele almıştır. Uygun bir yer araştırılmıştır. Fakat yine en uygun yerin Mithat Paşa Sanat Enstitüsü olduğuna karar verilmiştir. Bu yıl katılımın biraz daha fazla olacağı tahmin edilmiştir. Sonraki yıllarda bu okulun yetmeyeceğine karar verilmiştir. İzmir Belediyesi'nin, Sanayi ve Ticaret Odasına geniş bir arsa tahsis etmesini istemişlerdir. Sergi yerinin ücreti kapalı alanlara birinci sınıf olan yerlerin metre karesi 6, ikinci sınıf olan yerlerin 4, Perakende satış yapacaklara 8 liradır. Açık alanlar ise metre karesi 4 ve satış yapacaklara 5 liradır.¹⁵⁴ Sergi encümenleri 1927 senesinde olduğu gibi hayır kurumlarından sergi ücreti alınmayacağını duyurmuştur.

İzmir Ticaret ve Sanayi Odası sergiye katılımı sağlamak için 1927 yılında sergiye katılanlara davet mektubu göndermiştir. İzmir Valisinin teklifiyle bazı illerin Sanayi ve Ticaret Odalarına davet edilmiştir. Ticaret ve Sanayi Odası sergiyle ilgili Türkçe ve Fransızca makale hazırlamış ve bunları gerekli yerlere göndermiştir.

Sergi encümenleri hükümete müracaat edip sergiye katılacaklara ulaşmada yardımcı olunmasını istemiştir. Bu istek doğrultusunda demir yollarında yük taşımadada %50, yolculardan da % 30 indirim yapılmıştır. Sergiye gönderilen malların taşınmasında hassasiyet gösterilmesi için hükümet demiryollarına gerekli direktifleri vermiştir.

Sergi 4 Eylül 1928 tarihinde törenle açılmıştır. 4 Eylül günü sergi sadece davetlilerle açılmıştır. 5 Eylül tarihinden itibaren halka açılmıştır. Sergiye Türk Sanayi ve Ticaret Odaları ve girişimciler katılmıştır. Türk girişimciler ağırlıklı olarak dokuma ürünleri ve tarım ürünleri sergilemiştir. Yabancı girişimciler ise ağırlıklı olarak tarım makineleri sergilemiştir. Devlete bağlı fabrikalar da kumaş, bez kaput, ipekli

---

¹⁵⁴ Gös. yer.

dokuma, gibi tekstil ürünlerini sergilemiştir. Tarım ürünleri ise üzüm, incir, tütün, pamuk, zeytinyağı gibi ürünlerdir.

Sergiye 55 yabancı girişimci, 305 yerli girişimci katılmıştır.¹⁵⁵ Gazi Mustafa Kemal bu çalışmadan memnuniyetini çektiği telgrafta “İzmir 9 Eylül Sergisi’nin açılışı dolayısıyla hakkımda ifade edilen hissiyata teşekkür ederim. Memleketimiz iktisadiyatının terakki ve inkişafına hizmeti bulunan serginin kurulmasına yardım eden ve kuranlara takdir ve tebrik ile muvaffakiyetimi temenni ederim.” diyerek dile getirmiştir.¹⁵⁶

İzmir 9 Eylül Yerli Mallar Sergilerine ulusal açılması düşünülmüş olmasına rağmen uluslararası şirketler katılmak istemiştir. 1927 fuarına yurt dışı şirketlerin Türkiye temsilcilikleri katılmıştır. İlk olmasına rağmen büyük başarı göstermiştir. Bunun üzerine 1928 yılında ikinci serginin açılışında daha yoğun bir çalışma yapılmıştır. Yurt dışından katılan şirketlerin genellikle Türkiye temsilcilikleri olmakla birlikte doğrudan yurt dışından katılan firmalar da vardır. İki sergi de amacına ulaşmış ve sergilenen ürünleri tanıtmıştır.

Zeki Doğanoglu İzmir 9 Eylül Yerli Mallar Sergisi hakkındaki izlenimleri şöyle ifade etmiştir. “1927 ve 1928 senelerinde, memleketimizde ticari sergicilik mefhumunu ilk defa Türkiye umumi efkârına telkin eden ve aşıl原因 İzmir olmuştur. “Dokuz Eylül Milli Mallar Sergisini” ziyaret eden Türk ve ecnebi mütehasıslar bu güzel eserin muvaffakiyetinden, ifa ettiği rollerden uzun uzadıya bahsetmektedirler...”¹⁵⁷ İktisadi yönden gelişmek isteyen milletler sergi ve panayırıları göz ardı etmemesi gerekir. Bu kapsamda Paris, Milano ve Leipzig sergi ve panayırıları bize güzel ve canlı bir örnek olmuştur.¹⁵⁸ Yine bu sergilere katılımı sağlamak için aktif rol oynayan İktisat ve Tasarruf Cemiyetinin çalışmalarıyla İzmir’de uluslararası sergi ve panayır açma fikri güçlendirmiştir. Böylece panayır kurma düşüncesi gündeme gelmiştir.¹⁵⁹ 1927 yılında açılan sergi ve panayır çoğu kaynak tarafından fuarın başlan-

¹⁵⁵ Yazman, a.g.m., s. 2.

¹⁵⁶ Halkla İlişkiler Organizasyon Alanı Fuarçılık, Ankara 2011, S. 10.

¹⁵⁷ Doğanoglu, a.g.m., s. 232.

¹⁵⁸ Gös, yer.

¹⁵⁹ Semiz, a.g.e., s. 31.

gıcı kabul edilmiştir. 1929 Dünya Ekonomik Buhranının etkisiyle 1932 yılına kadar sergicilik çalışması yapılamamıştır.

2.3. İzmir Sanayi Fuarının Kuruluşu

Ekonomik buhran döneminde kurulan Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti serginin önemini anlatmıştır, cemiyetin etkisiyle sergiye ilgi giderek artmıştır. Yukarıda da bahsedildiği gibi bu dönemde Ankara Numune Sanayi Sergisi, İstanbul Yerli Mallar sergileri düzenlenmiştir. İzmir Belediyesi'nin sergi alanına ilgisinin artması fuarın kurulmasını biraz daha kolaylaştırmıştır.

Aslan Tufan'a göre İEF kurma fikri İzmir Belediye Reisi Behçet Salih Uz'dan doğmuştur. Uz 1931–1932 yılları arasında İzmir'in muhtelif mahallelerinde belirli günlerde genel açık pazarlar kurmuştur. Bu pazarlara köylüler, müstahsiller gelmiştir. Pazarlarda köylüler meyve, sebze, yumurta ve peynir gibi kendi ürünlerini getirip satıyordu. Dolayısıyla İzmir hayatına büyük bir ucuzluk dönemi başlatmış ve halk tarafından çok tutulmuştur. Bu pazarların çok tutulması başkana bütün bölgeye şamil bir pazar kurma fikri vermiştir.¹⁶⁰ Selim Cavit 1940 yılında Dr. Behçet Salih Uz ile yaptığı röportajda İEF kurmak fikrinin kendisine muhtelif semtlerde kurulan pazarlardan ilham olduğunu belirtmiştir.¹⁶¹

İzmir 9 Eylül Yerli Mallar Sergisi 1932 yılında Mithat Paşa Sanat Okulu'nda açılmıştır. Sergiye 48 yerli 21 yabancı firma katılmıştır. Sergiyi 164.311 kişi ziyaret etmiştir.¹⁶² Sergi alanın dar gelmesi nedeniyle sonraki serginin Cumhuriyet meydanının olduğu bölgede açılması için çalışmalara başlamışlardır.

Cumhuriyet meydanındaki Atatürk heykelinin arka tarafındaki İzmir yangınından sonra harabeye dönmüş alanda, birtakım düzeltmeler yapılarak bugünkü Efes Otelinin bulunduğu yerde 1933 yılında Dr. Behçet Salih Uz tarafından 32.000 m² alanda “*İzmir 9 Eylül Panayırı*” adıyla kurulan sergi fuarın başlangıcı kabul edilmiş-

¹⁶⁰ Yazman, “*İzmir Fuarı Yaşıyor*”, s. 1.

¹⁶¹ Selim Cavit, “*Fuarı Doğuran Amiller*”, *İktisadi Yürüyüş*, C. II., S. 17 İEF Özel Sayısı, Ağustos 1940, s. 8.

¹⁶² **1960 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu**, Eylül 1960, s. 11.

tir.¹⁶³ İzmir 9 Eylül Sergilerinin düzenlenmesinde etkin kurum İzmir Sanayi ve Ticaret Odası iken “*İzmir 9 Eylül Panayırını*” İzmir Belediyesi düzenlemiştir. 9 Eylül Panayırını Atatürk’ün ilhamı doğrultusunda İzmir Valisi Kazım Dirik, Cumhuriyet Halk Fırkası reisi Hacim Muhiddin Bey, Ticaret Odası Başkanı Balcı Oğlu Hakkı Bey ve Belediye Başkanı Behçet Salih Uz Bey’in çalışmaları sonucunda kurulmuştur. İzmir 9 Eylül Panayırının açılışını Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak yapmıştır. Panayır 9 Eylül 1933’te açılmış ve 30 Eylül 1933’te kapanmıştır. Panayıra 50 Türk ve 23 ecnebi olmak üzere toplam 73 firma iştirak etmiş, yurdun çeşitli yerlerinden gelen 168.877 kişi fuarı ziyaret etmiştir.¹⁶⁴ Panayırdaki başarılar ikinci Dokuz Eylül Panayırının uluslararası açılabilceğini göstermiştir.

Hükümet İzmir 9 Eylül Panayırını’nın uluslararası açılmasını desteklemek için ulaşımlarında ve gümrük girişinde kolaylıklar sağlamıştır. İzmir Beynelmilel 9 Eylül Panayırını İsmet İnönü’nün himayesinde 1934 yılında açılmıştır.¹⁶⁵ 1934 yılında 9 Eylül günleri, şimdiki Büyük Efes Oteli’nin bulunduğu alanda, halkın büyük coşkulu desteği ile 9 Eylül panayırları açılmıştır. Başbakan İsmet İnönü tarafından açılan 1934 panayırına Sovyetler Birliği, İngiltere ve Irak katılmıştır. Böylece devletlerin katıldığı ilk uluslararası fuar olmuştur. Panayıra 66 yerli firma, 30 yabancı firma katılmıştır. Panayır 286.259 kişi ziyaret etmiştir.¹⁶⁶ İkinci İzmir 9 Eylül Panayırını’nın başarılı olması katılımcıları memnun etmiştir.

İzmir 9 Eylül Panayırını 1935 yılında “*Arsulusal 9 Eylül Panayırını*” adını almıştır. Panayırın açılması için çeşitli dillerde broşürlere hazırlanıp konsolosluklara dağıtılmıştır. Panayır 20 Ağustos – 11 Eylül 1935 tarihleri arası açılmıştır. İktisat vekili Celal Bayar tarafından 20 Ağustos 1935 tarihinde saat 18.05’te açılan panayıra İran, İtalya, Sovyetler Birliği olmak üzere beş devlet katılmıştır. Fuara 38 yabancı ve 208 yerli firma katılmış, fuarı 311.009 kişi ziyaret etmiştir.¹⁶⁷

¹⁶³ Yazman, “*İzmir Fuarı Yaşıyor*”, s. 1.

¹⁶⁴ Doğanoglu, **a.g.m.** , s. 232.

¹⁶⁵ Cavit, **a.g.m.**, s. 9.

¹⁶⁶ **1960 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu**, Eylül 1960, s. 11

¹⁶⁷ **Gös. yer.**

İsmet İnönü 1935 yılı fuarını gezmiş ve şöyle bir istekte bulunmuştur. “*Bundan sonraki fuarımızı, şu yangında harabeye dönmüş alanın ortasında hazırlanmasını istiyorum.*”¹⁶⁸ İsmet İnönü bugünkü kültürpark alanını işaret etmiştir. Burada yapılan çalışmaları destekleyeceğini belirtmiştir.

İzmir'in Belediye Başkanı Dr. Behçet Salih Uz, Atatürk'ün ilham ettiği İzmir'de fuar kurma fikrini hayata geçirmeye çalışmıştır. Behçet Salih Uz başkanlığında kurulan fuar komisyonunda alınan kararlar, İzmir Belediye Meclisi'nde ve encümen üyeleri arasında gerçekleşen toplantılar ve çalışmalar sonucunda, birçok uzmana danışıldıktan sonra fuar projesi olarak kabul edilmiştir. Fuar projesini, Başbakan İsmet İnönü'ye gösteren ve onayını alan Dr. Behçet Salih Uzdur. Moloz yığınlarıyla dolu, İzmir yangınında harabeye dönmüş bölgede, fuar kurma çalışmasını başlatmıştır.¹⁶⁹

Behçet Salih Uz'un en büyük sorunu bu moloz yığınlarının temizlenmesiydi. Moloz yığınlarının temizlenmesi için belediyenin mali kaynakları ve bütçesi yeterli değildir. Bu sorunu çözmek için fuar komitesi kurulmuştur. Bu komite tarafından çeşitli kararlar alınmıştır. Burada alınan kararlar doğrultusunda müteahhitlere taşlar verilerek alan temizlenmeye çalışılmıştır.¹⁷⁰

Fuar kurma fikri çokça eleştirilmiştir. Çünkü belediyenin parası yoktur. Belediye kendi borcunu ödeyememektedir. Yani belediyenin önce borcunu ödemesi lazımdır. Ancak Belediye Reisi Behçet Salih Uz'un kararlığı sayesinde İzmir Fuarı kurulmuştur.¹⁷¹

Suat Yurtkoru, 1935 yılı sonbaharında Rusya'ya gitmiştir. Rusya'daki kültürparktan etkilenmiş ve İzmir fuarında da yapılması fikrini ortaya atmıştır. Bu fikre Belediye Başkanı Behçet Salih Uz olumlu bakınca belediye meclisi de kabul etmiştir. Avrupa'daki fuarlar incelenmiş ve özgün bir kültürpark oluşturulmaya çalış-

¹⁶⁸ Nureddin Kebecioğlu, “*İzmir Enternasyonal Fuarının Doğuşu*”, **İzmir Fuar Albümü Mecmuası**, C. I., S. 1, Eylül 1960, s. 4.

¹⁶⁹ “*Fuar'ın ve Kültürpark'ın Hikayesi*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. XII., S. 281, Eylül 1951, s. 38 – 43.

¹⁷⁰ **Gös. yer**

¹⁷¹ Kemal Talat Karaca, “*İzmir Fuarı Nasıl Kuruldu*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IV., S. 41, Ağustos 1941, s.12.

şılmıştır. İzmir Fuarı'nın temeli, şimdi bulunduğu alanda, 1 Ocak 1936 günü törenle temelleri atılmıştır.¹⁷² Fuar kurmak için yola çıkılmış fakat fuarın kurulacağı alanı güzelleştirmek için kültürpark fikri ortaya çıkmıştır. Kültürpark ile fuar projesi birleştirilmiştir. 1936 yılında 360.000¹⁷³ m² bir alan yeşillendirerek ve İzmir kentinin oksijen teneffüs edeceği 50.700 tane ağaç dikilerek ferah bir alan elde edilmeye çalışılmıştır.¹⁷⁴ Kültürpark sahası 1939 yılında 430.000 m² çıkarılmıştır.¹⁷⁵ Yılın belirli bir ayında ise, bu alan üzerinde enternasyonal özellikte bir fuar gerçekleştirilmiştir. Büyük bir moloz yığını halindeki alanın düzeltilip temizlemesi için yoğun bir çalışma başlamıştır. Kültürpark moloz yığınlarından hızla temizlenmiş ve Kültürpark'ta gerekli olan bina inşaatları hızla tamamlanmıştır. Kültürpark'a ağaç dikilerek yeşil bir ortam sağlanmıştır.

Kültürpark projesini Suat Yurtkoru ortaya atmış ve Belediye Başkanı Behçet Salih Uz topladığı mimar ve mühendislere projeyi hazırlatıp gerçekleştirmiştir. Kültürpark düşüncesi Suat Yurtkoru'ya aittir; gerçekleştiren ise Behçet Salih uzdur. Kültürpark projesinin gerçekleştirilmesinden sonra fuar 20 Ağustos 1936'da İsmet İnönü tarafından “*İzmir Enternasyonal Fuarı*” adıyla açılmıştır.¹⁷⁶ 1 Eylül 1936 günü “*İzmir Enternasyonal Fuarı*” tüm ihtişamıyla şehirde başköşeye oturmuştur. Fuar Lozan kapısı önünde saat 17.30'da yapılan törenle Başbakan İsmet İnönü tarafından açılmıştır. Kültürparkın yapımı 1940 yılında tamamlanmıştır.

2.4. İzmir Sanayi Fuarının Amacı

Türkiye'de üretilen ürünleri tanıtmayı, Türkiye'nin vitrini olması amaçlanmıştır. Fuar sayesinde ürünlerimiz iyi reklam edilecek, ürünlerimize yeni pazarlar bulunacak ve ticaretimiz artacaktır. Fuarın milli ekonominin toplanma ve gözlenme yeri olması istenmektedir. İsmet İnönü'nü bunu 1936 fuarını açarken şöyle dile getirmiştir: “... *İzmir fuarının milli toplanma yeri olmasını istiyoruz. Eğer memleketin*

¹⁷² Suat Yurtkoru, “*İzmir Fuarı*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IV., S. 41, Ağustos 1941, s. 18.

¹⁷³ Aslan Tufan Yazman, “*Fuarın Tarihi*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. V., s. 114. ilavesi, 16 Eylül 1944, s. 53.

¹⁷⁴ Kemal Kamil Aktaş, “*Kültür Parkın Ağaçlandırılması*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IV., S. 41, Ağustos 1941, s. 19.

¹⁷⁵ Ekrem Yazman, “*Fuarın Muhasebesi*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. I., S. 20, Eylül 1940, s. 8.

¹⁷⁶ Yazman, “*İzmir Fuarı Yaşıyor*”, s. 16.

*bir senelik iktisadi hareketini sadakatle gösteren bir sergi yapabilirsek... İktisadi münasebet her şeyden evvel tanıma ve tanıtmak meselesidir.”*¹⁷⁷ Görüldüğü gibi fuardan ürünlerimizin tanıtılmasına ve pazarlanmasına katkı sağlaması beklenmektedir. Aynı zamanda ülke ekonomisinin içinde bulunduğu durumu görmemizi sağlaması ve dünya ekonomisiyle kendi ekonomik ürünümüzün kıyaslama imkânı sunması istenmektedir. Ticaret Bakanı Celal Sait Siren bu durumu şöyle dile getirmiştir. “... Türkiye'nin 1944 yılının ortasında nerede bulunduğunu, neler başardığını, iktisat ve sanayi âleminde neler hazırladığını görmek ve yurt dışından gelenlerle mukayese etmek imkânını elde ettik.”¹⁷⁸

Fuarın 1945 yılında açılışıyla ilgili dönemin başbakanı Şükrü Saraçoğlu çektiği telgrafta fuarın amacını “... Memleketimizin ekonomik, sanat, teknik alanlardaki ilerleyişinin gösterildiği yer saydığımız bu eserin yıldan yıla daha başarılı olması bizim için haklı olarak milli bir gurur ve güven kaynağı olmaktadır. ...”¹⁷⁹ şeklinde dile getirmiştir. Dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'nun belirttiği gibi fuar Türkiye'nin her alanda gelişiminin yıl yıl sergilendiği bir yer olması ve halkımızın gelişmemizi buradan inceleyip, kendimize olan güvenin artması bakımından önemlidir.

Batı medeniyeti üstünlüğünü fuarlar sayesinde dünyaya kabul ettirmiştir. Biz de halkımıza batı medeniyetiyle durumumuzu karşılaştırmasını, çalıştığımız takdirde her alanda batı medeniyetini geçebileceğimizi fuarlar sayesinde ortaya koyarak milli güvenimizi geliştirebiliriz. Sanayi Fuarı memleketimizin dünü ile bugünü arasında mukayese yapma imkânı sağlamaktadır. Böylece yarına karşı itimadımız artmaktadır. İstihsal kudretimizin artışını, sanayi planlarımızın verimliliğini, madenlerimizin işletme inkişafını, yurdumuzun dört bucağında neler olduğunu her yıl burada görme imkânı bulunur.¹⁸⁰ Fuar millî kabiliyetimizin artışını ve kudretimizi dünyaya göstermektedir. Fuarda sergilenen yerli ürünlerimizi, halkımızın tanınması ve kullanması

¹⁷⁷ “Arsulusal İzmir Fuarı Açılırken”, **Türk Ofis Ekonomik Enformasyon Bülteni**, C. I., S. 17, Eylül 1936, s. 1.

¹⁷⁸ B. Celal Siren, “İzmir Fuarı”, **İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Bülteni**, C. XIX., S. 8 – 9, Eylül 1944, s. 5.

¹⁷⁹ **T.C.C.D.A.B.**, B.T. 21.08.1945, D., 30-1-0-0., y. 84-529-2., D. E14, s. 1 – 3.

¹⁸⁰ Hakkı Ocakoğlu, “Fuarın İktisadi Fonksiyonu”, **İktisadi Yürüyüş**, C. II., S. 17, Ağustos 1940, s. 6.

sağlanacaktır. Fuar sayesinde yerli ürünlerimizin kalitesi arttıkça halkımızın kendine ve milli sanayiye olan güveni artacaktır.

Fuarın bir diğer amacı ise ülkenin tanıtılmasıdır. İzmir Sanayi Fuarı Türkiye'nin iktisadi, İçtimaî, siyasi ve kültürel olarak tanınmasını ve gelişmesini sağlayacaktır.¹⁸¹ Fuarla Türk insanın uluslararası kültürü tanınması, sanayisini geliştirmesi, üretilen malların pazarlanması amaçlanmıştır. Fuar özellikle iç ve dış turizmin gelişmesi için turistik yerlerimizin tanıtılması sağlayacaktır. Tanıtım faaliyeti içinde yabancı gazetecilerin, yazarların, ressamların ve muhabirlerin fuara davet edilerek Türkiye'nin tanıtılması istenmektedir.

Fuar ekonominin yanında Türkiye halkının bilgisini, görgüsünü artırmasına, kendini geliştirmesine ve dünyaya ayak uydurmasına katkı sağlayacaktır. Fuara katılan her devlet kendi kültürünü, üretimini kısaca kendi milletine ait maddi ve manevi varlığını ortaya koymaktadır. Fuara katılan halkımız burada dünya kültürüyle kültürünü karşılaştıracak ve kültürümüzü, üretimimizi geliştirecektir. Böylece daha çağdaş bir Türkiye olacaktır. Türkiye'nin her bölgesinden insanlarımız fuara katılacaktır. Fuarda ticaret yapacaklar, eğlenecekler, Türkiye ve dünyadaki üretim şekillerini göreceklerdir. Fuar Türkiye'nin bölgeleri arasında kültür birliğinin sağlanmasına milli birlik ve beraberliğin daha güçlü olmasına katkıda bulunacaktır.

Bazı çevreler fuarı cumhuriyet rejiminin sembolü olarak görmüşlerdir. Fuarın başarısını cumhuriyetin başarısı olarak görmüşlerdir. İnkılâpların fuar sayesinde halk tarafından anlaşılıp benimsenmesi beklemekteydiler. Bu durumu Suat Yurdkoru şöyle dile getirmektedir. "... Cumhuriyet bayramında bütün memlekete şamil bir tarzda yapılan inkılâp propagandasının daha küçük mikyasta fakat daha derli toplu bir şekilde tekrarlanmasıdır. ..."¹⁸² Bu kapsamda fuara daha fazla önem vermişlerdir. Cumhuriyet döneminin ilk enternasyonal fuarı, Türk İhtilalının sembolü olarak İzmir'de canlanmıştır.¹⁸³ Kısacası fuarın ülkenin aynası olmasını beklemekteydiler.

¹⁸¹ Sabiha Sartel, "İzmir Enternasyonal Fuarının Türkiye'ye Temin Ettiği Faydalar", **İktisadi Yürüyüş**, C. IV., S. 42, Eylül 1941, s. 33.

¹⁸² Suat Yurdkoru, "İzmir Fuarı", **İktisadi Yürüyüş**, C. IV., S. 41, Ağustos 1941. S, 18. – 35.

¹⁸³ Ocakoğlu, **a.g.m.**, s. 6.

Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi, iktisadi, kültürel durumu yansıtmalarını beklemekteyiz.

2.5. İzmir Sanayi Fuarının Yönetmeliği

İzmir Sanayi Fuarı'nın kurulmasından itibaren belirli kurallar konmaya çalışılmıştır. Bu kurallar fuara katılacaklara kolaylık sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Çünkü fuarın dünya çapında başarılı olabilmesi için ilgi çekmesi ve destek görmesi gerekmektedir. Bunun için de kararlar katılımı artırmaya yöneliktir. Fuar kurma çalışmalarının başlamasından itibaren bir fuar komitesi oluşturularak çalışmalara başlanmıştır. Bu komite üyeleri zamanla değişmiştir.

İzmir Sanayi Fuarının komitesi 1934 yılında şu kişilerden oluşmaktadır.¹⁸⁴

Fahri Reis: Kazım Paşa (İzmir Valisi)

Faal Komite Reisi: Dr. Behçet Salih Uz Beyefendi (İzmir Belediye Başkanı)

Faal Komite Azası: Aşki Naili Beyefendi (Ziraat Bankası İzmir Şubesi Müdürü), Firuz Beyefendi(İş Bankası İzmir Şubesi Müdürü), Muzaffer Beyefendi (Roma Bankası İzmir Şubesi müdürü), Mahmut Beyefendi (İzmir Borsası komiseri), Zeki Doğanoglu Beyefendi (İzmir Ticaret Odası İstihbarat Müdürü), Rahmi Beyefendi (Türk Ofis İzmir Müdür Muavini), Kemalettin Beyefendi (Kadı Oğlu Ticaret-hanesi Müdürü), Leblebicizade Reşat Beyefendi (Tüccar ve Daimi Encümen Azasından), Cahit Beyefendi (İzmir Belediyesi Başmühendisi), İhsan Beyefendi (Borsa Komiser Vekili), Kemal Beyefendi (Emlak Bankası Müdürü), Nazım Beyefendi (Sanayi Müfettişi), Fahrettin Nazım Beyefendi (Elektrik Şirketleri Mühendislerinden), Akil Emrullah Beyefendi (Müşavir Olarak Türk Ofis Müdürü Sıfatıyla), Baha Beyefendi (Türk Ofis Raportörü)

İzmir Sanayi Fuarı, ürünlerimizin tanıtılması için açılan numune fuarlardandır. İzmir Enternasyonal Fuarı, milli mahsul ve mamulden başka yabancı devletlere ait mahsul ve mamullerin iki hafta zarfında sergilendiği modern bir fuardır. Burada sergilenen mallar hemen satılmaz. Ancak numuneleri üzerine yapılan siparişlerle

¹⁸⁴ “İzmir Şehri Beynelmilel 9 Eylül Panayırı Umumi Talimatnamesi”, **İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası**, C. IX., S. 88, Temmuz- Ağustos 1934, s. 116 - 128.

satılır. Bu fuarda mal sergileyenler büyük miktarda mal istihsal eden, toptan ticaretle uğraşan tüccarlardır. Alıcılar ise büyük toptancılar ya da tüccarlardır. Modern İzmir Sanayi Fuarının önemli özellikleridir.¹⁸⁵

Muhlis Mete, İzmir Sanayi Fuarı'nın modern fuarlardan olduğunu belirttiikten sonra şu özelliklere de sahip olmasını istemiştir:

1. *“Milletler arası fuarlar belli bir düzen ve intizam olmalıdır.*
2. *Gelecek seneki fuarın teşkilatına bu seneki fuarın bitiminden itibaren başlanmalıdır.*
3. *Fuarlarda istihbarat odalarının bulunması gereklidir.*
4. *Fuarı tanıtabacak rehberler olmalıdır.”¹⁸⁶*

Targan Hacim Çarıklı İzmir Sanayi Fuarının modern bir fuar olması gerektiğini belirtmiştir. Bunun içinde şu karakteristik özelliklere sahip olmasını istemiştir:¹⁸⁷

1. Fuarlar yılın belli bir zamanında kurulmalıdır. Böylece fuarlar milli olmaktan ziyade uluslararası bir vasıf kazanır. Mesela İzmir Fuarı her yıl 26 ağustos- 9 Eylül tarihlerinde açılmaktadır. Paris Fuarı mayısın ilk haftası ile haziranın ilk haftası açık bulunurdu.

2. Fuarların belirli yerleri vardır. Her yıl aynı yerde açılırlar. Fuarın kurulduğu büyük yerlerin, faaliyet sahası olduğundan çevresi gerek imar, gerekse iktisadi bakımdan çok faydalanmaktadırlar.

3. Fuarlar milli ve uluslararası iktisadi sergi yerleridir. Fuarlar milli olduğu kadar uluslararası bir özellikte göstermektedirler. Mesela Paris'teki Liyon fuarı tamamen millidir. Bu fuarlar bölgesel niteliktedir. İzmir Fuarı tüm Türkiye'yi kapsadığı gibi aynı zamanda uluslararası bir niteliğe de sahiptir.

4. Fuarlar her yılın iktisadi faaliyetlerinin mahsullerinin sergilendiği yerlerdir. Böylece yerli üretimi halk tanıyacak ve yerli ürünleri uluslararası ürünlerle kıyaslama imkânına sahip olacaktır.

¹⁸⁵ Muhlis Mete, “Modern Fuarların Karakteristik Vasıfları”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IX., S. 89 – 91, Eylül 1943, s.13.

¹⁸⁶ **Gös. yer.**

¹⁸⁷ Targan Hacim Çarıklı, “Fuarın Ehemmiyeti”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IX., S. 89–91, Eylül 1943, s. 11.

İzmir Sanayi Fuarının umumi talimatnamesi şöyledir¹⁸⁸: İzmir Sanayi Fuarı 26 Ağustos 1934 Pazar günü saat 16,00'da merasimle açılacaktır. Fuar 15 Eylül 1934 Cumartesi günü saat 23.00'da kapanacaktır.

A)- Panayır Ekspozen¹⁸⁹ ve ziyaretçilere bahşedilecek imkânlar şunlardır:

1- Türkiye'den Fuara iştirak edecekler, fuarın devamı müddetince mallarını parakente satabileceklerdir. Bu maddeyle katılımı özendirme aynı zamanda katılımının maliyetini amacına yöneliktir. Çünkü katılımcı malını taşıyarak belirli bir maliyet harcamış olur. Geri taşınması maliyetinden kurutulmuş olur. Hem satış yaparak kar eder. Bu da fuarın cazibesini artırmış olur.

2- Fuara iştirak edecekler, mahalli ticaret odalarından, Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyetinden ya da belediyelerinden alacakları vesikalara göre gerek kendileri gerekse malları, devlet tarafından veya şirket halinde idare olunan demiryollarından % 40 indirimli taşınacaktır. Deniz yolları işletme idaresiyle vapurculuk Türk anonim şirketi eşhas ve mallar için %50 indirim uygulayacaktır. Fuara katılımı özendirmek amacına yöneliktir.

3- Panayıra iştirak edecekler mahalli belediyenin her türlü Rüsümü ve tekâlifinden müstesna oldukları gibi kazanç kanununun 3'üncü maddesinin 6'ncı fıkrası muhribince kazanç vergisinden muaftırlar. Böylece fuara katılan girişimci hem vergiden muaf ticaret yapabilecek hem de malının reklamını yapmış olacaktır. Bu da katılım isteğini artıracaktır.

B)- Yabancı ülkelerden gelecek ekspozenler

1- Dördüncü İzmir dokuz Eylül Fuarında sergilenmek üzere yurt dışından ülkemize getirilecek eşya, Türkiye ile yabancı hükümetlere arasında mevcut ticaret anlaşmaları ve mevcut kontenjanları kararname hükümlerine tabidir. Mal getirip sergileyen girişimciler ülkeleri ile yapılan anlaşmaya uyacaklardır. Bir devletin biz-

¹⁸⁸ “İzmir Şehri Beynelmilel 9 Eylül Panayırı Umumi Talimatnamesi”, TC İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası, C. IX., S. 7-8, Temmuz-Ağustos 1934, s. 116.-128.

¹⁸⁹ Ekspozen kelimesi Fransızca olup girişimci anlamında kullanılmıştır. Fuarda mal teşhir eden pavilyon sahibi kişilerdir.

den aldığı mal oranında mal satabilmesi esasını uyulacağı belirtilmiştir. Türkiye'den mal almayan bir devletin mallarının satması sınırlandırılmıştır.

2- İlk maddede yazılı eşyadan fuarın açılış ve kapanış tarihleri arasında geçen süre esnasında satılmış olanların, satış bedeli mukabilinde 200 bin lira kadar döviz ihracına müsaade edilir. Girişimcilerin sattıkları ürünlerden 200 bin lira kadar yurt dışına para götürmelerine izin verildiği belirtilmiştir.

3- İkinci maddedeki yazılı meblağ, birinci maddedeki yazılı eşyayı teşhir edenler arasında lüzum ve ihtiyaca, teşhirdeki alaka ve iştirak derecesine göre ve teşhir edeceğe düşeceği hisse 3 bin lirayı geçmemek üzere fuar komitesine tevzi olunur. 3 bin lira üzerinde satış yapanların parası fuar komitesine teslim edildikten sonra o devletle yapılan ticaret anlaşması kapsamında izin verilecektir.

Bunlar üzerine bu paranın ihracına kambiyo dairesince izin verilir. Sergileyenin 3 bin liradan fazla döviz ihraç etmesini zaruri kılan hallerde ve tediye muvazenesi lehimize olan memleketler eşyası için, iktisat vekâletince bu haddin aşılmasına müsaade edilir. Türkiye'den fazla mal alan devletlerin girişimcilerine 3 bin liradan fazla döviz götürmelerine izin verilebileceğini bu izni vermekte de Ticaret Bakanlığının yetkili olduğu belirtilmiştir.

Türkiye ile kliring mukavelesi yapmış olan memleketler menşeli olan bu gibi eşyanın her sergileyici tarafından yapılan satışları 3 bin lirayı geçtiği takdirde bu fazlalık kliring mukavelesi dairesince ödenir. Alış satışta denge sağlama amacıyla olan kliring uygulamasında fazla mal satan ülkelerin bu anlaşmada yapılan kotalara eklenmesi gerektiği belirtilmiştir.

4- Fuar sahası transit deposu ittihaz edileceği için, ekspozenler buraya mallarını gümrük resmi ve sair tekâlifi vermeden getirebilirler.

Fuar sahasına doğrudan doğruya yabancı ülkelere gelecek mallar, fuarda bulunacak gümrük kontrol memurlarıyla komite tarafından seçilecek memurlar tarafından kayıt ve tespit olunur.

Ekspozenler, gümrük idaresine bir taahhüt mektubu vermekle mükelleftirler. Getirilen mallar satıldığı takdirde satılan mallar için fuar sonunda gümrük vergisi ve diğer devlet vergilerini ödeyeceklerdir.

Fuarda sergilenip satılmayan yabancı mallar, fuar sonundan bir buçuk ay sonraya kadar gümrük transit ambarında muhafaza olunabilir.

Görüldüğü gibi fuara katılımı özendirme amacı vardır. Fuarda sergilenen yabancı malların girişinde gümrük vergisinin alınmayacağı, satıldığı takdirde gümrük vergisiyle diğer vergilerin alınacağını, fuarda satılmayan malların 45 gün muhafaza edilebileceğini belirterek yurt dışı katılımı artırmak amaçlanmıştır.

5- Fuara katılacak yabancı ziyaretçiler ve ekspozenlerle malları, Türkiye'deki deniz nakil vasıtalarından % 50 indirimle istifade edebileceklerdir.

Devlet Demiryolları: Devlet demiryollarından fuara mahsus tarife üzerinden, İzmir fuarına gelip gidecek yolcular için gidiş ve dönüş ücretinden % 40 ve sergide teşhir edilecek numunelik eşyanın 250 kilosundan ve ağır makinelerin iki tanesinden % 70 nispetinde tenzilat yapılacaktır. Fuara ziyaretçi gelişini artırmak amacıyla yolculardan %40 indirim yapılmış, alınan makinelerin iki tanesinin taşınmasında % 70 indirim yapılmıştır. Böylece fuarda ticareti artırmak amaçlanmıştır.

İzmir – Kasaba (Turgutlu) Demir Yolları: İştirak edenlere ve getirilecek eşya ve ziyaretçilere % 70 tenzilat yapılacaktır. Fuardan satın alınan eşyanın naklinde de aynı tenzilat vardır. Yakın mesafeli olan yerlerde katılımı özendirmek istenmiştir.

Şark Demir Yollarında:

1. Fuar komitesi tarafından verilecek vesikanın ibrazı mukabilinde eşya teşhir edecek zevat ile teşhir olunacak mallar için mukannen ücret üzerinden % 70 ve yalnız panayır ziyaret edecekler için % 50 tenzilat yapılacaktır.

2. Mallarını teşhir edecek zevat, malların nakliye ücretlerini azimet ve avdete tamamen vereceklerdir. Girişimciler mallarının fuar alanına nakletme ücretini vereceklerdir.

3 Eşya tenzilatından müstefit olmak için alakadarlar tarafından hamule senediyle işbu malların azimette sevk olunan mallardan ibaret olduğunu ve azimet, avdette hakiki ağırlıklarını müşir sergi komitesi tarafından verilmiş tasdiknameyi, raptent şirket müdürlüğüne bir istida verilecektir. Eşyanın taşınmasında ve nakliyesinde indirimden istifade etmek için fuar komitesinin eşyanın ağırlığını gösteren verdiği belgeyi şirket müdürlüğüne verilmesi durumunda indirimli taşınacaktır.

4. Numuneler avdette meccanen nakledilecektir. Numuneler fuara parasız nakledileceği belirtilmiştir.

5. Fuarı ziyaret edeceklerle mallarını teşhir edeceklere yunan hattı üzerinden % 25 indirim yapılacaktır.

Cenup Demir Yollarında:

1. Alakadar eşya teşhir edeceklerini mübeyyin sergi heyetinden verilmiş bir şahadetnamenin ibrazı üzerine azimet ve avdette adi yolcu tarifesine göre % 30 tenzilatından istifade edilecektir. Girişimciler fuara katılmak için gittiklerini belirttikleri zaman % 30 indirimli gidebileceklerdir.

2. Teşhir edilmek üzere sergiye gönderilecek eşya tam tarifeye tabi tutulacak ve iadeleri meccanen nakledilecektir. (mütefferri mesarif hariç olup her vakit istifa edilecektir.)

3. Eşyanın iadesinde meccani nakilden istifade için bunlara gidişte tanzim edilmiş olan hamule senedi ile sergide teşhir edilerek satılmış olduğunu mübeyyin sergi heyetinden ve ya bu heyetin tevkil edeceği bir zad tarafından verilmiş bir şahadetnamenin tevdi muktezidir. Fuardan alınan eşyalar belge göstererek ücretsiz taşınabilecektir.

4. Teşhir edilen eşyanın bir kısmı sahibine iade edilmiyorsa bu husus vesikada zikredilecektir.

5. Eşyanın iadeten naklinden ziyade veya teahür vukua gelirse verilecek tazminat nısfına indirilecektir.

Romanya Demir Yollarında:

Romanya demiryolları eşya ve yolcu için %50 tenzilat kabul etmiştir.

1. Ekspozen ve ziyaretçiler asgari 5 kişi bir arada olmak şartıyla ecnebi memleketlerdeki Türk konsolosluklarından alacakları kolektif vize ile tenzilata mazhar olacaklardır.

2. Ecnebi ekspozen ve ziyaretçiler, belediyenin her türlü rüsum ve tekâlifinden müstesna oldukları gibi kendi devletleriyle Türkiye arasında mütekabiliyet esasına cari olması esasını üzerine, kazanç vergisi muafiyetinden de istifade edeceklerdir. Yabancı girişimciler belediyenin her türlü vergisinden muaf olacaklardır. Türkiye ile devletleri arasında ticaret anlaşmasına tabi olacaklardır.

3. Ekspozen ve ziyaretçilere fuarın devamı müddetince şu dairelerden kolaylık göreceklendir.

- A. Fuar Komitesi
- B. Posta Telgraf ve Telefon
- C. Şarj Bürosu
- D. Sigorta Servisi
- E. İstihbarat ve İlanat bürosu

C- Kayıt ve tescil muamelesi

Fuara iştirak edecekler ya doğrudan doğruya İzmir Belediyesindeki fuar komitesine veyahut fuar mümesilliklerine müracaat ve iştirak taleplerini imza ederler.

İstenilen pavyon ve açık yerlerin muhtelif kimselere satılmasına meydan vermemek için İzmir Belediyesine telgrafla müracaat edip muvafakat cevabını almak şarttır.

D- İŞTİRAK SÜRESİ

1. İştirak talebini azami 10 Ağustos 1934 tarihine kadar panayır komitesine göndermesi lazımdır.

2. Bu tarihten sonra vuku bulacak müracaatlar, fuarda açık yer olmadıkça kabul edilmez.

3. Hakkı kabul fuar komitesinindir.

4. Komiteye sunulan herhangi bir talebi itiraza mahal bırakmadan ret edebilir.

E- Pavyon ve Açık Yerlerin Ücreti

Pavyon:

1. Fuar methalindeki A ve B pavyonları 500 liradır.
2. Köşe başlarındaki pavyonlar 75 liradır.
3. 3*5 ebadındaki pavyonlar 50 şer liradır.
4. 2*2 ebadındaki pavyon 25'er liradır.
5. Bir ekspozen yan yana ve arka arkaya olan bir pavyonu kiralayabilir.

Açık Yerler:

1. 50 metreye kadar olan yerlerin murabba 2 liradır.
2. 50 metreye kadar ikişer ve ondan yukarısı için beher metre murabbaı bir buçuk liradır.
3. Oyun ve eğlenceye tahsis edilen yerlerin metre murabbaı bir liradır.

Elektrik

1. İzmir şehrinin elektriği 220 volt ve alternatifidir.
2. her ekspozen kiraladığı pavyon veya boş yere yapacağı lavirat, dekorasyon ve sair tesisat için sarf edeceği elektrik kudretini vat olarak panayır komitesine bildirecektir.

Bu tesisat üzerinde lüzum görüldükçe yapılacak ilave ve tensiki hemen aynı surette ekspozenler tarafından komiteye bildirilecektir.

3. İzmir şehrinin elektrik kilovatı 20,75 kuruştur. Panayıra iştirak edecekler bu fiyattan % 40 tenzilata mazhar olacaklardır.

4. Pavyonlara kadar olan elektrik tesisatı komiteye aittir.
5. Pavyon dâhilinde yapılacak enstalâsyonlar ekspozenler tarafından bizzat yaptırılır.

6. Ekspozenler makinelerini tahrik için elektrik cereyanına ihtiyaçları olduğu takdirde fuarın açılışından 15 gün evvel fuar komitesine bildirmek mecburiyetindedirler.

F- Genel Talimatlar

1. Komitenin tasvibi olmadan tahsis edilen pavyon ve yerler değiştirilemez.
2. Ekspozenler tarafından fuar sahasına yapılacak inşaatlar fuardan sonra sklp atılamaz. Ancak müteakip senelerde fuara iştirakleri halinde tercihen kendilerine kiralanabilir.
3. Pavyon sahipleri fuar planında kendilerine verilen yerde tesisata başlamadan önce fuar komitesine haber vererek teslim almak mecburiyetindedir. Fuar komitesince teslim edilmeyen yerlerden dolayı doğabilecek yanlışlıklardan komiteye bilgi vermeden tesisat kurmaya başlayan taraf mesuldür.
4. Fuara iştirak edecekler bilumum tesisat ve ihzaratı Ağustos'un 22'sine kadar itmam etmeye mecburdur. Ağustosun 23'nden fuarın açılışına kadar ancak ufak tefek tertibatla uğraşılabilir. Malların pavyonda serilmesi 20 Ağustostan itibaren başlar. Fuarda inşaat işleri yada tamiratlar 22 ağustos tarihine kadar bitecektir.
5. Pavyonlarda alıştırılacak dülger, marangoz ve diğer işçiler ancak hüviyetlerini fuar komitesince tespit ettirdikten sonra çalışabilirler.
6. Ekspozenler fuar dâhilinde veya pavyon haricinde ilan ve reklâm yapmaları, komitenin müsaadesine bağlıdır. Radyo ve diğer vasıtalarla reklâm yapmak için fuar komitesine müracaatla müsaade alınması, söylenecek ve yapılacak reklmların önce komitece incelenmesi lazımdır.
7. Gerek Türkiye'den gerekse yurt dışından fuara katılanlar mallarını fuar süresince serbestçe ve para kente satabilirler. Ancak teşhir için getirilen numuneler satıldığı takdirde ancak fuarın sonunda alıcısına teslim edilir.
8. Fuarın kurallarına aykırı harekette bulunan ekspozenler muvakkaten veya daimi olarak fuardan çıkarmaya komitenin yetkisi vardır. Bu Şekilde fuardan atılan ekspozenin fuara katılmak için harcadığı parayı veya masrafları geri istemeye hakkı yoktur.
9. Pavyon dâhilinde ateş yakmak, yanıcı ve patlayıcı maddeleri fuar alnına sokmak yasaktır.
10. Gramofon ve sair gürültülü reklâm aletleri komitenin müsaadesi olmadan istimal edilemez.

11. İştirak talepnamesi imzalayarak fuara katılanlar bu kuralların tamamını kabul etmiş olurlar.

12. Fuar komitesine borcu olanlar borçlarını ödemedikçe fuar alından mallarını çıkaramazlar. İtiraz vukuunda İzmir Mahkemelerinde görüşülecektir.

13. Yangın tehlikesine karşı icap eden tedbirler alınmış olmakla beraber pavyon sahiplerinin mallarını ve yaptırdıkları pavyonları sigorta ettirmeleri kendi menfaatlerindedir.

Görüldüğü gibi İzmir Sanayi Fuarı kendine göre bir çalışma talimatnamesi hazırlamıştır. Bu kurallar giderek yerine oturmuştur. Böylece dünya üzerindeki fuarlar gibi modern bir fuar olduğunu göstermiştir. Bir zamanlar cumhuriyet rejiminin sembolü olarak değerlendirilmiş ve üzerinde oldukça çok durulmuştur. Verilen bu değer dolayısıyla hızlı bir şekilde gelişmiştir. Şimdi bu gelişimi ayrıntılı bir şekilde inceleyelim.

Mali Şartlar:

1. Ekspozenler pavyon ve açık yerleri kiraladıkları anda, bedellerinin tamamını İzmir Belediyesi namına herhangi bir bankaya yatırmaya mecburdur.

2. Ekspozen fikrinden dönse ve panayıra iştirak etmeyecek olsalar bile yatırılan para iade edilmez.

Fuarın Açılma ve Kapanma Şartları:

1. Fuar her sabah 9 da açılır ve akşam 24'te kapanır.

2. Fuarın açık olduğu saatlerde pavyon sahipleri pavyonlarını açık bulundurmağa ve kapanma saati gelince kapamağa mecburdur.

Duhuliye

Fuar duhuliyesi herkes için 5 kuruştur.

Serbest Duhuliye:

Her ekspozen kendisinin veya müstahdemlerinin meccanen girmeleri için aşağıdaki nispet dâhilinde meccani karta malik olmak hakkına haizdir.

A. Büyük pavyonlar için üç serbest kart,

B. Orta pavyonlar için iki serbest kart,

C. Küçük pavyonlar için bir serbest kart

Boş yerlere inşaat yapacaklara da bu nispet dâhilinde meccani kart verilecektir.

Komite kararları:

İktisat vekâletince izam olunacak memuru mahsus komite ile teşriki mesai eder.

Fuara ait bilumum kararlar komitece verildikten sonra tatbik olur.

Fuar açılıp kapanıncaya kadar komitenin kararı komite reisi ve yahut tensip edeceği bir aza infaz eder.

Fuar Kataloğu

Fuar katalogu Türkçe, İngilizce, Fransızca ilan üzerine fuar komitesince tabolunur.

Bu katalog fuara iştirak edenlerin, isimleri, teşhir ettikleri malları ve netice itibari ile iştirak eden firmaların enformasyonunu ihtiva eder.

Rakamlar aşağıdaki tarifeye göre kataloga dercolunur.

1 sahife 12 Türk Lirası

Yarım sahife 8 Türk Lirası

Çeyrek sahife 5 Türk Lirası

Katalogda vaki olacak bilcümle hatalardan dolayı komite mesuliyet kabul etmez.

Müracaat Yerleri:

Fuar hakkında her türlü malumat için İzmir Belediyesindeki Fuar Komitesi-ne, Türkiye dâhilindeki Fuar mümessilliklerine, ticaret odalarına, ecnebi memleketlerindeki ticaret mümessillikleriyle Türk konsolosluklarına müracaat olunabilir.

2.6. İzmir Sanayi Fuarının Gelişimi (1932 – 1960)

İzmir Sanayi Fuarı 1932 yılında ulusal olarak “*İzmir 9 Eylül Sergisi*” adıyla açılmış, 48 yerli, 21 yabancı olmak üzere 69 firma katılmıştır. 1932 yılında fuarı 164.311 kişi ziyaret etmiştir.¹⁹⁰ Fuarın hazırlıklı bir şekilde açıldığı takdirde başarılı olabileceğini kanıtlamıştır.

Ulusal olarak “*İzmir 9 Eylül Panayırı*” adıyla açılan 1933 yılı fuarına 50 yerli, 23 yabancı olmak üzere toplam 73 firma katılmıştır. Fuarı 168.877 kişi ziyaret etmiştir.¹⁹¹ Fuara ilginin giderek arttığını gören İsmet İnönü, uluslararası fuar açılmasını telkin etmiştir. 1933 yılı fuarının uluslararası fuar sayılamamasının sebebi ise UFI belirlediği ölçütü sağlayamamasıdır. Bu ölçüt fuarın düzenli aralıklarla en az üç kez gerçekleştirilmiş olması, katılımcı sayısının % 20’sinin yabancı firmalardan oluşması veya toplam ziyaretçilerin %4’ünü yabancı ziyaretçilerin oluşturması veya kiralanmış toplam stant alanının %20’sinin yabancı firmalara tahsis edilmiş olmasıdır.¹⁹²

Uluslararası fuar İsmet İnönü’nün telkiniyle ilk kez 1934 yılında “*İzmir 9 Eylül Panayırı*” adıyla açılmıştır.¹⁹³ Fuara 1934 yılında Irak, İngiltere, SSCB olmak üzere üç devlet katılmıştır. İzmir Sanayi Fuarına 1934 yılında 66 yerli ve 30 yabancı firma katılmıştır. Fuarı toplam 286.259 kişi ziyaret etmiştir¹⁹⁴. Yurt dışı katılımı artırmak için hükümet şöyle karar almıştır. “*26 Ağustos 1934 tarihinden 15 Eylül 1934 tarihine kadar devam etmek üzere açılan 9 Eylül Beynelmilel panayırında teşhir edilecek yabancı memleketler eşyası için 1 Ağustos 1934 tarihinden tebdil edilerek bir buçuk ay geçtikten sonra merriyeten kaldırılmak şartıyla ilişik ilk üç maddenin uygulanması kabul edilmiştir.*”¹⁹⁵ Bu gelişme fuarın uluslararası alanda başarılı olması için hükümetin destekleyici çalışmalar yapıldığını göstermektedir. Avrupa fuarları

¹⁹⁰ **1960 İzmir Enternasyonal Fuarı Kataloğu**, İzmir Belediyesi Fuar ve Turizm Müdürlüğü Yayını, s. 11.

¹⁹¹ “*İzmir Fuarı Nasıl Kuruldu? İzmir Fuarının İnkişaf Hayatından Safhalar*” **İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Bülteni**, C. XIX., S. 8 – 9, Ağustos 1944, s. 9.

¹⁹² Ulusla arası Fuarlar birliği, <https://ticaret.gov.tr/ihracat/fuarlar/uluslararasi-fuarlara-iliskin-arayipilabilecek-internet-siteleri>, (E.T. 22.04.2019).

¹⁹³ “*İzmir Fuarı Nasıl Kuruldu?...*”, s. 9.

¹⁹⁴ **1960 İzmir Enternasyonal Fuarı Kataloğu**, s. 11.

¹⁹⁵ TC C.D.A.B. Tarih: 12.05.1934-00.00.0000, Dosya: 030.18.01, Yer Bilgisi: 44 - 30 – 20.

incelenerek bu alanda eksiksiz bir fuar oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu kapsam kültürpark kurma düşüncesi gündeme gelmiştir.

İzmir Sanayi Fuarını cumhuriyet rejiminin sembolü olarak algılayan çevreler vardır. Bu sebep önem verilmiştir. Fuara 1935 yılında “*Arsulusal 9 Eylül Panayırı*” adıyla açılmış ve İran, İtalya, SSCB, Yugoslavya, Yunanistan katılmıştır. 1935 yılı fuarına 208 yerli, 38 yabancı olmak üzere toplam 246 firma katılmıştır. Fuara 1935 yılında 311.009 ziyaretçi gelmiştir.¹⁹⁶ Bu da çalışmaların yavaş yavaş amacına ulaştığını göstermektedir.

İzmir Sanayi Fuarına 1936 yılında “İzmir Enternasyonal Fuarı” adıyla açılmış ve 3 devlet Mısır, Yunanistan ve Sovyetler Birliği katılmıştır. Fuara 1936 yılında katılan firmaların 475’i yerli, 48’i yabancıdır. Fuarı 1936 yılında 361.527 kişi ziyaret etmiştir.¹⁹⁷ Bu fuarı yazarımız şöyle tarif etmektedir. “*Her pavyon ayrı bir güzelliği yansıtıyor, bembeyaz giysilerini giymişti. İzmirli ve Egeliler, fuarı karış karış geziyorlardı. Fuar biranda tüm ülkenin gururu ve onuru oluvermişti.*”¹⁹⁸ Bunun için gelecek fuarların bir öncekinden çok daha güzel ve gelişmiş olması planlanmalıydı. Fuar’ı oluşturan kadro, İzmir Belediye Meclis Üyeleri, İzmir’in düşünce adamları, tanınmış gazeteciler, fuar müdürlüğü görevlileri ve işçiler, yeni fuarların oluşturulması için büyük bir dayanışma içine girmişlerdir. Rusya ve Avrupa fuarlarından etkilenerek kültürpark kurulmuştur. Kültürpark’ta gazinolar yapılmış, lunapark ile eğlenceler düzenlenmiştir. Fuar Cumhuriyet Meydanındaki Atatürk heykelinin arka tarafından, bugünkü Efes Otelinin bulunduğu alandan Kültürpark’a 1936 yılında taşınmıştır.¹⁹⁹

Fuara 1937 yılında İngiltere, İran ve SSCB olmak üzere 3 devlet katılmıştır. Fuara 502 yerli, 104 yabancı olmak üzere toplam 606 firma katılmış, 608.561 kişi ziyaret etmiştir.²⁰⁰ Bu da fuarın başarılı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

¹⁹⁶ *İzmir Fuarı Nasıl Kuruldu?* s. 9.

¹⁹⁷ **1960 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu**, s. 11.

¹⁹⁸ *İzmir Fuarı Nasıl Kuruldu?* s. 10.

¹⁹⁹ ¹⁹⁹ “*Fuar’ın ve Kültürpark’ın Hikayesi*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. XII., S. 281, Eylül 1951, s. 38 – 43.

²⁰⁰ **Gös. yer.**

Her yıl fuarın ziyaretçi sayısı artması amacına biraz daha yaklaştığını göstermesi bakımından önemlidir.

İzmir sanayi Fuarına 1938 yılında İngiltere, Almanya, Belçika, SSCB, İtalya, Yugoslavya, İran, Filistin, Romanya ve Yunanistan oluşan 9 devlet katılmıştır. Fuara 1938 yılında 573 yerli, 140 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 727.191 kişi ziyaret etmiştir.²⁰¹ Fuarın tanıtım amacına hizmet ettiğini göstermesi bakımından önemlidir. Fuarın gelişmesi için hükümetin desteğinin devam ettiğini bakanlar kurulunun 16.01.1938 tarihli kararı göstermektedir. Bu kararda yurt dışında katılımı özendirme için “20 Ağustos 1938 Tarihinde açılıp 20 Eylül 1938 tarihine kadar devam edecek olan Sekizinci İzmir Enternasyonal Fuarına, Fuarın açık bulunduğu müddetçe, yabancı memleketlerden getirilecek eşyanın ilişik esaslar dâhilinde ithali kabul edilmiştir.” denmiştir.²⁰² Görüldüğü gibi hükümet yurt dışı katılımı artırmak amacıyla ürünlerin fuar süresince gümrüksüz sergilenmesine, fuar sırasında satışı yapırlarsa geldiği devletle yapılan ticaret anlaşmasının şartlarına tabi olduğunu belirtmiştir.

Fuara 1939 yılında 575’i yabancı, 361’i yerli olmak üzere 936 firma katılmıştır. Fuarı 624.560 kişi ziyaret etmiştir. Fuara Almanya, Belçika, Filistin, Fransa, İngiltere, İran, İtalya, Romanya, SSCB, Polonya ve Yunanistan olmak üzere 11 devlet katılmıştır.²⁰³ 1939 yılında yerli firma katılımının azalması yerli üretimin fuarın önemini kavrayamadığını göstermektedir. Bunda etkili olan bir diğer neden ise devlet politikası olarak yerli mala verilen önemin 1939 yılından itibaren giderek azalmasıdır. Çünkü yerli malın desteklenmesi yönündeki büyük gayret ve çabaların 1939 yılından itibaren giderek azaldığı görülmektedir.

İkinci dünya savaşının etkisiyle 1940 yılında fuara 463 yerli, 248’i yabancı olmak üzere toplam 711 firma katılmıştır. Fuarı 730.928 kişi ziyaret etmiştir. Fuara katılan ülke sayısı da düşmüştür. Fuara Almanya, İtalya, Macaristan, İngiltere, İran, Yugoslavya ve Yunanistan olmak üzere yedi devlet katılmıştır.²⁰⁴ Bu da İkinci Dün-

²⁰¹ *İzmir Fuarı Nasıl Kuruldu?* s. 9.

²⁰² TC. C. D.A.B. Tarih: 16.04.1938-00.00.0000, Dosya: 186-64, Yer Bilgisi: 83 - 33 - 1.

²⁰³ “*İzmir Fuarı Nasıl Kuruldu?*”, s. 9.

²⁰⁴ **Gös. yer.**

ya Savaşına rağmen iyi bir rakamdır. Fuar kültürpark müdürlüğüne 25 Ağustos 1940 tarihinde hükümet tarafından Eftal Kemeç atanmıştır.²⁰⁵

Fuara 1941 yılında Almanya, İngiltere, İran, İtalya'dan oluşan dört devlet ve 419 yerli, 170 yabancı olmak üzere toplam 589 firma katılmıştır. Fuarı 832.109 kişi ziyaret etmiştir.²⁰⁶ İkinci dünya savaşına rağmen önemli bir gelişmedir. Savaş yıllarında Türkiye'de normal hayatın devam ettiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Fuar 1942 yılında İkinci Dünya Savaşının şiddetlenmesi Almanların balkanlara saldırması nedeniyle açılmamıştır. Kültürparkta fuar eğlenceleri düzenlenmiştir.

İkinci Dünya Savaşının devam ettiği 1943 yılında fuarın açılması için devlet büyükleri büyük çaba harcamışlardır. İsmet İnönü bu konuda şunları söylemektedir: *“Beynelmilel İzmir Panayırı, milletlerin alakasını ve teveccühünü celp etmek için bütün şartlara maliktir. Burası iktisadi hareketlerin bir toplantı yeri ve memleket sanayi için bir numune sergisi olarak düşünmek ve burada bir kültür park yaratmak fikri asil ve yüksek düşüncedir. İzmir Sanayi Fuarına uluslararası sahada büyük bir ehemmiyet kazandırmayı düşünüyoruz. En evvel, İzmir Fuarını milli bir toplantı yerini olmasını istiyoruz.”*²⁰⁷ diyerek fuara verdiği desteği dile getirmiştir. İnönü konuşmasında yine gelecek yıl fuarın açılacağını ve destekleneceğini açıklamıştır. Fuara 1943 yılında Almanya, Bulgaristan, İngiltere, Filistin, İtalya, Hindistan, Macaristan ve Romanya olmak üzere sekiz devlet ve 373 yerli, 639 yabancı olmak üzere toplam 1012 firma katılmıştır. Fuarı 1.016.533 kişi ziyaret etmiştir.²⁰⁸

Fuara 1944 yılında savaşın etkisiyle devletlerin yorgun düşmesi ve kendi iç tüketimlerini bile karşılayamaz duruma gelmeleri nedeniyle ulusal olarak açılmıştır. Fuara 1059 yerli firma katılmıştır. Fuarı 563.887 kişi ziyaret etmiştir.²⁰⁹ Fuara 1059 Türk firması katılması yerli ürünlerin tanıtılması bakımından önemlidir. Halkın savaş sonrası ne olacağını bilmediği için tasarrufa yönelmesi ziyaretçi sayısının düşmesine neden olmuştur.

²⁰⁵ TC.C.D.A.B., Belge Tarihi: 25.08.1940-00.00.0000, Dosya: 02, Yer Bilgisi: 92 - 84 - 1, s. 1.

²⁰⁶ 1960 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, s. 11.

²⁰⁷ Hüseyin Avni, “Milli Şef Diyor ki:” İktisadi Yürüyüş, C. IX., S. 89-91, Eylül 1943, s. 3.

²⁰⁸ 1960 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, s. 11.

²⁰⁹ Gös. yer.

Fuar 1945 yılında milli mahiyette açılmıştır. Fuara 1.116 yerli firma katılmıştır. Fuarı 1.025.803 kişi ziyaret etmiştir. Yerli firma sayısının artması yerli malın tanıtılması açısından önemlidir. Savaşın sona ermesi dolayısıyla ziyaretçi sayısı artmıştır.²¹⁰ Savaş sonrasında fuarın hızla gelişeceğini göstermesi bakımından önemlidir. Fuarın ziyaretçi sayısı artması fuarın geleceği açısından önem arz etmektedir. Ulusal açılmamasının sebebi ise II. Dünya Savaşının yeni bitmesi, devletler yıkıma uğradıkları için kendilerine yetecek kadar ürünü bile üretmekte zorlanmaları ve barış anlaşmalarının henüz imzalanmamış olması sebebiyle dünyanın dikkati barış görüşmelerine toplamış olmasıdır.

İzmir Sanayi Fuarının 1946 yılında açılışına Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Başbakan Recep Peker ve Ticaret Bakanı Atıf İnan katılmıştır.²¹¹ Ticaret Bakanı Fuarın tanıtım önemini belirttiikten sonra ticaretin gelişmesi için şunları gerekli görmektedir. “...*istihsal şartlarının, maliye mesellerinin, mallarımızın istenilen iyilikte ve fiyat elverişliliği içinde rekabet cereyanlarının seyri karşısında nasıl tanzim edilmesi gerektiğini görmekteyiz...*”²¹² Görüldüğü gibi Ticaret Bakanı fuarın tanıtım rolü sebebiyle ticareti geliştirmesini istemektedir. Bunun içinde Türk üreticilerin bir malı ihraç edebilmesi için hem kaliteli hem de ucuz üretmesi gerektiğinin altını çizmiştir.

Fuar 1946 yılın ulusal açılmış ve Fuara 1223 yerli firma katılmıştır. Firmalardan 751’inin devlet kuruluşları olduğunu görmektedir.²¹³ Fuara 472 özel kuruluş katılmıştır. Fuarı 1.131.221 kişi ziyaret etmiştir.²¹⁴ Bu da fuarın tanıtım amacına ulaştığını göstermektedir. Uluslararası açılmasa da ülke içerisindeki iç ticaretin canlanmasını sağlamıştır. Ülkenin çeşitli yerlerinden gelen vatandaşların fuarı gezmesi bile başlı başına ekonomik bir etkinliktir. Çünkü buraya gelebilmek için tren veya karayolunu kullanacaklardır. Bu da ulaşımı gelişmesi demektir. Ulaşım sektöründe birçok

²¹⁰Feruh Örel, “1945 Fuarının Bilânçosu”, *İktisadi Yürüyüş*, C. VI., S. 138, Eylül 1945, s. 18.

²¹¹ Atıf İnan, “Atıf İnan’ın Fuar Açılış Nutku”, *İktisadi Yürüyüş*, C. VII., S. 163. Sayının İlavesi. İzmir Fuarı Özel Sayısı, Eylül 1946, s. 3.

²¹² **Gös. yer.**

²¹³ Reşat Leblebicioğlu, “İzmir Belediye Başkanın Kapanış Konuşması”, *İktisadi Yürüyüş*, C. VII., S. 163. İlavesi Fuar özel Sayısı, Eylül 1946, s. 9.

²¹⁴ Aslan Tufan Yazman, “1946 Fuarını Takdim”, *İktisadi Yürüyüş*, C. VII., S. 163. İlavesi Fuar özel Sayısı, Eylül 1946, s. 6.

kişinin istihdam edilmesi anlamına gelir. Bu da ülkede işsizliğin azalmasını sağlamaktadır. Yine Türk halkının karışıp kaynaşmasını sağlamaktadır. Bölgeler arasındaki kültür farklılığını azaltmaktadır.

Fuara 1946 yılında yeni iştirakler olmuştur. Bunlar: Çalışma Bakanlığı ilk kez fuara katılmıştır. Türk Hava Kurumu yeni bir pavyonla katılmıştır. Sağlık Bakanlığı sıtmayla savaşı anlatan yeni bir pavyonla katılmıştır. Devlet Ziraat İşletmeleri büyük fiçisiyle ilk kez katılmıştır. Ziraat Donatım Kurumu tarım müzeleri yanında tarım makineleri sergisiyle katılmıştır.²¹⁵ Görüldüğü gibi fuar bir taraftan köylüyü eğitmek için faaliyet göstermiştir. Köylü buradaki makineleri görüp tanıyacak ve köylünün makineli tarıma geçmesi amaçlanmıştır.

Fuarı 1947 Ticaret Bakanı Atıf İnan açmıştır. Açılış konuşmasında fuarın uluslararası bir mahiyete tekrar kavuştuğunu belirterek bundan duyduğu mutluluğu dile getirmiştir.²¹⁶ Atıf İnanın bu konuşmasında hükümetin fuarın uluslararası bir mahiyette açılması için verdiği desteği ve önemi dile getirmiştir. Fuarın açılışına Başbakan ve Cumhurbaşkanı gelmemelerinin sebebi ise o dönemde Sovyet Rusya'nın Türkiye'den Boğazları ve Kars Yaylalarını istemesi yüzünden Türkiye'nin bir dış yardım arayışı içerisinde olması etkili olmuştur. Hükümetin böyle dış sorunlarla uğraşmasına rağmen fuarın açılışına bir bakanı göndermesi fuara verilen önemi göstermektedir.

Fuar 1947 yılında uluslararası açılmıştır. İzmir Sanayi Fuarı, Uluslar arası Fuarçılık ve Endüstri Birliği'ne 1947²¹⁷ yılında üye olmuştur. Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı Fuarçılık kitabına göre 1946²¹⁸ yılında üye olmuştur. Fuara, Bulgaristan, Çekoslovakya, Fransa, İran, Polonya, Yugoslavya, Yunanistan ve Pakistan olmak üzere sekiz devlet katılmıştır.²¹⁹ Bunlardan Çekoslovakya, Fransa, Polonya, Yugoslavya ve Pakistan fuara ilk kez katılmışlardır. 1947 yılında fuara yeni devletlerin iştirak etmeleri fuarın hızla gelişip büyüyeceğini göstermiştir. İngiltere, ABD gibi

²¹⁵ Yazman, **a.g.m.**, s. 7.

²¹⁶ İnan, "Tarihi Nutuk", s. 9.

²¹⁷ Fuar, <https://ief.izfas.com.tr/index.php/tr/fuar-hakkinda/tarihce>, (E.T. 12.05.2019).

²¹⁸ **Fuarçılık**, Ankara 2011, s. 10.Erişim: 02.05.2019.

²¹⁹ Aslan Tufan Yazman, "1947 Fuarı Tarihi", **İktisadi Yürüyüş**, C. VIII., S. 186. İlavesi 1947 İzmir Enternasyonal Fuarı Özel sayısı, Ekim 1947, s. 10.

büyük devletler hükümetin fuarın açılacağını geç bildirdiği için hazırlık süresini kısa bularak katılmamışlardır. Fuarı 1947 yılında 738 yerli, 394 yabancı firma katılmıştır.²²⁰ Fuarı 1.340.000 kişi ziyaret etmiştir. Fuarı yerli firmaların katılımının düşmesinin sebebi savaş sonrası yaşanan ekonomik sorunlardır. Türkiye her ne kadar savaşa katılamasa da savaşın sonuçlarından en çok etkilenen ülkelerden biri olmuştur. Bu da Türkiye'nin coğrafi konumundan kaynaklanmaktadır. Türkiye savaş sonrası ekonomik kriz yaşamıştır. Çünkü Türkiye'nin dış ticaretinde önemli yer tutan Almanya gibi devletler savaştan yenik çıkınca Türk ekonomisi tıkanma noktasına gelmiştir. Fuarı her yıl gelen ziyaretçi sayısının artması ise olumludur. Fuarın amacına ulaştığını gösterir. Bu da fuarın gelecek yıl daha fazla firma ve devletin katılmak için girişimde bulunacağı anlamına gelmektedir.

İzmir Sanayi Fuarının 1948 yılında Çekoslovakya, İngiltere, İtalya, Macaristan, Yunanistan'dan oluşan beş devlet ve 205 yerli, 297 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 1.300.524 kişi ziyaret etmiştir.²²¹ Fuarın 1948 yılında açılışını Ticaret Bakanı Cemil Sait Barlas yapmıştır. Fuarın açılışında yaptığı konuşmada hükümetin ekonomi politikasının anlattıktan sonra devletçiliği şöyle tarif etmiştir. “...*Devletçilik, devletin yalnız büyük maden işletmeleri, posta, telgraf, telefon ve ulaştırma gibi kamu hizmetleri gören veya milli savunma, büyük enerji santralleri ve ağır endüstri tesislerinin kâr amacı güdülmeyen kamu yararına işletilmesinden ibarettir. Bunda amaç milli savunmayı ve milli kalkınmayı geliştirmektir. Devlet özel teşebbüse kendi girişimlerinden daha çok ayrıcalık tanımaktadır. ...*”²²² Görüldüğü gibi hükümet ekonomide politika değiştirmiş ve özel teşebbüse ağırlık vermeye başlamıştır. Bu değişiklikte yeni kurulan demokrat partinin hızlı bir şekilde taraftar toplaması etkili olmuştur. Ayrıca Ticaret Bakanı muhalefet tarafından yaptıkları işlerin eleştirilmesinden mutluluk duyacağını belirterek çok partili hayatın gereklerini vurgulamıştır. Yani bir anlamda muhalefetin hükümeti denetleme görevini yerine getirmesi gerektiğini belirtmiştir.

²²⁰ Gös. yer.

²²¹ 1960 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, s. 11.

²²² Cemil Sait Barlas, “Fuar Nutku”, İktisadi Yürüyüş, C. IX., S. 207. İlavesi, Eylül 1948, s. 29.

Ticaret Bakanı Cemil Sait Barlas konuşmasında hükümetin ekonomi politikasını halka açıklamış ve değişiklikleri belirtmiştir.²²³ CHP 1947 yılında kurultayında devletçilik anlayışında bazı değişikliklere gitmiştir. İsmet İnönü, çok partili hayata geçerek halkın nabzını yoklamak istemiştir. Demokrat Partinin kurulmasıyla hızla teşkilatlanması ve muhalefetin hızla güçlenmiştir. Bu da halkın uygulanan politikalardan memnun olmadığını göstermiştir. Bunun üzerine CHP ekonomi politikasını biraz daha yumuşatarak bazı değişiklikler yapmıştır. Bir başka deyişle Atatürk'ün devletçilik anlayışına biraz daha yaklaşarak öze dönmeye başlamıştır. Atatürk'ün devletçilik anlayışı, devlet özel şirketlerin yatırım yapmadığı alanda ya da özel sektörün halkı sömürmesini önlemek için yatırım yapacaktır. Devlet yaptığı fabrika ve işletmeleri bir süre işletecektir. Bu alanda yatırım yapabilecek ve işletmeleri işletebilecek teknik bilgi ve sermayeye sahip özel şirket çıktığında devlet o kurumları özelleştirecektir. Devlet özel şirketlerin yatırım yapmadığı başka bir alanda yatırım yapacaktır. Özelleştirmede ise bu kurumların kesinlikle Türk şirketlere satılması gerektiğini vurgulamıştır. Çünkü milli ekonomi ancak bu şekilde kurulabilirdi. Atatürk'ün ölümünden sonra İsmet İnönü devlet kuruluşları özelleştirilemez diye buna karşı çıkmıştır. Ancak 1990'larda özelleştirme başlamıştır. Ancak Atatürk'ün Türk şirketlere satılması sözünü unutulmuş yabancılar satılmıştır. Bu da ekonominin Osmanlı'da olduğu gibi dışa bağımlı olması demektir. Ekonomik bağımsızlık olmadan siyasi bağımsızlık olamaz.

Ticaret Bakanı Cemil Sait Barlas ülkenin kalkınmasını ihracatla gerçekleştireceği fikrindedir. Bunun içinde bazı mallara getirilen ihracat sınırlamasının kaldırılacağını bildirmiştir. Barlas bunun gerekçesini şöyle açıklamaktadır: “...yapacağımız ihracat memlekete servet artışını ve halkımızın yüzde seksen beşini teşkil eden köylümüzün zenginleşmesini temin edecektir. Zira ihracat mallarımızın yüzde doksanı tarım ürünleridir. ...”²²⁴ Barlasın da belirttiği gibi Türkiye bir tarım ülkesidir. Gelişmesi kalkınması gerekiyordu. Onun içinde paraya ihtiyaç vardır. Hükümet dış ticareti serbest bırakarak ihracatı artırmayı ve köylünün yetiştirdiği üründen para kazanmasını istiyordu. Buradan şunu da anlıyoruz ki biz fuarda tarım ürünlerinin tanıtımını

²²³ Barlas, **a.g.m.**, s. 30.

²²⁴ Barlas, **a.g.m.**, s. 32.

yapıyoruz. Ancak yabancılar bize tarım makineleri satmak için ağırlıklı olarak sanayi malları sergilemektedirler. Türk tarımının dünya açılması ve tarımda makineleşmeyi sağlaması bakımından fuarın önemli katkıları olmuştur.

İzmir Belediye Başkanı Reşat Leblebicioğlu 1948 yılında Avrupa Fuarlarını gezmiştir. Avrupa da Paris, Milano, Cenova ve Cenevre fuarları örnek alınarak bazı değişiklikler yapılmıştır.²²⁵ Bu değişiklikleri şöyle sıralayabiliriz. Fuarın ışık sistemi değiştirilmiştir. Lunapark düzenlenmiştir. Önceki yıllardaki batakhane görünümünden kurtarılmış, meyhaneler bertaraf edilmiş ve dağınıklık nispeten azaltılmıştır.²²⁶

Belediye Başkanı Reşat Leblebicioğlu 1948 fuarının açılış konuşmasında, fuarın diğer görevini şöyle açıklamıştır. “...*kültürparkın daimi tesislerine fuar zamanı ilave edilen diğer müesseselerle burada Atatürk inkılâpları neslinin yüksek başarılarını yurtiçinde ve dışında toplu halde tanıtmaktır...*”²²⁷ Fuara gerçek görevinin dışından da yeni rejimin sembolü olarak görenlerin biride Reşat Leblebicioğlu’dur.

Fuara 1949 yılında ABD, Batı Almanya, Belçika, Çekoslovakya, Fransa, İran, İsveç, İtalya, Macaristan, Şili, Pakistan’dan oluşan 11 devlet ve 773 yerli, 671 yabancı firma katılmıştır. Bu devletlerden ilk defa katılan Şili’dir.²²⁸ Fuara uluslararası katılım artması olumludur. Fakat yerli firma sayısının istenilen düzeyde olmaması yerli üretimin sıkıntılı olduğunu göstermektedir.

Fuar 1950 yılında açıldığında artık başta Demokrat Parti vardır. Fuar CHP döneminde kurulmuştur. Dolayısıyla Demokrat Parti bunu parti eseri olarak algılayıp ihmal edebilir endişesi vardır. Selim Cavit Yazman bu konuda şunları söylemektedir: “... *İzmir Enternasyonal Fuarı bir bakıma CHP’nin eseridir. ...inşallah Demokrat Parti de bundan böyle bir eseri yaşatmak için büyük gayret sarf eder.*”²²⁹ Görüldüğü gibi düşünce adamları bile devletin ve milletin eserini parti eseri olarak algılamak-

²²⁵ Aslan Tufan Yazman, “1948 Fuarının Hususiyetleri”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IX., S. 207. İlavesi 1948 İEF Özel sayısı, Eylül 1948, s. 24.

²²⁶ **Gös. yer.**

²²⁷ Reşat Leblebicioğlu, “*Fuar Açılış Nutku*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IX, S. 207. İlavesi 1948 İEF Özel sayısı, Eylül 1948, s. 32.

²²⁸ Reşat Leblebicioğlu, “*Reşat Leblebicioğlu’nun Nutku*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. X., S. 236. İlavesi İEF Özel Sayısı, 1949, s.3.

²²⁹ Selim Cavit Yazman, “*İzmir Fuarında Neler Söylendi?*”, **İktisadi Uyanış**, c. II., s. 20, Eylül 1950, s. 13.

tadırlar. Bu da yanlış bir zihniyettir. Bu zihniyet devleti ileriye değil geriye götürür. Yapılan bir eseri ya da işletmeyi şu veya bu partinin eseri olarak tanıtmak yanlıştır. Bu eserler devletin ve milletin malı olarak kabul edilmesi gerekir.

Fuara 1950 yılında katılım çok artmıştır. Kültürpark'taki yeşillik alanlarda sergi yeri olarak kullanılmıştır. Fuarında Marshall pavyonu oldukça ilgi çekmiştir. ABD Türkiye'ye tarım ülkesi rolünü biçmiş ve tarımı geliştirmek için gerekli tarım aletleri tanıtmaya çalışmıştır. Bunda Türkiye'nin büyük bir Pazar olmasının da rolü vardır. Türkiye, Sovyet Rusya'nın baskılarından çekindiği için ABD'ye yaklaşmıştır. Bunun için de bir taraftan Kore'ye asker gönderirken diğer taraftan NATO'ya üyelik başvurusunda bulunmuştur.²³⁰ ABD, Türkiye'nin jeopolitik öneminden yararlanmak ve Orta Doğuda aktif bir politika izlemek için Türkiye'nin teklifini kabul etmiştir. Tabii ki bunda ABD'nin biçtiği tarım ülkesi olma yolunu Türkiye'nin kabul etmesinin de etkisi vardır.

Türkiye'ye yapılan Marshall yardımlarının içeriğini ABD için hammadde kaynağı ve pazar oluşturmaya yöneliktir. Bunu Marshall Türkiye icra heyeti komitesi başkanın fuarda yaptığı konuşma göstermektedir. Russell Dorr konuşmasında amaçlarını şöyle açıklamıştır. “...amacımız *milletler arası ticareti geliştirmektir. ...çiftçiler için zirai makineler temin etmektir. ...kömür ocaklarını geliştirmek, ...İzmir'de çimento fabrikası yapmak, ...Çamaltındaki tuz işletmesini geliştirmek, ...ege bölgesinde tarımda sulama sorununu geliştirecek projeler hazırlamak, ...pamuk tohumu ayıklama ve yağ çıkarma fabrikaları kurmak, ...ulaşımı geliştirmek için yol ağını geliştirmek, ...İzmir limanında çalışacak gemiler satın alma gibi konulara değinmiştir.*”²³¹ Russell'in konuşmasından da anlaşılacağı gibi Türkiye'de tarım ve tarıma dayalı sanayinin gelişmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca Marshall Planı çerçevesinde Türkiye'nin ABD ekonomisine bağlı hale getirilmesi amaçlanmıştır. ABD kendisine hammadde ve pazar bulmayı amaçlamıştır. Yukarıdaki konuşmadan anlaşılacağı gibi Türkiye'nin yararına gelişmeler vardır. Türkiye ekonomik sıkıntı içerisindedir. Halkın refah seviyesini yükseltmek için böyle bir yardım Türkiye için oldukça

²³⁰ Selçuk Cenker, “*Siyasi Kronik*”, **İktisadî Uyanış**, C. II., S. 20, Eylül 1950, s. 13.

²³¹ Cavit Yazman, **a.g.m.**, s.1.

önemlidir. ABD ise Orta Doğu'nun kapısı konumundaki Türkiye üzerinden bölge ülkelerine açılmayı düşünmüştür.

Fuara 1950 yılında ABD, Belçika, İngiltere, Çekoslovakya, İran, İsveç, İtalya, Macaristan, Pakistan, Batı Almanya, Yugoslavya olmak üzere 11 devlet ve 519 yerli, 1.333 yabancı olmak üzere toplam 1852 firma iştirak etmiştir. Fuar katılan yerli ve yabancı firma sayısı oldukça artmış ve bir rekora imza atmıştır. Fuar sahasının çok genişlemesinin sebebi katılan devletlerin otomobil, otobüs, kamyon, traktör ve diğer ziraat aletlerini sergilemek için katılmalarıdır. Fuar katılan firmalar amaçlarına ulaşmıştır. Kısa sürede getirdikleri eşyaları satmıştır. Ege çiftçileri hızla makineleşmeye başlamıştır. Fuarın makineleşmeyi geliştirdiğini göstermesi bakımından önemlidir.²³²

Fuarda bazı değişiklikler yapılmıştır. Lozan Kapısı civarında barışı simgeleyen “Sulh Tanrısı Heykeli” yapılmıştır. Biri askeri diğeri sivil olmak üzere iki Atatürk heykeli dikilmiştir. Bu yıl fuardaki pavyonlar yetmediği için açık hava sergileri de açılmıştır. Bu da fuarın amacına yavaş yavaş ulaştığını göstermesi bakımından önemlidir. Bu yıl fuara ilk kez İsveç katılmıştır. Austin ve Emperial Chemical şirketleri birer pavyon yapmışlardır.²³³ Demokrat Parti yönetimi 1950 fuarı bitiminde bunu değiştirmek için kolları sıvamıştır.

Fuar 1951 yılına kadar sanayi alanında ithalat mallarının sergilendiği bir yer görünümündedir. 1951 yılında ihracat mallarının ağırlıklı sergilendiği bir yer haline getirilmeye çalışılmıştır. Ticaret ve Ekonomi Bakanı tecrübeli fuarcılarla birlikte ihracatçıları İzmir'e göndermiştir. Bunlar fuarda “*Ekonomik Türkiye*” adında bir pavyon kurmuşlardır.²³⁴ Bu pavyonda ihraç mallarımız sergilenmiştir. Burada yabancı şirketlerle iş bağlantıları yapmaya yetkili kişiler bulunmuştur. Birçok ülkeyle iş bağlantısı kurulmuştur.

²³² Aslan Tufan Yazman, “1950 Fuarında Bazı yenilikler ve Bazı Dilekler”, *İktisadî Yürüyüş*, C. IX., S. 245, Eylül 1950, s. 2.

²³³ **Gös. yer.**

²³⁴ Aslan Tufan Yazman, “20'nci Fuarın Diğerlerinden Farkı”, *İktisadî Yürüyüş*, C. XII., S. 281, Eylül 1951, s. 2.

İhracat mallarının fuarda gösterildiği Ekonomik Türkiye pavyonu büyük ilgi görmüştür. Fuarda ihracat maddelerin teşhiri hususundaki pasif konumuzdan dinamik bir konuya geçmek için “Ekonomik Türkiye’yi” herkese tanıtmak ve yabancı işadamlarıyla tüccarlarımızın bir araya gelmesini sağlamak, gelecek yıl atak bir ihracat politikası izlemek amacıyla Ticaret ve Ekonomi Bakanlığı tarafından enformasyon bürosu kurdurulmuştur.²³⁵ Görüldüğü gibi hükümet ihracata yönelik bir politika izlemek istemektedir.

Ekonomik Türkiye pavyonunda sergilenen malları beş ana başlık altında toplayabiliriz. Bunlardan birincisi Türkiye’nin ulaştırma sistemidir. Türkiye’nin kara, deniz, hava ve demir yolları birinci haritada verilmiştir. İkinci haritada Türkiye’nin çevresindeki devletlerle deniz, kara, hava ve demir yolları haritası verilmiştir. Türkiye’nin madenlerinin bir haritası verilmiştir. Bu haritada Türkiye’de madenlerin çıkarıldığı yerler ve yıllık ne kadar çıkarıldığı verilmiştir. Üçüncü haritada ise Türkiye’nin sanayi tesislerinin illere dağılışı verilmiştir. Bu sanayi yerleri hakkında kısa bilgiler ve istatistikler verilmiştir. Dördüncüsü ise Türkiye’nin 10 ihraç malının sırasıyla listesi verilmiştir. Bu mallar pamuk, tütün, üzüm, fındık, krom, canlı hayvan, yağlı tohum, yün, tiftik ve incirdir.²³⁶ Ayrıca bu ürünlerin ihraç edildiği devletlerde verilmiştir. Beşincisi ise Türkiye’deki ziraî faaliyetler bölgelere göre gösterilmiştir. Görüldüğü gibi yabancılara her yönüyle Türkiye’yi tanıtmak ve Türk tüccarlarla bağlantı kurup dış ticareti geliştirmek için çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Ticaret ve Ekonomi Bakanlığı fuar komiserliğini kurmuştur.²³⁷ Bu komiserlik yeni kurulduğu için İzmir Belediyesi ve İEF çalışanlarıyla uyumlu çalışmamıştır. Çünkü fuarın düzenlenmesinde yetkili kim olduğu kesin olarak belli değildir. Fuarda yetkili kişi belediye mi? Fuar görevlileri mi? Yoksa bakanlığın kurduğu komiserlik mi? Bu konuların açığa kavuşturulması gereklidir. Yetki kargaşasından dolayı komiserlik etkili olamamıştır.

Fuarı 1951 yılında Ticaret ve Ekonomi Bakanı Muhlis Ete açmıştır. Fuara 1951 yılında ABD, Batı Almanya, Belçika, İngiltere, Hollanda, İsrail, İsveç, İtalya,

²³⁵ Alim Uslu, “*Ekonomik Türkiye*”, *İktisadî Yürüyüş*, C. XII., S. 281, Eylül 1951, s. 122.

²³⁶ Uslu, *a.g.m.*, s. 129–130.

²³⁷ Yazman, “*20’nci Fuarın...*” s. 2.

Macaristan, Yugoslavya, Finlandiya'dan oluşan 12 devlet 619 yerli, 527 yabancı firma iştirak etmiştir.²³⁸ Fuara ilk katılan devletler Finlandiya, Hollanda ve İsrail'dir. Buna karşılık İran ve Pakistan fuara katılamamışlardır. Fuarı 1951 yılında 1.554.243 kişi ziyaret etmiştir.²³⁹

Yabancı firmaların en çok tanıttıkları mal tarım makineleridir. Ege Bölgesindeki çiftçilerin hızla makineleşmek istemesi ve Marshall Planı çerçevesinde tarımın desteklenmesi etkili olmuştur. Fuarda yerli ve yabancı firmaların birbiriyle kıyasıya yarıştığı yer haline gelmiştir. Türk köylüsü tarım aletlerinde olması gereken değişiklikleri firma sahiplerine iletmış ve firma sahipleri bu değişiklikleri kısa sürede gerçekleştirmiştir. Fuar yerli firmaların gelişmesi bakımından olumlu olmuştur. Yerli firmalar köylülerle işbirliği yaprak kısa sürede yabancı firmaları geride bırakmıştır.

ABD pavyonunda bu yıl numunelik sergi açılmamıştır. Bunun yerine Türk – Amerikan silahlı kuvvetleri arasındaki işbirliğini gösteren fotoğraflar yer almıştır. Yine pavyonun ikinci katında iş görüşmelerinin yapılacağı ihtisas alanları oluşturulmuştur. Her tüccar kendi alanıyla ilgili iş görüşmesi yapabilecek bir yetkili kişi bulabilmektedir. Yine burada Marshall Planından yararlanmak isteyenlerin Transatlantik Lisans Mübadele programının tanıtımı yapılmıştır. Bu kapsamda Atatürk Bulvarı no:371 Ankara'da teşkilatın bir şubesi kurulmuştur.²⁴⁰ Bundan faydalanmak isteyen işadamları buraya müracaat edecektir. Bu şube isteği ABD'deki bütün ticaret ve sanayi odalarına bildirecektir. Böylece birçok teklif alınabilecektir.

Fuar alanında 1951 yılında yeni heykeller ilave edilmiştir. Bunlardan birincisi Fuar Arkeoloji Müzesi önüne dikilen Atatürk heykelidir. Kore'ye gönderdiğimiz Mehmetçik heykeli ve cephan taşıyan Koreli kadın heykelidir.

²³⁸ Gös. yer.

²³⁹ 1960 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, s. 11.

²⁴⁰ Âlim Urus, "Marshall Planından Faydalanmak İsteyen Transatlantik Lisans Mübadele Programı", İktisadî Yürüyüş, C. XII., S. 281, Eylül 1951, s. 9.

Fuara katılan tüccarların dâhili ve harici siyaset yapmamaları fuarın yönetme-liğinde yer almaktadır. Buna rağmen çek pavyonunda propaganda yapılması sebebiyle kapatılmıştır.²⁴¹ Fuarda siyasi mahiyette propaganda yapılmayacağı belirtilmiştir.

Fuarın 1951 yılında izlenimleri diğerlerine göre daha olumludur. Fuar hakkında yabancılar neler dediler: “...*fuara bilhassa güzel ve celp edicidir; zenginliği, çeşitliliği, teşhir tarzının orijinalliği ve zevki selimi ile Türkiye'nin iştirakine dikkat celp eder. Fuarın en güzel pavyonu Sümerbank'ındır. Türk sanayinin gelişmesinin delili olması dolayısıyla Türklerin iftiharına ve bütün yabancıların takdirini kazanmıştır. ...*”²⁴² Görüldüğü gibi fuar yabancıların hayranlığını uyandırmaya başlamıştır.

Fuarın 1952 yılında açılışına Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes katılmıştır. Fuarın açılışını Celal Bayar yapmıştır.²⁴³ Fuara 1952 yılında ABD, İngiltere, Batı Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika, Avusturya, Hindistan, İsveç, Yunanistan, Macaristan, İsrail ve Yugoslavya oluşan 14 devlet ve 1187 yerli, 2189 yabancı firma katılmıştır.²⁴⁴ İran, Pakistan ve Çekoslovakya bu yıl fuara katılmamışlardır. Fuara ilk defa katılan devletler Avusturya ve Hindistan'dır. Fransa ise uzun bir aradan sonra tekrar fuara katılmıştır. Fuara katılan devlet sayısının sürekli artması fuar için olumlu bir gelişmedir. Yabancı firma sayısının Türk Firmasından fazla olması Türkiye'de ekonominin yabancıların eline geçmeye başladığını göstermektedir.

Fuar alanında 1952 yılında yapılan bazı değişiklikler şunlardır. Modern Göl Başı Gazinosu kurulmuştur. Lozan kapısı girişinde birleşmiş milletleri ve sulhu temsil eden büyük bir heykel dikilmiştir. Havuzun kenarındaki Türk büyükleri galerisine dört büst daha eklenerek galeri tamamlanmıştır. Bir yenilik ise İzmir Sanayi Odasının pavyonudur. Pavyon eski gölbaşı gazinosunun yerine açılmıştır. Burada Ege

²⁴¹ Tufan Yazman, **a.g.m.**, s. 36

²⁴² Georgette Arazı, “1951 İzmir Fuarından İntibalar”, **İktisadî Yürüyüş**, C. XII., S. 281, y. 12, Eylül 1951, s. 120.

²⁴³ Feruh Örel, “1952 Fuarının Hususiyetleri”, **İktisadî Yürüyüş**, C.XIII., S. 293. İEF Özel Sayısı, Eylül 1952, s. 7.

²⁴⁴ **Gös. yer.**

Bölgesinde Türk şirketlerin yaptığı makineler sergilenmiştir.²⁴⁵ Bu makineleri inceleyenler iftiharla söz etmektedirler. Kısa süre de yabancıların makinelerinden daha gelişmiş sanayi mamulleri yapabildiğini göstermiştir.

Marshall Planında Türkiye'ye tarım ülkesi rolü verilmiştir. Türkiye bu rolü siyasi ve ekonomik sebeplerden kabul etmek durumunda kalmıştır. Fuara katılan firmalar Türkiye'ye verilen bu rolü çok iyi bildikleri için daha çok ziraat aletlerle katılmışlardır. Şu rakamlara bakarsak olayı daha iyi anlayabiliriz. Ziraat Bankası'nın zirai kredileri: 1949'da 336 milyon, 1950'de 412 milyon, 1951'de 646 milyon iken 1952 yılında 914 milyona çıkarılmıştır.²⁴⁶ Çiftçiye bu krediler dünya bankası tarafından Türkiye'ye Borç olarak verilen paralardan verilmiştir. Bunun karşılığında çiftçi makineli tarıma geçecektir. Ancak kendi sanayimiz olmadığı için ithal edilecektir. Bunu yurt dışından ithalat edilen traktör sayısına bakarsak daha iyi anlayabiliriz. 1948 yılında ülkemizde 1000 civarında traktör vardır. 1952 yılında ise ülkemizdeki traktör sayısı 24.000 aşmıştır. Ayrıca binlerce biçerdöver ve tarım aleti ithal edilmiştir. Yıllar içerisinde tarım aletlerinin ithalatına ayrılan bütçeye bakarsak daha iyi görebiliriz. 1949 yılında 46 milyon lira, 1950'de 69 milyon lira, 1951'de 105 milyon lira ve 1952 yılının ilk altı ayında 100.000.000 liralık ithalat yapılmıştır.²⁴⁷ Türkiye burada geri dönüşü olmayan bir yanlış yapmıştır. Yurt dışından tarım aletlerinin alınarak tarımın makineleşmesi olumlu bir gelişmedir. Ancak dış ticarete büyük açıkların verilmesi Türkiye'yi bir daha ödeyemeyeceği giderek artan borç batağına sürüklemiştir. Türkiye tarımda makineleşmeyi kendi gücüne dayanarak zaman içerisinde gerçekleştirseydi hem borçlanmaz hem de ekonomik bağımsızlığını kaybetmemiş olurdu. Türkiye aldığı malların parasını ödeyememesi ekonomiyi bozmuş ve IMF'den 1958 yılında ilk kez borç almıştır.

Avusturya Ataşesi fuar hakkında şunları söylemektedir. "...*bu yıl Avrupa'da Milano'da dâhil olmak üzere beş fuar gezdim. İzmir Enternasyonal fuarı kadar lüks, ferah ve cazibeli bir fuar görmedim...*"

²⁴⁵ Feruh Örel, "İzmir Sanayi Odası", *İktisadî Yürüyüş*, C.XIII., S. 293 İEF Özel Sayısı, y. 13, Eylül 1952, s. 70

²⁴⁶ Enver Güreli, "Enver Güreli'nin Fuar Nutku", *İktisadî Yürüyüş*, C.XIII., S.293, İEF Özel Sayısı, yıl:13, 20 Eylül 1952, s. 98

²⁴⁷ Güreli, *a.g.m.* s. 98.

Fuara 1953 yılında Avusturya, Belçika, Büyük Britanya, Federal Almanya Cumhuriyeti, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İspanya, İsrail, İsveç, İtalya, Macaristan, Polonya, Yugoslavya, Yunanistan olmak üzere 15 devlet ve 1273 yerli, 2035 yabancı firma katılmıştır.²⁴⁸ Fuara toplam 3308 firma katılmıştır.²⁴⁹ Fuarı 1.721.966 kişi ziyaret etmiştir.²⁵⁰ Bu rakamlara bakarsak fuar uluslararası mahiyeti giderek güçlenmiştir. Her yıl katılan devlet sayısı artmaktadır. Fuara katılan devletler genelde sanayileşmiş devletlerdir. Bu devletlerin amacı Türkiye’de kendilerine pazar bulmaktır. Yunanistan ise bizim gibi sanayileşmemiş bir tarım devletidir. Buna rağmen sanayileşmiş devletlere kendi ürünlerini tanıtmak amacıyla fuara katılmıştır.

Fuar idarisi pazartesi gününü tüccar günü ilan etmiştir. Bu gün fuar duhuliyesini de 10 kuruştan 20 kuruşa çıkarmıştır. Bundaki amaç ise yabancı iş adamlarıyla tüccarlarımıza rahatça görüşmesini sağlamaktır. Yine bu yıl pavyon kiralari % 100 artırılmıştır. Bunun üzerine tüccarlar ayrı bir pavyon kurmak yerine kendi ülkelerinin pavyonunda mallarını sergilemiştir. Kültür parka yapılan kasketli havuz ve iki tarafına yerleştirilen kadın heykelleri fuarın estetiğini artıran önemli eser olmuştur.²⁵¹ Fuar su, heykel, çiçek ve ışığı dört estetik güzelliği birleştirmiştir. Fuara yeni ilaveler yapılmıştır. Bunlar Türk Eserler Müzesi, Resim Galerisi, Arkeoloji Müzesi ve fuara bağlı Atatürk kitapevidir.

Fuarı 1954 yılında Meclis Başkanı Refik Koraltan açmıştır. Fuarın açılışına Ticaret Vekili Sıtkı Yırçalı, Devlet Vekili Osman Kapani, Sıhhat vekili Dr. Behçet Uz, münakalat vekili katılmıştır.²⁵² 1954 Fuarına 17 devlet katılmıştır.²⁵³ Bunalar: Avusturya, Belçika, Büyük Britanya, Federal Almanya Cumhuriyeti, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İspanya, İsrail, İsveç, İtalya, Macaristan, Polonya, Portekiz, SSCB,

²⁴⁸ Aslan Tufan Yazman, “Fuar Karakteri”, **İktisadî Yürüyüş**, C.XIV., S. 305, Eylül 1953, s. 1.

²⁴⁹ Feruh Örel, “*Bu Seneki ve Gelecek Seneki Fuar*”, **İktisadî Yürüyüş**, C.XIV., S. 305, Eylül 1953, s. 70.

²⁵⁰ Rauf Onursal, “*Rauf Onursal’ın Fuar Açılış Konuşması*”, **İktisadî Yürüyüş**, C.XIV., S. 305, Eylül 1953, s. 10.

²⁵¹ Yazman, **a.g.m.**, s. 70.

²⁵² Feruh Örel, “*Fuar Müdürü Ferruh Örel’in Mesajı*”, **İktisadî Yürüyüş**, C.XV., S. 317. İlavesi Fuar özel Sayısı, Eylül 1954, s. 43.

²⁵³ Aslan Tufan Yazman, “*1954 Fuarının Karakteri*”, **İktisadî Yürüyüş**, C.XV., S. 317. Fuar Özel Sayısı, Eylül 1954, s. 2.

Yugoslavya, Yunanistan'dır.²⁵⁴ Fuara 3723 firma katılmıştır. Bu firmaların 2450'si yabancı, 1273'ü yerlidir. Fuara 1.731.090 ziyaretçi gelmiştir.

Fuarda 1954 yılındaki bazı değişiklikler şunlardır. Alman, Rus ve İsrail pavyonları yeniden yapılmıştır. Palmiyelerin ortasına Kübana Gece kulübü ilave edilmiştir. Böylece eğlence amacıyla olanların da fuara gelmeleri sağlanmak istenmiştir. Minyatür Golf Kulübü ilaveler arasındadır. Apollo sirki açılmıştır.²⁵⁵

Tablo: 3 Fuarın Gelişimi, Katılan Devlet Firma ve Ziyaretçiler Sayısı

Yıl	Yerli Firma	Yabancı Devlet	Yabancı Firma	Ziyaretçi Sayısı
1932	48	0	21	164.311
1933	50	0	23	168.877
1934	66	3	30	286.259
1935	208	5	38	311.009
1936	475	3	48	361.527
1937	502	3	104	608.561
1938	573	9	140	727.191
1939	361	11	575	624.560
1940	463	7	248	730.928
1941	419	4	170	832.409
1942	Fuar	Açılmadı		
1943	373	8	639	1.016.533
1944	1.059	0	0	563.887
1945	1.116	0	0	1.025.803
1946	1.223	0	0	1.131.221
1947	738	8	394	1.340.000
1948	205	5	297	1.300.524
1949	773	11	671	1.279.068
1950	519	11	1.333	1.337.754
1951	619	11	524	1.554.243
1952	1.187	14	2.189	1.727.895
1953	1.273	15	2.035	1.721.966
1954	1.209	17	2.450	1.731.090
1955	1.241	15	2.463	1.730.519
1956	1.240	17	2.465	1.791.009
1957	1.261	14	2.825	1.940.250
1958	1450	17	3054	1.846.180
1959	1512	19	3.215	1.758.308
1960	1396	25	2475	1.958.578

²⁵⁴ Örel, a.g.m., s. 43.

²⁵⁵ Yazman, a.g.m., s. 2.

Kaynak: 1960 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, İzmir Belediyesi Fuar ve Turizm Müdürlüğü Yayını, s. 11.

Fuarı 1955 yılında Cumhurbaşkanı Celal Bayar açmıştır. Fuarın açılışına Başbakan Adnan Menderes, İktisat ve Ticaret vekili Sıtkı Yırcalı, Münakalat vekili Muammer Çavuşoğlu, milletvekilleri, Ticaret Bakanı Müsteşarları, İzmir Valisi, Merkez ve NATO Komutanları, Basın Mensupları ve kalabalık halk kitlesi katılmıştır.²⁵⁶ Görüldüğü gibi fuarın açılışına büyük ilgi vardır. Devlet yöneticileri fuara verdikleri önemi göstermek için fuarın açılışına katılmışlardır.

Fuara 1955 yılında 14 devlet katılmıştır. Bu devletler Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Büyük Britanya, Çekoslovakya, Federal Almanya Cumhuriyeti, Fransa, Hollanda, İsrail, Macaristan, Polonya, Romanya, Yugoslavya, Yunanistan'dır. 3704 firma katılmıştır. Bunlardan 2463'ü yabancı, 1241'i yerli firmadır. Fuarı 1.730.519 kişi ziyaret etmiştir.²⁵⁷

Fuarda en çok ilgi gören pavyonlar Tekel, Denizcilik Bankası, Etibank, Toprak Mahsulleri Ofisi ve bilhassa Sümerbank pavyonlarıdır. Yabancılarda ise İngiltere, Fransa, Polonya, Hollanda, Bulgaristan, Macaristan ve Almanya pavyonlarıdır.²⁵⁸ Fuarda lunaparka İtalyan oyuncakları eklenmiş, Buz revüsü ve sirk getirilmiştir. Bu da bölgedeki kültürel etkinlikler artırılmak istendiğini göstermektedir.

Fuara 1956 yılında ABD, Batı Almanya, Belçika, Bulgaristan, İngiltere, Çekoslovakya, Fransa, Hollanda, İsrail, İran, İtalya, Macaristan, Polonya, Romanya, Sovyet Rusya, Yugoslavya'dan oluşan 17 devlet ve 1.240 yerli, 2465 yabancı olmak üzere toplam 3705 firma katılmıştır. Fuarı 1956 yılında 1.791.009 kişi ziyaret etmiştir.²⁵⁹ Kalkınan Türkiye Pavyonu açılmıştır. Bu pavyonda Türkiye'nin sanayi ürünleri sergilenmiştir.

²⁵⁶ Selahattin Akçicek, "Açılış Nutukları", *İktisadî Yürüyüş*, C.XVI., S. 329. İEF Özel Sayısı, Eylül 1955, s. 5.

²⁵⁷ **1959 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu**, s.11.

²⁵⁸ Feruh Örel, "Fuarın Bugünü, Yarını", *İktisadî Yürüyüş*, C.XVI., S.329. İEF Özel Sayısı, Eylül 1955, s. 15.

²⁵⁹ **1959 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu**, s.11.

Fuara 1957 yılında Batı Almanya, Belçika, ABD, Bulgaristan, İngiltere, Fransa, İsrail, İtalya, İran, Pakistan, Polonya, Romanya, Yugoslavya, Sovyet Rusya'dan oluşan 14 devlet ve 1261 yerli firma, 2825 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 1.940.250 kişi ziyaret etmiştir.²⁶⁰

Sanayi Fuarına 1958 yılında Avusturya, Batı Almanya, Belçika, ABD, Birleşik Arap Cumhuriyeti, Bulgaristan, İngiltere, Çekoslovakya, Fransa, İsrail, İtalya, İran, Pakistan, Polonya, Rusya, Romanya Yugoslavya'dan oluşan 17 devlet ve 1450 yerli, 3054 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 846.480 kişi ziyaret etmiştir.²⁶¹

Fuara 1959 yılında Avusturya, Batı Almanya, Belçika, Bulgaristan, Çekoslovakya, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İran, İsrail, İtalya, Kıbrıs, Macaristan, Pakistan, Polonya, Romanya, Sovyet Rusya, Yugoslavya'dan oluşan 19 devlet ve 1512 yerli, 3215 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 1.758.308 kişi ziyaret etmiştir.²⁶² ABD'nin fuara karılmamıştır.

İzmir Sanayi Fuarına 1960 yılında ABD, Avusturya, Federal Almanya Cumhuriyeti, Belçika, Bulgaristan, Çekoslovakya, Danimarka, Hollanda, Fransa, Hindistan, İngiltere, İran, İspanya, İsrail, İtalya, Japonya, Kıbrıs, Lüksemburg, Macaristan, Norveç, Pakistan, Polonya, Romanya, SSCB, Yugoslavya'dan oluşan 25 devlet ve 2.475 yabancı ve 1.396 yerli firma katılmıştır. Fuarı 1.958.578 kişi ziyaret etmiştir.²⁶³

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi İzmir Sanayi Fuarı çok hızlı bir gelişme göstermiştir. Tüm imkânsızlıklara rağmen fuar yöneticilerin azimli girişimleri sayesinde kurulmaya başlamıştır. İstenilen bütçenin olmamasına rağmen hızlı bir inkişaf göstermiştir. Bu da İzmir'in böyle bir organizasyona uygunluğunu göstermesi bakımından önemlidir. Fuarı cumhuriyet rejiminin sembolü olarak değerlendirenlerde vardır. Onlar fuara bu doğrultuda sahip çıkmışlar ve gelişmesi için ellerinden gelen gayreti göstermişlerdir. Sonuçta böyle mükemmel bir eser ortaya çıkmıştır.

---

²⁶⁰ Gös. yer.

²⁶¹ Gös. yer.

²⁶² Gös. yer.

²⁶³ Gös. yer.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

İZMİR SANAYİ FUARI'NIN ÖNEMİ VE FAALİYETLERİ

3.1 İzmir Sanayi Fuarı'nın İktisadi Önemi

Fuar iç ve dış ticarete önemli bir yere sahiptir. Türkiye tarım ürünü yetiştiren ve ham madde üreten bir ülkedir. Hammadde ve tarım ürünlerimizin dışarıya satılması için tanıtılması lazımdır. Fuar bu görevi çok iyi yerine getirmektedir. Fuarı her yıl yüzlerce kişi ziyaret etmiş ve yurt dışından birçok firma iştirak etmiştir. Bu iştirak ve ziyaretler göstermektedir ki İzmir Fuarı Türkiye ekonomisini canlandırmaktadır.

İzmir Enternasyonal Fuarının ülke ekonomisine katıksını üretilen, sergilenen malların yurt dışına satılması ve ihracattaki artışa bakarak rahatlıkla görebiliriz. Türkiye geneline baktığımızda 1932 yılında ihracatımız 101,3 milyon liradır. Fuar bu yıl yeni kurulmuş ve yerel bir fuardır. Fuarda 48 yerli, 21 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 164.311 kişi ziyaret etmiştir.²⁶⁴ 1932 yılı ihracatında fuarın etkisi yoktur.

Türkiye'nin dış ticaretinde 1933 yılında 74.675 milyon lira ithalat, 96.161 milyon lira ihracat yapılmıştır.²⁶⁵ 1929 Dünya Ekonomik Buhranının etkisi iyiden iyiye dış ticarete hissedilmeye başlanmıştır. Devletlerarasında kliring uygulaması başlamış ve bu durumdan dış ticaret olumsuz etkilenmiştir. Fuar 1934 yılında uluslararası açılmıştır. Bundan sonra istikrarlı bir şekilde ihracat artmıştır. 1934 yılında 86.790 milyon lira ithalat, 92.149 milyon lira ihracat gerçekleşmiştir. İzmir limanından yurt dışına 1935 yılında 15803,5 ton ve 1.689.747 lira değerinde ürün ve eşya gönderilmiştir.²⁶⁶ 1935 yılında en çok döviz getiren ürünlerimiz sırasıyla pamuk, incir ve bakladır. Buradan gönderilen ürün ve eşyaların ağırlık itibarıyla 4674,8 tonla İtalya, 3518,9 tonla Almanya, 2785 tonla İngiltere ve 1197,9 tonla Amerika'ya ihracat yapılmıştır.²⁶⁷ Bu verilere göre fuar Türkiye'nin tarım ürünlerinin madenlerinin tanıtılmasını sağlamak bakımından olumludur. Çünkü tarım ürünlerinin dışa satımı sürekli

²⁶⁴ 1950 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, İzmir Belediyesi Fuar ve Turizm Müdürlüğü, s. 25.

²⁶⁵ "On Yıllık Cumhuriyet Devrindeki İktisadi Bilânçosu", İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası, C. VIII., S. 8, 9, 10, Ağustos, Eylül 1933, S. 266.

²⁶⁶ "Çıkan ve Giren", İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Bülteni, C. X., S. 2, Eylül 1935, s. 26.

²⁶⁷ Gös. yer.

artırmıştır. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı kapsamında yurt dışından makineler alınması ithalatı artırmıştır. Bir süre sonra üretimin artışına bağlı olarak ithalat azalmıştır.

Tablo: 1 Türkiye'nin (1932 – 1960) Yılları Arasında Dış Ticareti

(Değer: Bin ABD \$ / Value: Thousand US \$)							
Yıllar Years	İhracat Exports		İthalat Imports		Dış ticaret Dengesi	Dış ticaret Hacmi	İhracatın İthalatı Karşılama Karşılama Oranı
	Değer Value	Değişim Change (%)	Değer Value	Değişim Change (%)	Değer Value	Değer Value	imports covered by exports (%)
1932	47 972	-20,3	40 718	-32,1	7 254	88 690	117,8
1933	58 065	21,0	45 091	10,7	12 974	103 156	128,8
1934	73 007	25,7	68 761	52,5	4 246	141 768	106,2
1935	76 232	4,4	70 635	2,7	5 597	146 867	107,9
1936	93 670	22,9	73 619	4,2	20 051	167 289	127,2
1937	109 225	16,6	90 540	23,0	18 685	199 765	120,6
1938	115 019	5,3	118 899	31,3	- 3 880	233 918	96,7
1939	99 647	-13,4	92 498	-22,2	7 149	192 145	107,7
1940	80 904	-18,8	50 035	-45,9	30 869	130 939	161,7
1941	91 056	12,5	55 349	10,6	35 707	146 405	164,5
1942	126 115	38,5	112 879	103,9	13 236	238 994	111,7
1943	196 734	56,0	155 340	37,6	41 394	352 074	126,6
1944	177 952	-9,5	126 230	-18,7	51 722	304 182	141,0
1945	168 264	-5,4	96 969	-23,2	71 295	265 233	173,5
1946	214 580	27,5	118 889	22,6	95 691	333 469	180,5
1947	223 301	4,1	244 644	105,8	- 21 343	467 945	91,3
1948	196 799	-11,9	275 053	12,4	- 78 254	471 852	71,5
1949	247 825	25,9	290 220	5,5	- 42 395	538 045	85,4
1950	263 424	6,3	285 664	-1,6	- 22 240	549 088	92,2
1951	314 082	19,2	402 086	40,8	- 88 004	716 168	78,1
1952	362 914	15,5	555 920	38,3	- 193 006	918 834	65,3
1953	396 061	9,1	532 533	-4,2	- 136 472	928 594	74,4
1954	334 924	-15,4	478 359	-10,2	- 143 435	813 283	70,0
1955	313 346	-6,4	497 637	4,0	- 184 291	810 983	63,0
1956	304 990	-2,7	407 340	-18,1	- 102 350	712 330	74,9
1957	345 217	13,2	397 125	-2,5	- 51 908	742 342	86,9
1958	247 271	-28,4	315 098	-20,7	- 67 827	562 369	78,5
1959	353 799	43,1	469 982	49,2	- 116 183	823 781	75,3
1960	320 731	-9,3	468 186	-0,4	- 147 455	788 917	68,5

Kaynak: TÜİK <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>

Fuar 1936 yılında Kültürpark'a taşınmıştır. Fuarı üç devlet, 475 yerli kuruluş ve 48 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 361.527 kişi ziyaret etmiştir. Dış ticaret 1936 yılında 92.531 milyon lira ithalat, 117,33 milyon lira ihracat yapılmıştır. Fuarı 1937 yılında üç devlet, 502 yerli firma, 104 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 608.561 kişi ziyaret etmiştir. Türkiye, 1937 yılında 114.379 milyon TL ithalat, 137.604 milyon TL ihracat yapmıştır. Bu ihracatta Almanya'ya yapılan ihracat 18.340.995 liradır. Almanya'dan sonra ikinci müşterimiz Amerika'dır. Amerika'ya İzmir Limanından 17.491.062 lira ihracat yapılmıştır.²⁶⁸ Fuarı katılan devletlere ihracatımızın fazla olması fuarın amacına ulaştığını göstermektedir.

Fuarı dokuz devlet, 573 yerli, 140 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 72719 kişi ziyaret etmiştir.²⁶⁹ Dış ticaretimiz 1938 yılında toplam 144.946 milyon lira ihracat yapılmış fakat 149.837 ithalat yapılarak dış ticaret 4.891 milyon lira açık vermiştir.²⁷⁰ İhracatın büyük çoğunluğunun Almanya'ya yapıldığını görüyoruz. Bu sayı 26.319.689 liraya yükselmiştir.²⁷¹ Bu da arada geçen her yılın lehimize işlediğini göstermesi bakımından önemlidir.²⁷² Amerika'ya yapılan ihracat 13.712.735 liraya gerilemiştir.²⁷³ En çok döviz getiren ürünlerimiz tütün, üzüm ve incirdir.²⁷⁴ Bazı ülkelere ihracatta düşme görülse de genel olarak sürekli bir artış olmuştur.

Fuarın açılmasından itibaren ihracat hızla artması fuarın ekonomik canlılık getirdiğinin göstergesidir. Ereğli demir çelik fabrikasının kurulması sebebiyle 1938 yılında makine ithalatından dolayı dış ticaretimiz 4.891.000 Türk Lirası açık vermiştir. Fuarda Türkiye'nin Birinci Beş Yıllık Sanayi planı kapsamında kurduğu fabrikalarda üretilen mamuller, Özel teşebbüsün ürettiği ürünler ve tarım ürünleri sergilenmiştir.

Fuarı 1939 yılında 11 devlet, 361 yerli ve 575 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 624.560 kişi ziyaret etmiştir. Türkiye'nin 1939 yılında 99.647 bin dolar ihracat,

²⁶⁸ Gös. yer.

²⁶⁹ 1948 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, İzmir Belediyesi Fuar ve Turizm Müdürlüğü, s. 27.

²⁷⁰ "Türkiye Ekonomisinde Dün ve Bugün", İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Bülteni, C. XIV., S. 5,6,7,8, Ağustos 1939, s.7.

²⁷¹ gös. yer.

²⁷² "İzmir Limanı İhracatı", İzmir Sanayi ve Ticaret Odası Bülteni, C. XIV., S. 1, Eylül 1939, s. 19.

²⁷³ a.g.m., s. 20.

²⁷⁴ "Türkiye Ekonomisinde Dün ve Bugün", s. 10.

92.498 bin dolar ithalat gerçekleşmiştir.²⁷⁵ II. Dünya Savaşının çıkması ve 1939 yılında biten Türk Alman Ticaret Anlaşması yenilenememiş olması, dış ticareti olumsuz etkilemiştir.

Fuara 1940 yılında yedi devlet, 463 yerli firma ve 248 yabancı firma katılmıştır. Yerli firmaların 48'i devlet kuruluşudur. Fuarı 730.928 kişi ziyaret etmiştir. 1940 yılında 80.904 bin dolar ihracat ve 50.035 bin dolar ithalat gerçekleşmiştir.²⁷⁶ II. Dünya Savaşının yaşanması ihracatımızı rahatlatmıştır. Savaşan devletlerin ihtiyacı sürekli artmıştır. Savaşa girmeyen Türkiye'nin ihracatını olumlu etkilemiştir.

İzmir Sanayi Fuarına 1941 yılında dört devlet, 419 yerli, 170 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 832.409 kişi ziyaret etmiştir. Dış ticaretimiz 1941 yılında 91.056 bin Dolar ihracat ve 55.349 bin dolar ithalat gerçekleşmiştir.²⁷⁷ Fuar 1942 yılında açılmamıştır. 1942 yılında 126.115 bin dolar ihracat ve 112.879 bin dolar ithalat gerçekleşmiştir. İhracatın fazla olması ise II. Dünya Savaşı nedeniyle Avrupa'da üretim yapılamamasıdır. Fuara 1943 yılında 8 devlet, 373 yerli firma ve 639 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 1.016.533 kişi ziyaret etmiştir.²⁷⁸ 1943 yılında 196.734 bin dolar ihracat, 155.340 bin dolar ithalat yapılmıştır. Fuar 199 yılında ulusal olarak açılmış, 1059 yerli firma katılmıştır. Fuarı 563.887 kişi ziyaret etmiştir. 1944 yılında 177.952 bin dolar ihracat ve 126.230 bin dolar ithalat gerçekleşmiştir. Almanya savaşta yenilmeye başlamış ve ekonomik sorunları olduğu için krom madenini İngiltere almaya başlamıştır. Fuar 1945 yılında milli olarak açılmış, fuara 1.116 yerli firma katılmıştır. Fuarı 1.025.803 kişi ziyaret etmiştir. Fuarda 744 devlet kurumu, 372 yerli kurum ürün ve hizmetlerini sergilemiştir. Türkiye 168.264 bin dolar ihracat, 96.969 bin dolar ithalat yapılmıştır.²⁷⁹

II. Dünya Savaşı 1940 – 1945 yıllarında Türk ekonomisini olumsuz etkilemiştir. II. Beş Yıllık Sanayi Planı uygulanamamıştır. Bu plan kapsamında ağır sanayi kurulması planlanıyordu. Türkiye II. Beş Yıllık Sanayi Planını gerçekleştirile-

²⁷⁵ [http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046\(E.T. 09.03.2019\)](http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046(E.T. 09.03.2019)).

²⁷⁶ Gös. yer.

²⁷⁷ Gös. yer.

²⁷⁸ 1948 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, İzmir belediyesi Fuar ve Turizm Müdürlüğü, s. 29.

²⁷⁹ TÜİK, gös. yer.

diği için sanayi yönüyle yurt dışına bağımlı kalmıştır. Dış ticaret savaş yıllarında açık vermemiştir. Çünkü diğer devletler savaşta olduğu için özellikle tarım ürünlerini ve madenleri Türkiye'den satın almışlardır. Bu da dış ticaretimizi olumlu etkilemiştir. Özellikle sert çelik yapımında kullanılan Krom madeninin değerinin 300 kat arttığını görmekteyiz. Savaş yıllarında İzmir limanından 188.945.374 kilo mal ihraç edilmiş ve 35.892.808 TL gelir elde edilmiştir. İhraç edilen mallar üzüm, incir, fındık, Tütün, Palamut, Pamuk, zeytin, zeytinyağı, prina yağı, meyan kökü, meyan balı, keçi kılı, halı, arpa, kum darı, darı, bakla, fasulye, börülce, nohut, susam, anason, hardal tohumu, kendir tohumu ve kendir elyafı, pamuk çekirdeği, kepek, pamuk küspesi, badem, ceviz, çam fıstığı, yer fıstığı, kestane, karpuz çekirdeği, hayvan derisi, bal mumu, mazı çoğer, ihracat edilmiştir.²⁸⁰ Bu da Türkiye'nin tarım ürünleri ihraç eden ve sanayi ürünleri ithal eden bir ülke görünümünde olduğunu göstermektedir.

Fuar 1946 yılında milli olarak açılmış, fuara 751'i devlet kuruluşu, 472'si özel olmak üzere toplam 1.223 yerli firma katılmıştır. Özel firmalardan 33'ü yabancı firmaların ürünlerini sergilemiştir. Fuarda yabancı ürün olarak kamyon, otomobil ve araç lastiği sergilenmiştir. Fuarı 1.131.221 kişi ziyaret etmiştir.²⁸¹ Türkiye'nin 1946 yılında 214.580 bin dolar ihracat, 118.889 bin dolar ithalat gerçekleşmiştir.²⁸² İhracatın fazla olması sebebi savaş yeni bitmiş ve Avrupa ülkeleri yakılıp yıkılmıştır. Şimdi ihtiyaç duydukları malzeme, hammadde ve tarım ürünlerini almak için Türkiye'ye yönelmeleri etkili olmuştur. Bazı maddelerin Türkiye'de bulunmakta sıkıntı yaşanınca ihracat sınırlaması getirilmiştir.

İzmir Sanayi Fuarına 1947 yılında 8 devlet, 738 yerli firma ve 394 yabancı firma katılmıştır. Yerli firmaların 415 özel firmadır. Bu da fuara daha çok tarım ve Birinci Beş Yıllık Sanayi kapsamında yapılan devlet kuruluşlarının katıldığını görülmüştür.²⁸³ Fuarı 1.340.000 kişi ziyaret etmiştir. Dış ticaretimiz 1947 yılında 223.301 bin dolar ihracat ve 244.644 bin dolar ithalat yapılmıştır. Dış ticaretin açık vermesinin en önemli nendi Rus tehdidi nedeniyle savunma harcamalarının artmasıdır. Türkiye'de ihracatın üretim kapasitesinin üzerinde gerçekleşmesi bazı mallar

²⁸⁰TÜİK, gös. yer.

²⁸¹ 1948 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, s. 31.

²⁸²TÜİK, gös. yer.

²⁸³ 1948 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, s. 11.

birden azalmış ve piyasada aranır olmuştur. Bunun üzerine hükümet bazı mallara ihracat sınırlaması getirmiştir. Bunu Ticaret Bakanı Atıf İnan şöyle ifade etmiştir: “...iç ihtiyacımızı ancak karşılayan bir kısım mallara ihracat yasağı getirmiş bulunuyoruz. Ancak hemen bunu arz etmeliyim ki bunda müstehlik cephesini göz önünde tuttuğumuz kadar müstahsil menfaatinin tatminkâr olmayacak bir hale düşmemesine dikkat etmeliyiz...”²⁸⁴ Ticaret Bakanı konuşmasında serbest ekonomiye geçtiğini ve ülkenin elinde yeterince döviz bulunduğunu belirtmiştir. Bu da ekonomide liberalizm hareketinin ağır basmaya başladığını göstermektedir. CHP’nin devletçilik anlayışı değişmeye, her hükümet devletçiliği farklı yorumlamaya başlamıştır.

Ticaret Bakanı Atıf İnan korumacı ekonomi modelini sanayicinin yanlış anladığını, kendini geliştirmedeğini ve sürekli kâr etme peşinde olduğunu belirtmiştir. Ekonomide serbest ekonomiye geçildiğinde kendini geliştirmeyenin sanayicinin ortadan kalkacağını belirtmiştir. Ticaret bakanının dediği gibi dünya küresel şirketlerle karşı karşıya bırakılan Türk sanayicileri tek tek iflas etmiş ve Türk ekonomisi yabancı şirketlerin eline geçmiştir. Türk sanayi desteklenseydi, gümrükler kademeli olarak kaldırılırdı yerli ve milli sanayi olabilirdi.

Fuara dünyanın her tarafından tüccarların katıldığını düşünürsek dış ticaretteki bu patlamada fuarın etkisini açık olarak görebiliriz. Çünkü fuara katılan devlet sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu da dünyanın çeşitli yerlerinde Türk mallarının tanınması anlamsına gelmektedir.

Fuara 1948 yılında beş devlet, 205 yerli firma, 297 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 1.300.524 kişi ziyaret etmiştir. Fuarda yabancı firma sayısının çok olması Türkiye piyasasını ele geçirmek için yarıştıklarını göstermektedir. Türkiye 1948 yılında 196.799 bin dolar ihracat ve 275.053 bin dolar ithalat yapmıştır.²⁸⁵ Dış ticaretin 78.254 bin dolar açık vermiştir.

Fuara 1949 yılında 11 devlet, 773 yerli firma ve 671 yabancı firma katılmıştır. Fuarı katılan yerli firmaların 365’i resmi kurum, 408’i özel firmadır. Fuarda 11

²⁸⁴ “Türkiye Ekonomisinde Dün ve Bugün”, s. 11.

²⁸⁵ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046 , (E.T. 09.03.2019).

milyon liralık satış yapılmıştır.²⁸⁶ Fuarı 1.279.068 kişi ziyaret etmiştir. 1949 yılında 247.825 bin dolar ihracat ve 290. 220 bin dolar ile ithalat yapılmıştır.²⁸⁷ Ekonomi 42.395 bin dolar açık vermiştir. En çok ihracat yapılan devletler Batı Almanya, ABD ve İngiltere'dir.

Fuara 1950 yılında 11 devlet, 519 yerli firma ve 1.333 yabancı firma katılmıştır. Yerli firmaların 308 resmi firma ve 211'i özel firmadır. Fuarı 1.279.068 kişi ziyaret etmiştir.²⁸⁸ 1950 yılında ihracat 263.424 bin dolar yaklaşık, ithalat ise 285.664 bin dolar olmuştur.²⁸⁹ Türkiye piyasasında üstünlük sağlamak için İngiltere, ABD ve Batı Almanya girişimcilerinin birbiriyle yarıştığı görülmektedir. Tarım ürünleri, madenler ve yarı işlenmiş sanayi ürünlerinin ağırlıklı ihraç mallarımız olduğu görülmektedir. İngiltere teksir makinesi, mürekkep, kâğıt, makas, tıraş bıçağı, para kasası, çatal bıçak takımları, krem, yazı makinesi, çelik kalem uçları, yünlü kumaşlar, radyo, gramofon ve iğneleri, Buzdolabı, jeneratör, çelik tencere takımları, lastik kemerler, Tıbbi malzemeler, şırınga, kauçuk eldiven, buzdolabı, gözlük, tabaka, boyalar ve vernik, diş ve saç fırçaları, muşamba, çelik oyuncaklar, boya fırçaları, elektrik kabloları, akümülatör, elektrikli ev aletleri, tornavida, kimyevi maddeler, çelik halat, krom ve toprak boyalar, sentetik malzemesi, tutkal, pamuklu ve yünlü kumaşlar, elektrikli ölçme cihazları, radyo parçaları, batarya, gaz sobaları, bisiklet, Motosiklet, çelik möble, kundura ve boyası, fotoğrafçı malzemeleri, röntgen, Otomobiller (land Rover), elektrikli süpürge, çamaşır makinesi, Traktör, Otobüs, Kamyon, Pompa, sayaç, buji, kasa, lastik, izolatörler, hız indikatörleri, kazanlar, borular, ekler, vanalar, yağlar, mengenerler, mikroskoplar, gaz fırınları, fren astları, otomobil pistonları, tuvalet fırçaları, ayakkabı bağcıkları, diş macunu, flüoresan lamba ve parçaları, elektrikli matkap, zımpara taşları ve üfleyicileri, mobilya, oto fren balataları, karbon kâğıdı, hava dereceleri, traktör ve parçaları, elektrikli motor, çimen biçme parçaları, ziraat aletleri, elbise ve iç çamaşırlar, deniz motorları ve parçaları gibi ürünleri 74 firma ile

²⁸⁶ 1950 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, s. 34.

²⁸⁷ TUIK, gös. yer.

²⁸⁸ ²⁸⁸ 1950 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, s. 35.

²⁸⁹ Gös. yer.

katılıp sergilemiştir.²⁹⁰ İngiltere Türkiye piyasasını etkilemiş ve ithalatta ikinci ülke olmuştur.

Ekonomi ve Ticaret Bakanı Muhlis Ete 1951 yılında fuarın açılış konuşmasında fuarın tarım ürünleri ihraç eden, sanayi ürünleri ithal eden bir durum arz ettiğini belirtip eleştirmiştir. Fuara 1951 yılında 11 Devlet, 619 yerli firma ve 524 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 1.554.243 kişi ziyaret etmiştir. Türkiye 314.082 bin dolar ihracat yapmış, 402.086 bin dolar ithalat yapmıştır.²⁹¹ Türkiye 1951 yılında 105 milyon lira tarım makinesi ithal etmiştir.²⁹² En çok tarım makinesi ve traktör alınan ülkeler İngiltere, ABD ve İtalya'dır. Türkiye'nin ise tarım ürünleri ham madde ve yarı işlenmiş madde sergilediğini görüyoruz. Türk sanayicilerin fuara neden katılmadığı araştırıldığında ise ya belediyenin pavyonunu aldığından küstüğünü, ya beklediği kârı fuarda bulamadığını, ya da ulaşımın sıkıntı olduğunu belirtmiştir. Bu durumda Türk sanayisinin pazarlama ağını kuramadığını ve fuarın önemini anlayamadığını göstermektedir.

İzmir Sanayi Fuarında 1952 yılında batılı devletlerin propagandasını yapması için Marshall pavyonu açıldığını görüyoruz. Bu pavyon yetersiz kalan girişimcilere ABD'li ortak bulma gibi bir görevinin olduğunu görüyoruz. 1952 yılı fuarına 14 devlet iştirak etmiştir. 1952 yılında İzmir Sanayi Odası, Ticaret Odasından ayrılmıştır. Ayrı bir pavyonla fuara katılmıştır. Pavyonun açılışını cumhurbaşkanı ve Ekonomi ve Ticaret Bakanı Enver Gürel yapmıştır. Cumhurbaşkanının deyimiyle amacına hizmet eden tek pavyondur. İzmirli sanayicilerin ürettiği makineler sergilenmiştir. Cumhurbaşkanı bu şekilde sanayi ürünleri sergilenir ve ihracat yapılırsa fuar amacına hizmet edebilir demiştir.²⁹³ Türkiye'nin 362.914 bin dolar ihracatı, 555.920 bin dolar ithalatı gerçekleşmiştir. Türkiye 1.500.000 ton buğday, 5.000.000 ton arpa ihraç ederek dünya sıralamasında 6. Ülke olmuştur. 950 bin balya pamuk, 600 bin ton krom, 117.000 ton kömür ihraç edilmiştir. 1952 yılında 2.067.000²⁹⁴ ton ihracat yapılmıştır.

²⁹⁰ 1950 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, s. 78 – 117.

²⁹¹ TUİK Tablo, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046, (E.T. 09.03.2019).

²⁹² Enver Gürel, "Fuar Nutukları", İktisadi Yürüyüş, C. XIII., S. 293. İlavesi İEF Özel Sayısı, Eylül 1952, s. 98.

²⁹³ gös. yer.

²⁹⁴ TUİK, gös. yer.

Ekonomi ve Ticaret bakanı ithalat fazla ihracatın ise çok az gerçekleştiğini arada oluşan farkın gelecek yıl ithalat yapılan devletlerin bizden mal almasıyla kapatılabileceğini söylemiştir. Fakat bu hiçbir zaman olmamıştır. Çünkü ithalat katlayarak artmaya devam etmiştir. Bu da Türk sanayicisi ve ihracatçısının büyük küresel şirketlerle yarışabilecek düzeyde olmadığını göstermiştir.

Ekonomi ve Ticaret Bakanı Fethi Çelikbaş 1953 yılı fuarın açılışında yaptığı konuşmada ekonomik politikayı şöyle anlatmıştır. “ ... ihracatçı iş adamlarımızı hükümetin destekleyici ve teşvik edici tedbirler almaktadır. ... 1953 yılında üç milyon ton buğday ihraç edilmiştir.”²⁹⁵ Fuara 15 devlet, 1273 yerli firma ve 2035 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 1.721.966 kişi ziyaret etmiştir. Türkiye 1953 yılında 396.061 bin dolar ihracat, 532.533 bin dolar ithalat yapılmıştır. Tarımda üretimin artması makineleşme sonucudur. Çünkü Marshall Planı çerçevesinde Türkiye’ye tarım ülkesi rolü verilmiştir. Türkiye bu politika doğrultusunda Avrupa ve ABD’den bol miktarda tarım makinesi almıştır. Örneğin 1949 - 1952 yılları arasında 23.000 traktör ithal edilmiştir.²⁹⁶ Bu da Türk ekonomisinin dışarıya karşı sürekli açık vermesine sebep olmuştur. Aslında birden gücümüzün çok üzerinde ithalat gerçekleştirmek ülke ekonomisine telafisi olmayan yaralar açtığı söylenebilir. Türk girişimciyle uluslar arası sermaye sahibi şirketleri eşit şartlarda yarıştırmazsak yerli girişimci yok olmaya mahkûmdur. Bunun için hükümetin gerekli hukuki önlemleri alması gerekirdi.

İzmir Sanayi Fuarı 1954 yılında ithalat fuarı görünümündedir. Türkiye sanayicileri fuara gereken ilgiyi göstermemiştir. Türkiye fuarda tarım ürünleri ve ham ya da yarı işlenmiş madenlerle katılmıştır. Aslan Tufan Yazman ise fuarın kurulduğu günden itibaren ithalat fuarı görünümünü yansıtır demiştir.²⁹⁷ Türkiye tarım ve madencilğe dayalı ürünler ağırlıklı olarak fuara katılmıştır. Çünkü yurt dışından ürünlerini satabilecekleri yeterli firma ya da teşebbüsünün gelmediğinden şikâyetçilerdir. Fuara 17 devlet, 1209 yerli firma ve 2.450 yabancı firma katılmıştır. Yerli firmaların bir kısmı dış ülkelerin mallarını tanıttığına bakarsak Türkiye ekonomisi

²⁹⁵ Fethi Çelikbaş, “Profesör Fethi Çelikbaş’ın Fuar Konuşması”, *İktisadi Yürüyüş*, C. XIV., S. 305, Eylül 1953, s. 105.

²⁹⁶ TUIK, *gös. yer.*

²⁹⁷ Aslan Tufan Yazman, “1954 Fuarının Karakteri”, *İktisadi Yürüyüş*, C. XV., S. 317, Eylül 1954, s. 2.

yabancı sermayenin eline geçmiştir. Fuarı 1.731.090 kişi ziyaret etmiştir. Türkiye 1954 yılında 334924 bin dolar ihracat, 478.359 bin dolar ithalat yapmıştır.²⁹⁸ Bu da hükümetin Türk girişimciyi dışarıya karşı koruyacak tedbir almadığı için bütün gayretlere rağmen dış ticaretin 134 milyon 435 bin dolar açık vermesine neden olmuştur.

İzmir Sanayi Fuarının 1955 yılında 15 devlet, 1241 yerli firma ve 2463 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 1.730.519 kişi ziyaret etmiştir. Türkiye 1955 yılında 313.346.00 dolar ihracat, 497.637.000 dolar ithalat yapmıştır.²⁹⁹ Fuara katılan firma oranlarına ve dış ticaret dengesine bakıldığında milli ekonominin yok olduğunu, ülkenin dış ekonomik güçlerin kontrolüne girdiğini söyleyebiliriz. Ekonomi ve Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı 1955 yılı fuarın açılışını yaptığı konuşmada “...Türkiye'nin bütün yıl içerisinde ihracat yapabilen bir seviyeye yükselmeye başladığını belirtmiş, eski yıllarla mukayeseler yaparak ihracatımızın hacminin mütemadiyen artmakta bulunduğunu beyan etmiştir. ...”³⁰⁰ Ticaret Bakanı burada önemli bir konuya işaret etmiştir. Önceden Türkiye sadece tarım ürünleri satan bir ülkeydi. Dolayısıyla ihracat genellikle hasat mevsiminde yoğunlaşıyordu. Tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesine Atatürk döneminde başlanmıştır. Ancak semeresini yeni yeni vermeye başlamıştır. Yılın her ayında ihracatın olması demek yarı işlenmiş ya da işlenmiş sanayi ürünlerinin satılması demektir. Tarımda makineleşme sonucu 1955 yılında 11 milyon 680 bin hektar alan ekilip dikilmiştir.³⁰¹ Yapılan çimento fabrikaları sonucunda yurt dışından çimento alımı durmuştur.

İzmir Sanayi Fuarını 1956 yılında hükümet adına İktisat ve Ticaret Vekili Zeyyad Mandalıncı açmıştır. Fuara 17 devlet, 1240 yerli firma ve 2465 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 1.791.009 kişi ziyaret etmiştir.³⁰² Türkiye 304.990.000 dolar, 407.340.000 dolar ithalat yapmıştır.³⁰³ Fuarda sanayi ürünleri bakımından İngiltere, İtalya, Almanya, Fransa ve ABD'li şirketlerin kıyasıyla rekabet yaptıklarını söyleye-

²⁹⁸ TUİK, gös. yer.

²⁹⁹ Göş. yer.

³⁰⁰ Sıtkı Yırcalı, “Açış Nutku”, İktisadî Yürüyüş, C.XVI., S. 329. İlavesi İEF Özel Sayısı, Eylül 1955, s. 5.

³⁰¹ Göş. yer.

³⁰² 1960 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, s. 35.

³⁰³ TUİK, göş. yer.

biliriz.³⁰⁴ Almanya II. Dünya Savaşında sanayisinin yok olmasına rağmen kısa sürede sanayisini kurup batılı büyük devletlerle yarışabilecek düzeye gelmiştir.

İzmir Sanayi Fuarına 1957 yılında 14 devlet, 1261 yerli firma ve 2825 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 1.940.250 kişi ziyaret etmiştir. Yerli firmalar genellikle devlet kuruluşudur. Türkiye odalar birliği ülkede üretilen sanayi ürünlerinin sergilendiği güzel bir pavyon açmıştır. Türkiye 1957 yılında 345.217.000 dolar ihracat, 397.125.000 dolar ithalat yapmıştır.³⁰⁵ Sanayi ürünlerinin ihracatı 1957 yılında genel ihracatın % 35 kadardır.

İktisat ve Ticaret Bakanı Abdullah Aker 1958 yılı fuarının açılışındaki konuşmasında ülkenin sekiz yılda refah seviyesini yükseldiğini anlatmıştır.³⁰⁶ Refah seviyesi yurt dışı mallarına kapıların açılması ve kredi alarak üretmeden bir refah yaşantı sağlanmıştır. Bu da Türkiye'nin geleceğinin ipotek altına alınması anlamına gelmektedir. Fuara 1958 yılında 17 devlet, 1450 yerli firma ve 3054 yabancı firma katılmıştır.³⁰⁷ Türkiye 247.271.000 dolar ihracat, 315.098.000 dolar ithalat yapmıştır.³⁰⁸ Refah seviyesi artışı dış ticaret açığına bakarak daha iyi anlayabiliriz. Türkiye'de geçici kısa süreliğine refah seviyesi yükselmiştir. Çünkü üretmeden refah seviyesinin artması devlet olarak cari açığın artması anlamına gelir. Hükümet cari açığı yurt dışından borç alarak kapatmaya çalışmıştır.

Fuara 1959 yılında 19 devlet, 1512 yerli firma ve 3215 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 1.758.308 kişi ziyaret etmiştir. Türkiye 1959 yılında 353.799.000 dolar ihracat, 469.982.000 dolar ithalat yapmıştır.³⁰⁹ Türkiye piyasasını ele geçirmek için Almanya 164 firma ve sanayi ürünleriyle, İngiltere 174 firma ve sanayi ürünleriyle, Fransa 562 firma ve sanayi ürünleriyle ve İtalya 227 firmayla katılıp sanayi ürünlerini sergilemişlerdir. ABD fuara 1959 yılında neden katılmadı? İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya'nın gerisinde kaldığı için mi katılmadı? ABD bir yıl sonra 1960

³⁰⁴ Feruh Örel, "Fuar Müdürü ve Fuar", *İktisadi Yürüyüş*, C. XVII., S. 341. İlavesi İEF Özel Sayısı, Eylül 19556, s. 30.

³⁰⁵ TUİK, gös, yer.

³⁰⁶ Abdullah Aker, "Fuar", *İktisadi Yürüyüş*, C. XIX., S. 381, Ağustos 1958, s. 2.

³⁰⁷ **1959 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu**, s. 42.

³⁰⁸ TUİK, gös., yer.

³⁰⁹ **Gös. yer.**

Darbesinden sonra açılan fuara katılmıştır. Şimdi bu ülkelerin Türkiye'ye tanıtmak için getirdikleri ürünlere bakalım.

İngiltere yünlü mensucat, elektrikli mensucat, yünlü, sentetik mensucat, kamyon, kamyonet, otomobil, traktör, yol yapım makinesi, karbüratör, fren balataları, amortisörler, vantilatör kayışları, kasalar, elektrikli motor, dikiş makinesi, elektrik kaynağı, elektrot, bisiklet, deniz motorları, maden işleme makineleri, cıvata ve somunları, radyo ve aksesuarları, lambalar, rulman, araç parçaları, manometre camlar, tornavida, kilit çorap örme tezgâhları, dokuma tezgâhları, soğutma cihazları, akümülatör, elektrikli tıraş makineleri, ütü, saç kurutma makineleri, elektrikli araç gereç parçaları, tıraş bıçakları, demir halat, kauçuk eldiven, pedikür, manikür aletleri, seluloz, vernik, kart garnitürü, kâğıt ve çeşitleri, karbon kâğıdı, matbaa, mürekkep, plastik yaprak, fırça imal makineleri, makine parçaları, çelik teller, pantografli prize, öğütücü değirmen, şerit ve demir testereler, fotoğraf makineleri, kamara, film, fotoğraf kağıdı, fotoğraf malzemeleri, hurufat dizme makinesi, seygar vinçler, elektrikli montörlü rezistans, dondurma makinesi, buzdolabı, liman temizleme tesisatı, radyo ve telefon malzemeleri, dişçi malzemeleri ve porselen diş, güneş gözlükleri ve çerçeveleri ve merceklerini sergilemiştir.³¹⁰

Batı Almanya, fotoğraf makinesi, fotoğraf Kâğıdı, film, yangın söndürme cihazları, çinko, saç, kimyevi maddeler, deri, çelik ev eşyası, hesap makinesi, seygar matkap, akkor haline gelen cisimler, el lambaları, biçen traktörler, makas, tıraş makinesi, tıraş bıçağı, delme makineleri, soğutmalı otomobiller, soğutma tertibatlı vagonlar, Laboratuvar aletleri, çelik bilyeli cam kesme aletleri, bahçe makasları, otobüs, minibüs, ambulans dişçi malzemeleri, muşamba, ısıtıcı rezistans, manikür, makyaj malzemesi, inşaat demiri, elektrik kaynağı, esans, parfüm, diş macunu, resim kalemleri, aletler, demir, bıçak bileme aletleri, bıçak demirleri, dikiş makineleri, plastik ev eşyaları, dişçilik alet ve cihazları, gözlük, kauçuk eldiven, toma, elektrikli alet parçaları, büro malzemeleri, lüks lambalar ve gömlekleri, sulama tesisatları, dikiş makineleri, lehim ve makinesi, hoparlör, mikrofon, amplifikatör, radyofonik alıcı parçaları, gemi fenerleri, deri işleri, gözlük ve çerçeveleri, saat ve parçaları, batarya, ocak, do-

³¹⁰ 1959 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, s. 137 – 155.

kuma kalem parçaları, buzdolabı, porselen eşya, elektrik toplama aletleri, torna makinesi, plastik levhalar, diş dolgu malzemeleri sergilemiştir.³¹¹

Fransa sentetik ve yün iplikler, danteller, naylon ve yün mensucat, pirinç boruları, stilo yedek parçaları, stilo bilye parçaları, lavanta yağı, dokuma ipliği, keten kumaş, tül, kadife nil, mensucat, otomobil, matbaa ve parçaları, baskı makinesi aletleri, karbon kağıdı, hesap makinesi, pistonlu motorlar, parçaları, musluk, dolma kalem ve malzemeleri, gaz fırınları, maden lambaları, boyalar, radyo, elektrik kabloları, ütü, bisiklet, akaryakıt hortumları, dişçi alet ve cihazları, protezler, korborandum sanayide zımpara ve diskler, yapıştırıcılar, asit formik, asit tanenler, plastik maddeler, mutfak bıçakları, matbaa mürekkebi, güneş gözlükleri, pul, naylon, elektrikli ev aletleri, biçer bağlar, balya makinesi, kamyon, kamyon şasesi, kaplamalık ağaç, kontrplaklar, vidalar, somunlar, civatalar, tıraş makineleri ve bıçakları, hoparlör, çamaşır makinesi, buzdolabı, boya, vernik, kimyevi maddeler, plastik ve cam şişeler, diş makineleri, porselen sofr takımları, sofr için cam eşya, fotoğraf makinesi, filmi, kağıdı ve malzemeleri, saat ve parçaları, elektrik kaynağı, tohum ve meyveler, tüp doldurma makineleri, kilit, kazma kürekler, motor, motorlu pompalar, alüminyum yapraklar, gliserin, kaolin, betonit, sodyum hidroksit, potasyum hidroksit, azot, ozokerite, kimyevi maddeler, saç kurutma makineleri, kundura ayakkabı ve boyaları, şekercilik ve çikolatacılık makineleri, kamara ve parçaları, şofben, asansör, piyano, dokuma makineleri, bulaşık makineleri, bisiklet, motosikletler, vernik, uçucu yağlar sergilemiştir.³¹²

Türkiye'nin sergilediği mallar şunlardır. Gümrük ve tekel pavyonunda tekele ait ürünler ve satışı, alkollü içkiler, sigara, tütün, pipo tütünü, barut ve fişekler, iyi kalite tütün tohumu, puro, konyak, likör, şarap, bira, tuz sergilenmiştir. Sağlık bakanlığının sergisinde sıtma ile mücadele, veremle savaş, muhtelif hastalıklarla mücadele çalışmaları, çeşitli hastalıklar hakkında bilgi veren pano, hastalıklardan korunma yolları hakkında bilgi verilmiştir.³¹³ Ziraat (Tarım) Bakanlığı ise çeşitli tarım ürünleri numuneleri, zirai hastalıklar ve mücadele yöntemleri, tarım eğitimi, tohum ıslahı ve

³¹¹ 1959 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, s. 19 – 57.

³¹² 1959 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, s. 57 – 131.

³¹³ a.g.e., s. 223 – 227 .

denemeleri, zirai donanım kurumu, arıcılık, tavukçuluk, ipekböcekçiliği, hayvan çiftliği, zeytincilik, pamuk yetiştiriciliği, merinos koyun yetiştiriciliği, bağcılık, Amerikan fidanları, sebze ve meyve konserveleri, ziraat eğitimi veren yüksek okullar tanıtılmıştır. Turizm bakanlığının pavyonunda Türkiye'yi tanıtan resimler panolarda sergilenmiştir. Sümer bank bankacılık çalışmaları, dokuma fabrikaları ve dikim evlerinde üretilen elbiseleri sergilemiştir. Türkiye'nin amacına hizmet eden en iyi pavyondur. Kalite bakımından Avrupa'dan öndedir. Sümerbank pavyonunda basma, pamuklu, yünlü, ipekli iplik ve kumaş, halı, battaniye, reyon, viskon, selon, karbon ve sülfür mamulleri, sivil ve askeri kunduralar, ham ve deri mamuller, çimento, tuğla ve kiremit mamulleri, ülke genelindeki 180 satış noktasını tanıtmıştır.³¹⁴

Türkiye'nin sergilediği ürünlere baktığımızda tarım ve tarıma dayalı sanayi olduğu görülmektedir. Fuar sanayi ürünleri bakımından ithalat fuarı görünümündedir. Türkiye'nin Avrupa şirketleriyle yarışabilecek tek pavyonu Sümerbank'tır. Yukarıdaki sergilenen ürünleri baktığımızda ve uygulanan gümrük politikasını görgümüzde milli sanayinin kurulmadan neden yok olduğunu daha iyi anlayabiliriz.

TSK demokrasiyi korumak ve milli ekonomiyi kurmak gibi bahanelerle darbeyle yönetimi ele geçirmiştir. TSK ilk kez Atatürk'ün yolundan ayrılmış ve siyasete karışmıştır. Fuar 1960 askerî darbe olduğu için komutanlar açmıştır. Belediye başkanı makamında bulunan Safa Poyraz açılış konuşması yapmıştır. Fuara 25 devlet, 1396 yerli firma, 2475 yabancı firma katılmıştır. Fuarı 1.958.578 kişi ziyaret etmiştir.³¹⁵ ABD fuara katılmıştır. Fuar müdürlüğüne ismet kaplan getirilmiştir. Ticaret Bakanı Cihat İren yaptığı konuşmada yerli sanayi korumacı bir ekonomi politikası belirlediklerini ve ithalatta makine parçalarına öncelik verdiklerini belirtmiştir.³¹⁶ Türkiye 320.731.000 dolar ihracat, 468.186.000 dolar ithalat yapmışlardır.³¹⁷ Dış ticaret sonuçlarına baktığımızda hükümetin söyledikleriyle yaptıkları çeliştiğini görmekteyiz. Çünkü yerli sanayiye koruyacaklarını söylemişlerdir ama uygulamamışlardır. Fuarda sergilenen mallar şöyledir.

³¹⁴ a.g.e., s. 235 – 237.

³¹⁵ 1960 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, s. 11.

³¹⁶ Cihat İren, "29. İzmir Enternasyonal Fuarı Muazzam Törenle Açıldı", *İktisadi Yükseliş*, C. XI., S. 77, Eylül 1960, s. 4.

³¹⁷ TUİK, gös. yer.

ABD, İzmir Sanayi Fuarı'nda oyuncak, golf, beysbol, hentbol, basket, tenis, badminton oyun teçhizatları, çelik çekiçler, testereler, kerpetenler, kadın erkek elbiseleri, balıkçı teçhizatları, dalış malzemeleri, kayak ve kamp kurma malzemeleri, yatak, dolma kalem, elektrikli tıraş makinesi, gemi vantilatörleri, yük gemisi, tanker, Banka broşürleri, projeksiyon, film malzemeleri, fotoğraf makineleri, otomobiller, kamyon ve modelleri, otobüs ve modelleri, cip, trafik işaretleri, jet hava yolları, helikopter, iniş sistemi modelleri, rulman, tel hadde makinesi, nokta kaynak makinesi, ocak, radyo ve modelleri, dosya dolapları, plastik malzemeler, sandalye malzemeleri, petrol kuyusu malzemeleri, hidrojen flüoride, alkülasyon, petrolden elde edilen kimyevi maddeler, küçük vinç arabası, hususi vinç, batarya, hidrolik yük kaldırma, posta vagonu, hava raporları alma ve kaydetme aletleri, ofset baskı levhaları, televizyon, televizyon sehpaları, para ile çalışan otomatik satış makineleri, stenografik kayıtlar, elektrikli daktilo ve hesap makinesi, kağıt yapma makinesi, mantar imalat makinesi, kabartma presi, çelik perdeler, x – 15 roket motoru, feza motoru, 120 firma il yukarıda belirtilen ürünleri sergilemişlerdir.³¹⁸

Türkiye ekonomisini İzmir Sanayi Fuarı canlandırmıştır. Fuarın açılmasıyla iç ve dış ticareti gelişmiştir. Fuar Türkiye'de üretilen ürünlerin kalitesinin artmasını, dünyadaki ürünlerle kıyaslanmasını ve daha iyi malların üretilmesini sağlamıştır. Türkiye'deki firmaların en önemli sorunu ülke içerisinde ve dış ülkelerde pazarlama ağını kuramamış olmalarıdır. Bu sebepten dolayı fuardan beklenen faydayı bula mamışlardır. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı kapsamında yapılan devlet fabrika ve işletmelerinin ürünleri halkımıza tanıtılmış ve yerli malın bilincine katkıda bulunulmuştur. İzmir Sanayi Fuarında Türkiye'nin Tarım ve tarıma dayalı sanayi ürünlerinde piyasaya hâkim olduğu görülmüştür. Fakat sanayi alanında ise İngiltere, ABD, Fransa, Almanya ve İtalya'nın kıyasıya yarışına sahne olmuştur. İzmir Sanayi Fuarı Türkiye'nin sanayisinin yeterince gelişmeden büyük şirketlerle rekabet ortamına bırakılması sanayinin gelmesini engellediğini ve fuarın 1947 yılından itibaren sanayi alanında ithalat fuarına dönüştüğü görülmüştür. Dış ticarete etkin olmak için yurt dışı fuarlara ağırlık verilmeli ve dış ülkelerde pazarlama ağı kurulmalıdır. Satış ağı kurulmadan fuarın ihracatı artırmadığı gözlenmiştir.

³¹⁸ 1960 İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu, s. 1 – 10.

İzmir Sanayi Fuarı Türkiye'nin ekonomisini, siyasetini, sosyal, kültürel yapısını, turizmi, bilgi birikimini ve teknolojisini geliştirmiştir. Türkiye'de üretilen ürünlerin tanıtımını yapmış ve pazarlanmasına katkı sağlamıştır. Ege Marmara bölgesi başta olmak üzere ulaşım ağını ve haberleşmeyi geliştirmiştir. Türkiye'nin imar faaliyetlerinin gelişmesi için uygun ortamı oluşturmuştur.

3.2. Fuarın Bölge Ekonomisine ve Gelişimine Katkısı

İzmir Sanayi Fuarı bölge ve şehrin ekonomik hayatına canlılık getirmiştir. Fuarı ziyaret eden kişiler bu ziyaret sırasında konaklama, yeme içme, vasıtaları kullanmış, eğlenme gibi faaliyetlerde bulunmuşlardır. Böylece iktisadi hayatta hareketlenme sağlanmıştır. İzmir'de oteller hep dolmuş, lokantalar sürekli dolmuş, dükkânlarda sürekli müşteri bulunmuştur. Bu da esnafın ekonomik canlılıktan yararlandığını göstermektedir. Fuar süresince ulaşım araçlarının hep dolu çalışması ulaşımın gelişmesini sağlamıştır. Ulaşımın gelişmesi için yollar yapılmış ve sektörde çalışan sürekli artmıştır. Ulaşım sektörünün gelişmesi bölgenin gelişmesini, üretilen ürünlerin pazarlanmasını ve bunun sonucunda da üretimin artmasını sağlamıştır. Çiftçimizin ürettiği ürünler tanıtılmış ve piyasalarda yeni müşteri bulunabilmiştir. Çiftçimiz alacağı tarım makinelerini birbiriyle karşılaştırma ve en iyi olanını alma imkânı bulmuştur.

Yunan ordusu kaçarken 1922 yılında İzmir'in en güzel yerlerinden olan Alsancak ve bugünkü Çankaya'nın önemli bir bölümünü yakmış harabeye dönüştürmüştür. Fuar yunan ordusu kaçarken yaktığı sonra da harabeye dönen yere kurulmuştur. Harabe görünümdeki bölgede Kültürpark'ın kurulması İzmir şehrine fuarın en büyük hediyesidir. Fuar sayesinde harabelik vaziyetteki bölge temizlenmiş, şehir imar edilmiş ve şehrin havasını değiştiren kültürpark yapılmıştır. Yüzlerce kişinin konaklama imkânını karşılamak için oteller yapılmıştır. Otelcilik bir sektör haline gelmiştir. Fuara gelen kişilerin yemek yeme ihtiyacını karşılamak için lokanta ve restoranlar yapılmıştır. Fuara gelenlerin alışveriş yapacağı dükkânlar açılmıştır. Bu da ticareti geliştirmiştir. Bölgede üretilen ürünlerin tanıtılması ve pazarlanmasına katkı sağlaması bölge üretimi artırmıştır. Bu gelişmeler bölge insanını ekonomik ve kültürel olarak geliştirmiştir.

Fuarın açılmasından sonra istikrarlı bir şekilde ihracat artmıştır. Ege bölgesi ihracatta % 40 gibi önemli bir paya sahiptir. Çünkü Türkiye'nin doğal limanı olan İzmir önemli ihracat merkezidir. İhraç malların önemli bir bölümünün Ege'de yetişmesi ve iç kesimlerle ulaşımın elverişli olması etkilidir.³¹⁹

Türkiye ihracatında 1930 yılında Ege Bölgesinden 287,7 bin ton 71,2 milyon liradır. İthalat ise 103,9 bin ton 21,6 milyon liradır.³²⁰ 1931 yılında 233 bin ton 50,6 milyon lira ihracat yapılmıştır. İthalat ise 100,7 milyon ton 18,3 milyon lira olmuştur. Dış ticaret 1932 yılında 263,5 bin ton 44,2 milyon lira ihracat, 60,6 bin ton 12,8 milyon lira ithalat yapılmıştır. 1933'te 37,29 milyon lira ihracat, 10,5 milyon lira ithalat yapılmıştır. 1934'te 34,69 milyon liraya ihracat düşmüştür. İthalat ise 9 milyon liraya düşmüştür. 1935 yılında 35,55 milyon lira ihracat, 8.50 milyon lira ithalat yapılmıştır. İhracat sıralaması Almanya, İngiltere, İtalya ve ABD gelmektedir. 1936 yılında 41,53 milyon liraya ihracat çıkmış, ithalat ise 8.10 milyon liraya düşmüştür.³²¹ 1937 yılında ihracat 57.81 milyon liraya çıkmış, ithalat ise 11.96 milyon lira olmuştur. 1938 yılında ihracat 60.940.611 milyon liraya yükselmiştir.³²² Fuar ürünlerin tanıtılıp pazarlanmasında Ege Bölgesinin vitrini görevini görmüştür.

Tablo: 3 Türkiye'nin ve Ege Bölgesinin Dış Ticareti

Dış Ticaret						
İhracat				İthalat		
Yıl	Türkiye Milyon TL	Ege Milyon TL	Yüzde	Türkiye Milyon TL	Ege Milyon TL	Yüzde
1932	101.301	44.2	43.56	85.984	12.8	14.1
1933	96.16	37.29	38.8	74.78	10.5	14
1934	92.15	34.69	37.6	86.79	9	10
1935	95.86	35.55	37.7	88.82	8.50	9.5
1936	117.74	41.53	37.7	92.54	8.10	8.7
1937	137.99	57.81	42.1	114.36	11.96	10.5
1938	144.94	60.94	42.3	149.83		

Kaynak: "Türkiye Ekonomisinde Dün ve Bugün", İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası, S. 5, 6, 7, 8, Ağustos 1939, s. 6 – 10.

³¹⁹ "Türkiye Ekonomisinde Dün ve Bugün", s. 7.

³²⁰ "On Yıllık Cumhuriyet Devrindeki İktisadî Bilânçosu", S. 266.

³²¹ gös. yer.

³²² "İzmir Liman İhracatı", s. 19.

Görüldüğü gibi ihracatta İzmir limanı 60 milyonu çıkmıştır. Bu da 1930 – 1938 yılları arasındaki ihracat artmasında fuarın önemli yere sahip olduğunu göstermektedir. Yurt dışına genellikle tarım ürünü satılması fuarın tanıtım amacına ulaştığını göstermektedir. İthalatta ise genellikle makine alınmaktadır. Ege bölgesinin ihrac ettiği ürün listesi önem sırasına göre şöyledir. Tütün, üzüm, incir, pamuk, palamut, zeytinyağıdır.³²³

Fuarın sanayinin gelişmesine önemli katkıları olmuştur. Fuar ilk açıldığında Türkiye tarım ürünleri ve ürettiği ürünleri tanıtırken, katılan dış ülkeler makinelerini tanıtmıştır. Bu da girişimciye en iyi makineyi seçme ve en uygun fiyatı belirleme imkânı vermiştir. Sanayini gelişimi 10 yılda İzmir’de fabrika sayısı 105’ten 203’e, işçi sayısı ise 2350’den 6000’e çıkmıştır.³²⁴

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı kapsamında yapılan fabrikalar ithalatı düşürmekte önemli bir görev görmüştür. İhracatın artmasında bu fabrikaların işlenmiş mallar satmasının etkisi vardır. Fakat istenilen düzeyde değildir. Çünkü Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı kapsamında halkın ihtiyacı olan malların üretilmesi yani ithalatın azaltılması amaçlanmıştır. 1939 yılına kadar ihracatın istikrarlı bir şekilde artmasında tarımda makineleşmeyle birlikte üretimin artmasının etkisi vardır.

İkinci Dünya Savaşının başlamasıyla birlikte fuara katılan devlet sayısı azalmıştır. Bu da bölge ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Savaş dolayısıyla 1940 yılında bölge ihracatı yarıya düşmüş 35.892.808 TL gerçekleşmiştir. Savaş yıllarında fuar ulusal açılmıştır. Bölge ekonomisini canlandırmak için fuar eğlenceleri düzenlenmiştir. 1940 yılında ege bölgesinde un, zeytinyağı, pamuk, iplik, dokuma, deri imalathaneleri, palamut, mobilya imalathaneleri, elektrik, demir ve alkol fabrikaları vardır. 1942 yılında fuar açılmamıştır. Fuar 1944, 1945 ve 1946 yıllarında ulusal açılmış ve katılım az olmuştur. İç ticareti canlandırmış ve imar faaliyetlerinin gelişmesine imkân sağlamıştır.

Türkiye İkinci Dünya Savaşından sonra liberal ekonomi politikasına yönelmiştir. Serbest ekonomi politikası döneminde Ege bölgenin ihracatı 1946 yılında

³²³ “Türkiye Ekonomisinde Dün ve Bugün”, s. 9.

³²⁴ “On Yıllık Cumhuriyet Devrindeki İktisadi Bilançosu”, S. 268.

176,7 milyon TL, 1947 yılında 214,6 milyon TL, 1948 yılında 239,4 milyon TL, 1949 yılında 341,8 milyon TL gerçekleşmiştir.³²⁵ Yukarıda görüldüğü gibi Ege Bölgesi Türkiye ekonomisi içerisinde önemli paya sahiptir. Serbest ekonomi döneminde tarım ürünleri ihracatında önemli artışa rağmen sanayi ürünlerinde artış yaşanmamıştır. Bu da sanayinin istenilen düzeyde gelişmediğini göstermektedir. Kısacası fuar bölge insanına yeni ekonomik imkânlar sunmuştur. Fuar bölge insanın üretim şeklini geliştirmesine ve fazla üretime bağlı olarak da gelir düzeyinin yükselmesine katkı sağlamıştır. Bölgenin imar faaliyetlerini gelişmesine ve İzmir şehrine modern bir görünüm kazanmasına katkı sağlamıştır.

3.3. Fuarın Tanıtım ve Reklâm Faaliyeti

Reklâm her hangi bir mal, meta, fikir ya da mefkûrenin muhasebatını tebarüz ettirmek, onun üstünlüğünü ve buna sahip olmanın büyük ihtiyaç olduğunu kabul ettirmeye, onun etrafında vatandaşları toplayarak onunla seve seve behemal olmayı temin etmek için kullanılan araçtır.³²⁶ Reklam bir hizmet ya da ürün hakkında müşteri olabilecek kişileri bilgilendirir.

Belirli bir hedef kitleye, ürün ya da hizmeti pazarlamak için üstün yönlerini ve neden üstün olduğu konusunda doğru ve yeterli bilgi verilmesi, hedef kitlenin dikkatinin çekilmesi, hedef kitlede istenen tutum ve davranışın oluşturulmasıdır. Fuar katılan firmaların amacı da dünyanın çeşitli yerlerinden fuarı gezmeye gelenlere kendi mallarını tanıtmak ve bu insanları kendilerine müşteri yapmaktır.³²⁷ Bu da reklâmın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Reklâm bir malın sürümünü artırmaktadır. Reklâm yapılış şekilleri çok çeşitlidir. Bunlar sözlü, yazılı, resimli ve eşantıyonlu reklâmlar gibi... Reklâm etkili olabilmesi için şu özelliklere haiz olması gerekir:

1- Bir metot dâhilinde yapılmalıdır.

2- Göze çarpmalıdır.

3- Kolay anlaşılmalıdır.

³²⁵ “On Yıllık Cumhuriyet Devrindeki İktisadi Bilançosu”, s. 267.

³²⁶ Kamil Aktaş, “İzmir Fuarında Reklâm”, *İktisadi Yürüyüş*, C. II., S. 18, Eylül 1940, s. 15.

³²⁷ İsmet Alkan, “Fuarda Reklâm”, *İktisadi Yürüyüş*, C. II., s. 17, Ağustos 1940, s. 14.

4- Bir mana ifade etmelidir.

5- Ahlaki olmalıdır.

6- Şeklen hoş gitmelidir.

7- Hakikate dayanması gibi vasıfları taşınmalıdır.”³²⁸

İzmir Sanayi Fuarı’nda reklâm ne şekilde olursa olsun, fuarı görmeye gelenler ve gezenlerle şahsen temas edileceğinden dolayı, işletmenin pavyonuna koyacağı ve temsil ettiği işletme hakkında ilk tesiri yapacak olan “Satış Memuruna” önem göstermesi şarttır. Burada çalışacak satış memuru işletmeyi en iyi şekilde tanıtabileceği gibi en kötü şekilde de tanıtabilir. Firmalar satış elemanı seçerken bölgesel ve ulusal elemanlar kullanılmalıdır. Çünkü satış memurları tanıtım konusunda tecrübeli, satış yapacağı bölgeyi ve kültürü tanıyan ve bilgili kişilerden özenle seçilmelidir. Satış memuru tanıtacağı ürün konusunda, satış yapacağı bölge insanların kültürü ve o bölgedeki satış teknikleri konusunda bilgilendirilmelidir. Satış memuru başarılarında ödüllendirilmesi motivasyonunu artırmaklardır. Yine satış memurunun çalışması belirli standartlarla ölçülüp değerlendirilmelidir.

İzmir Sanayi Fuarına gelen alıcı ile satıcıyı arasında yüz yüze iletişim kurulmasını sağlayan ve tanıtılan mal ya da hizmeti alıcı yakından görüp, inceleme ve benzer ürünlerle kalite ve fiyat konusunda karşılaştırma imkânı sunmaktadır. Fuarın amacı ticareti geliştirmek ya da yeni pazarlar oluşturmak olduğuna göre fuarın en önemli faaliyeti tanıtım ve reklamdır. İzmir’de kurulan “İzmir Sanayi Fuarı” yerli ürünlerimizi halkımıza ve dünyaya tanıtıp, reklamını yaparak milli ekonomiye büyük faydalar sağlamıştır. Özellikle ticaretin gelişmesi bakımından büyük öneme sahiptir. Fuarın kurulduğu yıllar ülkemiz bir ziraat ülkesidir. Bu ürünlerimizin pazarlanması için tanıtılması gereklidir. Fuar uluslararası açılmasından sonra bu görevi çok iyi yerine getirmiştir. Ege bölgesinin iç ve dış ticarete payının hızla artmasını sağlamıştır.³²⁹ Çiftçimizin makineli tarıma geçebilmesi için makineleri tanınması gerekirdi. Fuar çiftçimize ve sanayicimize modern makineleri tanınmasını sağlamıştır.

³²⁸ Alkan, gös. yer.

³²⁹ “İzmir Fuarı”, *İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası*, C. I., S. 5, Ağustos 1939, s. 3.

Fuarların amacı millî sanayiye hem desteklemek ve geliştirmek hem de reklâmını yaparak tanıtılmasını sağlamaktır. Bir ülkede sanayi ne kadar gelişirse o kadar çok fuara rastlayabiliriz. Çünkü üretimin artışı sonucu malların sürümünü sağlamak gerekmektedir. Malların sürümünü sağlayabilmek içinde tanıtılmasına ve alıcı bulmasına ihtiyaç vardır. Alıcıya bir malın en güzel tanıtıldığı yerler fuarlardır. Fuara bir milyon civarında ziyaretçi katılmaktadır. Bu ziyaretçiler fuarda sergilenen malları incelemekte ve tanımaktadır. Yine aynı malların birbiriyle kıyaslama imkânı sunmaktadır. Bu da yerli malların kalitesinin artmasını zorunlu kılmaktadır. Bu yönüyle fuar önemli bir reklâm yeridir.

Fuar sanayinin yanında Türkiye'nin de tanıtımını yapmıştır. Fuar ve Turizm müdürlüğünün bastırıp dağıttığı kataloglarla tarihi yerlerimiz ve doğal güzelliklerimiz tanıtılmıştır. Türk kültürü, misafirperverliği ve mutfağı dünyaya tanıtılmıştır. Fuar müddetince İzmir'e gelen yabancı basın Türkiye'nin tanıtılmasına önemli katkı sağlamıştır. Çünkü ülkelere döndüklerinde gördüklerini, Tarihi ve doğa güzelliklerini anlatarak tanıtma görevi yapmışlardır. Fuarın Tanıtma işini Avrupa önceden anlamış ve ürünlerini, teknolojilerini tanıtarak üstünlüklerini doğu dünyasına kabul ettirmeye çalışmıştır. Günümüzde Avrupa devletleri tarafından Çin başta olmak üzere birçok Asya ve Afrika ülkesinde fuar düzenlenmektedirler. Böylece bu ülkeleri müşterileri yapıp, kendi üstünlüklerini kabul eden milletler oluşturmaktadır.

İzmir Sanayi Fuarı ticari bakımdan önemli bir uluslararası reklâm yeridir. İzmir Sanayi Fuarı, girişimcilerin mallarını geniş halk kesimine tanıtma imkânı sunmuş ve dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen tüccarlara tanıtmıştır. Fuar reklâm için büyük önem taşımakta, milyarlarla yapılabilecek reklâm cüzi harcamayla yapılabilmektedir. Müşteri malı doğrudan gördüğü ve dokunduğu için diğer reklam şekillerinden daha üstündür.

3.4. Ürünlerin Pazarlamasına Katkısı

Fuar ürünün reklamı açısından çok önemli yere sahiptir. Ürünün tanıtılması pazarlanmasının ilk adımıdır. İzmir Sanayi Fuarı'nın en önemli taraflarından biri de müşteriye ürünü karşılaştırma imkânı sağlamasıdır. Fuarda birden çok firmanın ürün-

leri sergilenmektedir. Dolayısıyla müşteri ürünleri birbiriyle kıyaslamakta ve en kalitelisini rahatça bulabilme imkânı sunmaktadır. Böylece rekabet artmakta ve kaliteli mallar üretilmesine çalışılmaktadır.³³⁰ Aynı zamanda müşteri burada en kaliteli ve en uygun malı seçebilmektedir. Makine almak isteyen vatandaşlarımız burada makineleri karşılaştırıp en iyisini, en iyi fiyata alma imkânına sahip olmaktadır.

İzmir sanayi fuarında ürünlerin endüstriyel olarak pazarlanması sağlamak için fuar katalogu hazırlanmıştır. Bu katalog ilgili kişilere ve isteyenlere ücretsiz dağıtılmıştır. Bu katalogda fuarda mal sergileyen girişimci, malları ve iletişim adreslerine yer verilmiştir. Böyle fuardan sonra da bu firmalarla iletişime geçip mal alabilme imkânı doğmuştur. Yine fuara katılan firmalar kendi broşürlerini bastırıp ilgili ziyaretçilere dağıtmıştır. Yine tüketicilere yönelik olarak numune vermek, indirimli satış yapmak gibi pazarlama teknikleri uygulanmıştır. Örneğin Tekel Pavyonunda fuar boyunca indirimli sigara satışı yapılmıştır. Tüccarlara yönelik olarak iş görüşmeleri yapmak, alacakları malda iskonto (kâr) vermek gibi yöntemler kullanılmıştır. Firma fuarda pavyon açtığı anda kendi reklamını, ürününü tanıtmaya işini çok iyi yapmış olmaktadır.

Ege bölgesinde üretilen tarım ürünlerinin ihracat grafiğine baktığımızda fuar tanıtım işini çok iyi yaptığını görebiliriz. Çünkü İzmir limanından ihraç edilen ürünler sürekli artmıştır. Bölgede üretilen tarım ürünleri ülke içinde ve dışında tanıtılmıştır. Böylece tarım ürünlerinin ihracatı hızlı bir şekilde artmıştır. Fuar bir ürünü tanıtarak pazarlamasını sağlamıştır. Yurt dışından gelen tarım makineleri fuarda Türk çiftçisine tanıtılmış ve pazarlanmıştır. Örneğin 1949 yılında Türkiye'deki traktör sayısı 1000 civarındadır. 1954 yılında ise 24.000'i geçmiştir. Bu da fuarın pazarlamada ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Türk sanayi ürünlerinin de tanıtımını yapmış fakat istenilen düzeyde ihracatı yapılamamıştır. Çünkü Türkiye'de kurulan fabrikaların birçoğu iç ihtiyacı karşılamak amacıyla üretim yapmıştır. İhracat amaçlı kurulmamıştır. Türk fabrikaları ithalatı önemli ölçüde azaltmıştır.

Fuara katılan yabancı firma sayısı 1949 yılından sonra Türk firmasından çoktur. Bunun sonucu olarak da ithalat hızlı bir artışa geçmiştir. Fuara katılan firmaların

---

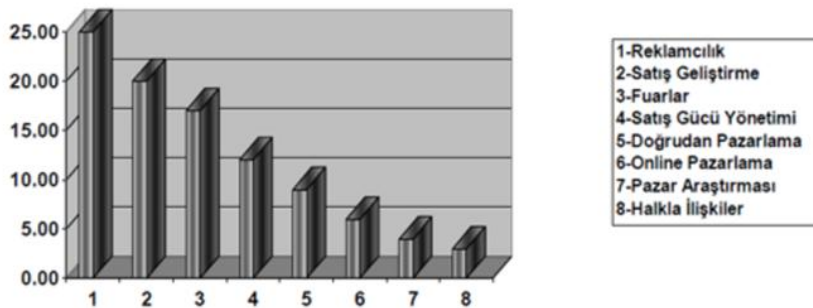
³³⁰ Çarıklı, a.g.m., s. 50.

Türkiye'ye mal satması fuarın pazarlama işini iyi yaptığını göstermektedir. Günümüzde kitle iletişim araçları çok gelişmiştir. Fuarları canlı olarak yayınlanabilir. Böylece daha çok bir kitleye ulaşma imkânı bulunur. Sanal fuarlar kurulabilir. Sanal fuarlarda ürünler birçok dilde tanıtımı sağlanabilir. Böylece malın pazarlanması daha kolay olur. Çünkü malın tanıtılması demek pazarlanması demektir. İzmir Sanayi Fuarı ürünlerimizi halka tanıtmıştır. Fakat yerli sanayimiz kurulamadığı için sanayi alanında ithalat fuarına dönüşmüştür.

İzmir Sanayi Fuarını ihracat fuarına dönüşmesini sağlama için öncelikle yerli sanayi kurulup geliştirilmelidir. Yerli sanayi ürünleri fuara çıktığında kalite ve fiyat bakımından ürünlerle eşit ya da üstün olmalıdır. Fuarda müşteriler ürünleri kalite ve fiyat olarak eşdeğerleriyle karşılaştırıp en iyisini alma yoluna gitmektedirler. Fuar sayesinde çok iyi bir tanıtım yapılmalıdır. Fuara katılan müşteriler ürünleri muadilleriyle karşılaştırıp eleştirebilirler. Sanayicilerimiz fuarda elde ettikleri geri bildirimler, rakip firmaların ürünleri ve üretim şekilleri hakkında elde ettikleri bilgileri kullanıp kendilerini geliştirmelidirler. Fuardaki geri bildirimler girişimciye ürün ya da hizmetin kalitesi, marka, ürünün tasarımı, ürünü üretim şekli ve maliyeti konularında geri bildirim verip kendisini yenileme geliştirme imkânı sunmaktadır.³³¹

New York merkezli Erdos&Morgan araştırma şirketi fuarların ürünün pazarlanmasındaki rolünün önemini vurgulamıştır. Araştırma sonucu aşağıdaki gibidir. Fuarlar ürünün pazarlanmasında oldukça önemlidir.³³²

Fuarın ürün pazarlamadaki etkinliğini gösteren tablo

Kaynak: <https://www.marmarafuar.com.tr/fuarlarin-onemi/>

³³¹ <https://www.marmarafuar.com.tr/fuarlarin-onemi/> (E.T. 25.04.2019)

³³² Gös. yer.

Bir ürün pazarı ele geçirebilmesi için kaliteli ve fiyatı uygun olmalı, pazarlanacağı bölge ya da ülkede pazarlama ağı kurulmalı, düzenlenen fuara ürünü pazarlayacak firmalarla birlikte katılmalıdır. Yerel fuarlar iç pazarı geliştirir. İhracatı artırmak istiyorsak uluslararası ve yurt dışı fuarlara, solo fuarlara aynı zamanda internet üzerinden sanal fuarlara ağırlık verilmelidir.

3.5. Fuarın Girişimciye Katkısı

Girişimci kuracağı imalathane ya da fabrika için o günün en iyi makinelerini almaya çalışır. İzmir Sanayi Fuarı sayesinde dünyada son teknoloji malları tanıyarak fikir sahibi olur. Böylece en iyi makineyi, en iyi fiyata alır ve daha modern bir sanayi kurmaya yönelir. Ürettiği ürünleri sergileyen girişimci rakiplerinin ürünlerinin kalitesi, fiyatı, üretim maliyeti gibi konularda da bilgi sahibi olmuştur. Fuardan elde ettiği bilgiler ışığında imalathane ya da fabrikasını geliştirmiş, malının kalitesini yükseltmiştir. Fuarda sergilenen makineler girişimcimize ilham kaynağı olmuştur. Bu makinelerin daha gelişmişini yapıp kısa sürede piyasaya sürmüşlerdir. Yurt dışından getirilen tarım makinelerin daha gelişmiş bir süre sonra İzmir’de üretilmeye başlaması bunun göstergesidir.

Dünyada kullanılan makineler ayağımıza gelmekte zaman ve ekonomik tasarrufu sağlamaktadır. Çünkü üretici ayağımıza gelmektedir. Yoksa o makineyi incelemek için üretildiği ülkeye gitmek gerekirdi. Yine ülkeleri dolaşmak hem zaman hem de ekonomik kayıp demektir. Sanayicimiz fuarda bu makineleri incelemekte ve üretim şekillerini öğrenmektedir. Kaliteli ve daha ucuz maliyetli üretim konusunda eğitilmiş olmaktadır. Sanayicimiz kendi ürettiği ürünlerin maliyeti, kalitesi ve üretim hızını dünyada üretilen benzerleriyle kıyaslayım kendini yenileme imkânına sahip olmaktadır.

İzmir Sanayi Fuarı’na katılan girişimler mallarının kalitesi, fiyatı ve yeni ürünlerin nasıl yapılması gerektiği konusunda geri bildirim almışlardır. Bu da girişimcilerin kendilerini geliştirmeleri açısından oldukça önemlidir. Girişimciler yüzlerce müşteriyle yüz yüze iletişim kurma imkânı bulmuştur. Bu da ürünlerinin pazarlanmasını kolaylaştırmıştır.

Fuarda dünyanın çeşitli yerlerinden gelmiş insanlarla tanışarak dünya görüşünü geliştirebilir. Yine Türkiye'nin çeşitli yerlerinden gelen insanların karışıp kaynaşması sağlayabilir. Böylece vatan millet sevgisini geliştirir. Türk insanı kendini daha iyi tanıyıp, dünya toplumundaki yerini daha iyi anlayacaktır. Türk insanı dünyadaki gelişmeleri yakından takip edebilecek ve böylece de çağa ayak uydurabilecektir. Dolayısıyla geniş ufuklu bireyler olarak toplumdaki yerini alacaktır.

3.6. Fuarın Turizme Katkısı

Fuar açıldığı dönemde Türkiye'de turizm gelişme göstermesi oldukça yavaştır. Resmi olmayan rakamlara göre 1930 yılında gelen turist sayısı 50000'dir.³³³ İç turizm başlamamıştır. Turizmle ilgili resmi kurumlar tam teşkilatlanmadığı için kesin rakamlar yoktur. İzmir Sanayi Fuarının uluslararası açılmasından sonra DDY İzmir'e indirimli tren seferlerini başlatmasından sonra iç turizmin başladığı kabul edilmektedir.³³⁴ İzmir Sanayi Fuarı uluslararası açıldığı 1934 yılında 286.259 kişinin ziyaret etmesi o dönem içerisinde çok iyi bir rakamdır. Bu ziyaretçi sayısı 1943 yılında 1.016.533 kişiye çıkması turizmin çok geliştiğini göstermektedir. Fuara 8 devletin katılması dış turizmin de geliştiğini göstermektedir. Fuar Türkiye'de Turizm'in lokomotif olmuştur diyebiliriz.

Türkiye'de turizm ilgili resmi gelişme 1937 yılında İktisat Bakanlığına bağlı Turizm Müdürlüğü'nün kurulmasıyla başlamıştır. Bir yıl sonra turizmi tanıtmak amacıyla Türk Ofisinin yayın ve propaganda bölümü içerisinde turizm bölümü kurulmuştur. Turizm müdürlüğü 1940 yılında matbuat Umum Müdürlüğüne bağlanmış, 1949 yılında ise Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğüne dönüşmüştür. 1950'li yıllarda özel sektör eliyle gelişen turizme devletin en büyük desteği karayolu ağını geliştirmesidir. 1950'li yıllarda 100 kadar turizm acentesi bulunmaktadır. Türkiye'de turizmin planlı gelişmesi 1963'ten sonra olmuştur.

Ege Bölgesi, eski tarihiyle, eşsiz doğal güzellikleriyle turizm potansiyeli çok yüksek olan bölgedir. Turizmin yeterince gelişmemesinin sebebi bu güzelliklerin tanıtılmamasıdır. Fuar bu tanıtım işini yapacaktır. Turizmin gelişmesi için tanıtılması

³³³ <https://dergipark.org.tr/download/article-file/551413>, (E.T. 03.04.2019)

³³⁴ Gös. yer.

yeterli değildir. Konaklama ve ulaşımında gelişmesi gereklidir. İnsanları turistik faaliyetlere yönlendiren sebepler nelerdir? İnsanlar seyahat etme arzusu, zamana, zamanın şartlarına göre çeşitli ihtiyaçlardan kaynaklanır. “İnsanlar genellikle insanda harekete ve değişikliğe olan temayül, yeni yerler görmek, yeni zevk ve eğlenceler bulma merakı, ticari kazançlar elde etme arzusu ve din gibi etkenlerle seyahat yapılmaktadır.”³³⁵ İzmir Sanayi Fuarı dünyanın çeşitli yerlerindeki insanları çekip getiren cazibe merkezidir. Bu da insanların yukarıda saydığımız ihtiyaçlarına cevap verdiğini göstermektedir.

İzmir turizm için elverişli midir? Şimdi hep beraber bu sorunun yanıtını arayalım. İzmir dünyanın her tarafından görülmek isteyecek kadar çok tarihi zenginliğe sahiptir. Dolayısıyla tarihe ilgi duyacak insanları cezp etmektedir. Yine eşsiz temiz kıyılarıyla gelişmeye hazır bir deniz turizmi vardır. Saf temiz sahilleri tanıtıldığında binlerce kişiyi cezp edecektir. Yine eğlence ve hareketlilik isteyenlere eşsiz güzellikteki kültür park eğlence yerleri vardır. Yabancı turistlerin fuarda en çok beğendikleri yönleri kültür parkı ve eğlenceleridir.³³⁶ Yine ticaret amaçlı gelenler ise mallarını sergilemekte ve yeni iş bağlantıları kurmaktadır. Görüldüğü gibi İzmir turizm için çok elverişlidir. Ancak biraz tanıtılmaya ihtiyacı vardır. Yine fuarda dünyanın her ülkesinden insanla tanışma imkânı vardır. Ancak altyapı biraz geliştirilmesi lazımdır.³³⁷ İzmir’in turizm özelliğini Nermin Abadan şöyle tarif etmektedir: “...geniş körfezin ortasında ilahi güzelliği ile yatan İzmir, zengin hinterlandı, bereketli bağ ve tarlaları, Selçuk ve Bergama gibi tarihi güzellikleriyle, çeşme gibi dünyada eşsiz tabi plajıyla tam manasıyla turistik bir bütün teşkil etmektedir. ...”³³⁸ İzmir’in bu güzelliklerinin tanıtın ve dünyaca ünlenmesini sağlayan fuardır. Çünkü insanların birçok amaçlarla bu şehre gelmektedirler. Bunlardan en önemlisi de ticarettir. Bu amaçla İzmir’e gelen birisi tabi bu turistik özelliklerinden faydalanacaktır. Ülkesine döndüğünde bunu anlatacaktır. Bu da İzmir de turizmi geliştirecektir.

³³⁵ Suat Yurtkoru, “İzmir Milli Fuarı ve Ege Turizmi Üzerindeki Tesirleri”, **İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Bülteni**, C. IV., S. 7, Temmuz 1944, s. 7.

³³⁶ İlhan Müren, “Fuara Gelenler”, **İktisadi Yürüyüş**, C. VIII., S. 186. İzmir Fuarı Özel Sayısı, Ekim 1947, s. 15.

³³⁷ Müren, **gös. yer.**

³³⁸ Nermin Abadan, “İzmir Fuarı ve Turizm”, **İktisadi Yürüyüş**, C. VIII., S. 186. Fuar Özel Sayısı, Ekim 1947, s. 53.

Ege Bölgesi tabiat güzellikleri, iklim şartları ve zengin tarihi değerleriyle turizm için elverişli bir yerdir. Ancak bu zenginliklerin insanları cezp edebilmesi için tanıtılması lazımdır. Fuar tanıtım için eşsiz imkânlar sunmaktır. Fuar tanıtımında İzmir ve civarına genişçe yer ayırarak yurt içinde ve dışında tanıtılması sağlanabilir. Bu tanıtımlar sonucu çok sayıda turist bölgeye çekilecektir. Bunun sonucunda bölge ekonomisi güçlenecektir.³³⁹ Böylece hem ülkenin imar edilmesi sağlanacak hem de bölge insanına yeni gelir kaynağı sağlanacaktır. Aynı zamanda istihdam artacak ve işsizlik azalacaktır.

İzmir ve çevresinin turistik yönden tanıtmak amacıyla İzmir valisi Kazım Dirik Muhipler Cemiyeti ve Turing Kulübü gibi kuruluşlar kurarak İzmir ve çevresindeki turistik imkânları tanıtmaya çalışılmıştır. Bu kuruluşlar turistik yerlerle ilgili kitaplar, dergiler ve rehberler hazırlayarak turistik yerleri tanıtmıştır. Yine fuar için çıkarılan afiş, rehber ve broşürlerde İzmir'in tarihi, doğal güzelliklerine yer verilerek tanıtılmıştır.

Bölgeye gelen turist sayısını incelediğimiz zaman en çok turist fuar zamanında geldiğini görmekteyiz. Fuar mevsiminde bir ayda İzmir'e 180.000 turist geldiğini görmekteyiz.³⁴⁰ Fuar mevsiminde gelen turist sayısı her yıl katlanarak artmıştır. Bu dönemde gelen turistler fuarda mal teşhir etmek, satmak, satın almak, eğlenmelere iştirak etmek gibi amaçlarla gelmektedir. Gelen turistlerin konaklama ihtiyacı otelciliği geliştirmiştir. Yine gelen turistler yiyip içerek lokantacılığı geliştirecek, alışveriş yaparak esnafımıza ekonomik canlılık getirecektir.

Fuara gelen turistlerin büyük bir kısmı civarlardaki tarihi yerler, eğlence yerleri ve denize gitmektedirler. Hatta yurtdışından İzmir'e gelenlerin büyük bir kısmı İstanbul'a uğramaktadırlar. "*Fuar müddetince İstanbul'daki küçük ve büyük bütün oteller dolmuştur.*"³⁴¹ İç turizme de büyük hareketlilik getirmiştir. İstanbul, Ankara, Eskişehir, Afyon, Bandırma ve Manisa tren yolu ve kara yolu tam kapasite çalışmıştır.³⁴² İzmir çevresindeki turistik yerlerin yollarının düzeltilmesi, konaklama imkân-

³³⁹ Müren, **a.g.m.**, s. 8.

³⁴⁰ Yurtkoru, **a.g.m.**, s. 8.

³⁴¹ Aslan Tufan Yazman, "*İzmir Fuarı Kapanırken*", **İktisadi Yürüyüş**, C. II., S. 19, Eylül 1940, s. 1.

³⁴² **Gös. yer.**

larının geliştirilmesi, havaalanı yapılması turizmi daha da geliştirecektir. Bu da taşımacılığın gelişmesini, ülke ekonomisinin güçlenmesini, bu alanlarda insan istihdam ederek işsizliğin azalmasını ve ülkenin imar hale gelmesini sağlayacaktır.

Fuara 1957 yılında 14 devlet katılmıştır. Bu da dış turizmin canlanması anlamına gelmektedir. 1957 fuarında İtalyan lunaparkı, buz sirküsü ve medrano sirki ve açık hava tiyatrosu gibi kültürel etkinlikler vardır. Bu da fuarın iç ve dış turizmi geliştirdiğinin açık göstergesidir.

3.7. Fuardaki kültürel Faaliyetlerin Topluma Katkısı

Fuar Türk toplumunun bir araya gelmesini sağlamıştır. Böylece ülke içerisinde kültür birliğinin kurulmasına katkı sağlamıştır. Bölgeler arasında kültür alışverişini hızlandırmıştır. Fuarın açıldığı 1932 yılında 164.311 kişi ziyaret etmiştir. Türkiye'nin her bölgesinden katılım vardı. Bu durumda kültür etkileşimini artırmıştır. 1933 yılında fuar ulusal açılmış ve 168.877 kişi ziyaret etmiştir. Fuara katılanlar kültür alışverişinde bulunmaktadır. Fuar bir manada insanımızı eğiten ve geliştiren informal eğitim yeridir.

Fuar 1934 yılında uluslararası düzeyde açılmıştır. Farklı milletleri tanıma ve kültür alışverişinde bulunma imkânı sağlamıştır. Fuara katılan halkımız hem kendi kültürümüzü tanıtmış hem de farklı kültürleri tanımıştır. Bu sayede günümüzde kitle iletişim araçlarının yaptığı küreselleşmeyi fuar yapmıştır. Fuarı 286.259 kişinin ziyaret etmesi kültür etkileşiminin giderek arttığını göstermektedir. 1935 yılında fuara 5 devlet katılmıştır. 311.009 kişi ziyaret etmiştir. Bu durumda katılan halkın farklı kültürleri tanıma imkânı bulduğu anlamına gelir. Halkın fuarda eğitildiğini dünyadaki teknolojileri tanınmasını ve öğrenmesini sağladığı söylenebilir.

Fuar 1936 yılında Kültürpark'ta açılmış ve halkımıza daha güzel hizmetler vermiştir. Fuarın uluslararası olması ziyaretçilere farklı kültürler tanıma imkânı vermiştir. Fuara 361.527 ziyaretçinin gelmesi katılımın giderek arttığını göstermektedir. Fuarın çekiciliğini artırmak için kültürpark içerisinde lunapark açılmış, eğlence mekânları kurulmuştur. Fuarı 1937 yılında 608.561 kişi, 1938 yılında 727.191 kişi ve 1939 yılında 624.560 kişi ziyaret etmiştir. Bu da fuara her bölgeden gelen kişi sayısı-

nın her yıl arttığı anlamına gelmektedir. 1939 yılında 11 devletin katılması gelen turist sayının arttığını göstermekte ve kültür etkileşiminin giderek arttığına güzel bir örnek olmuştur. Türkiye'nin her bölgesinden vatandaşlarımızın bir araya gelmesi bile birlik beraberliğin sağlanmasında önemli bir etken olduğunu gösterir.

Fuarda 1940 yılından itibaren Türklerin köklü bir medeniyete sahip olduğunu göstermek için vakıflar pavyonu açılmıştır. Türk vakıflarını iki bölümde tanıtmışlardır. Birinci bölümünde geçmişten günümüze Türk fazilet ve basireti tanıtılmıştır. Bu bölümde düşkünlere yardım edildiği, fertlerin ekonomik bünyeye katıldığı, ülke savunmasında vakıfların yaptığı işler ve hayvanları korumak için yapılan çalışmalar resimlerle, tablolarla anlatılmaktadır. Yine bir aşevi, okul, çeşme, hamam, hatta hayvanlar için ahır, güvercinlere mahsus koruma yuvaları sergilenmiştir. Halkın, vezirlerin ve sultanların vakfiyelerinden numuneler sergilenmiştir. İkincisinde ise vakıfların ilk Türk devletlerinden itibaren gelişimine yer vermektedir. Cumhuriyet döneminde vakıfların yaptığı önemli işler tanıtılmıştır.

Kültürpark'a 1941 yılında Atatürk müzesi, Lunapark eğlenceleri eklenmiştir. Atatürk müzesinde, Atatürk'ün İzmir'e geldiğinde bindiği kayıklar, giydiği kıyafetler, Atatürk'ün İzmir'de çekilmiş fotoğrafları sergilenmiştir. Fuara 1943 yılında yeni kültürel etkinlik sahaları eklenmiştir. Bunlar: "Şehir Bاندosu teşkil edilerek gece konserleri vermiştir. Türk Büyüklerinin Büstleri, Kaplan ve Kuş Pavyonları, Yeni Meccani sinemaları, halk çeşmeleri ve birkaç gazino Kültürpark'a eklenmiştir.³⁴³ Bu çalışmalarda gösteriyor ki fuar sadece ticaret yeri değil aynı zamanda eğlenmek ve hoşça zaman geçirilebilecek bir yer haline getirilmek istenmektedir. Böylece fuarda iç ve dış turizmi geliştirmek amacıyla kullanılmıştır.

İzmir Belediye Başkanı Reşat Leblebicioğlu 1946 İzmir Fuarının açılışında yaptığı konuşmada Fuarın önemini şöyle açıklamaktadır: " ... *İzmir Fuarının gayelerinden ve vazifelerinden biri de, Cumhuriyet ve Türk İnkılâplarının vatana ve millete*

³⁴³ Aslan Tufan Yazman, "Fuarın Neticeleri", *İktisadi Yürüyüş*, C. IX., S. 92, birinci teşrin 1943, s. 5.

*kazandırdıklarını, Türk milletinin sosyal yapısındaki gelişmelerini ve yükselmelerini canlı bir şekilde izleme imkânı sunmaktadır...*³⁴⁴ demiştir.

Fuar 1946 yılında spor karşılaşmaları bakımından çok zengindir. Fuarda bölgeler arası futbol turnuvası, ülke çapında güreş müsabakaları, basketbol, boks, atletizm müsabakaları, tenis maçları ve Mısırlı sporcuların da katıldığı yüzme yarışları yapılmıştır.³⁴⁵ Bu da halkımızın spora ilgisini artırmış ve etkinliklere katılmasını sağlamıştır. Donanma futbolcularıyla yapılan müsabakalar büyük ilgi toplamıştır. Yine fuarda düşünce oyunları sergilenmiş ve satranç turnuvaları düzenlenmiştir. Bölge halkına eğlenceli günler geçirmelerini sağlamıştır.

Fuarda 1946 yılında Gazi Terbiye Enstitüsü öğrencilerinin hazırladığı resim, afiş, fotoğraf, yazı ve elişlerine oluşan bir sergi açılmıştır.³⁴⁶ Bu sergi büyük bir ilgi ve takdir toplamıştır. Bu da bölge insanlarının ufkunu açmada ve yeni hobiler kazanması bakımından önemlidir. Fuarda diğer bir sergi de Hüseyin'in açtığı karikatür sergisi büyük ilgi toplayan yerler arasındadır. Bu da İzmirliilerin mizah anlayışlarındaki gelişme ve değişimleri göstermektedir.

Yine 1946 fuarına oldukça ilgi toplayan diğer etkinlikte açık hava tiyatrosudur.³⁴⁷ Açık hava tiyatrosu İzmir Belediyesi tarafından kurulmuş ve kısa zamanda gelişmiştir. Fuarda temsiller sunarak büyük ilgi toplamıştır. Muammer Karacanın büyük ve kalabalık operet trupu fuar günlerinde İzmir'e gelmiş ve basmahane civarında temsiller sunmuştur. Fuar Gazinosu zengin programıyla büyük bir eğlence kaynağı olmuştur. Fuar gazinosunda yabancı ve yerli olmak üzere birçok sanatçı görev almıştır. Lunapark yine eğlence merkezi olmaya devam etmiştir. Lunaparktaki Beşir Gazinosu yurttaki ünlü sanatçıların sahne aldığı yer olmuş ve büyük ilgi görmüştür.

³⁴⁴ Reşat Leblebicioğlu, "İzmir Belediye Reisinin Açış ve Kapanış Nutukları", **İktisadi Yürüyüş**, C. VII., S. 163. İlavesi Fuar Özel Sayısı, Eylül 1946, s. 4.

³⁴⁵ Aslan Tufan Yazman, "1946 Fuarını Takdim", **İktisadi Yürüyüş**, C. VII., S. 186. Fuar Özel Sayısı, Eylül 1946, s. 7.

³⁴⁶ **gös. yer.**

³⁴⁷ Yazman, **a.g.e.**, s. 16.

Fuarın 1947 yılında bir kültür yeri haline getirme çalışmaları devam etmiştir. Fuara lunapark ve şans oyunları yerleri yapılmıştır.³⁴⁸ Fuar müdürü yine havuzlu çarşı yapma gibi planlarını açıklamıştır. İzmir şehir tiyatrosu ziyaretçilere gösteriler sunmuştur. Fuar gazinosu halkın eğlence merkezi haline gelmiştir. Bütün bunlar göstermektedir ki fuar turizm ve eğlence yeri haline getirilmeye çalışılmaktadır. Bunda da başarılı olmaktadır.

Kültürpark içerisinde 1952 yılına Türk eserleri müzesi, resim galerisi, arkeoloji müzesi ve Atatürk Kitapevi açılmıştır. Böylece halkımızın tarihe ve sanata olan ilgisi artırılmaya çalışılmıştır. Fuarı 1.727.895 kişi ziyaret etmiştir. Bu da fuarın topluma ve kültürel değişime etkisinin arttığını göstermektedir.

Fuara 1954 yılında Kübana gece kulübü ile minyatür golf kulübü kurulmuştur. Yine açık hava tiyatrosuna gelmiş olan Devlet Konservatuvarı Flormik Orkestrası ile İtalya'dan gelen Lunapark, Maruf Apollo Sirki, Göl Gazinosunun getirdiği ses ve saz sanatçıları fuardaki kültürel etkinliklerdendir.³⁴⁹ Fuarı 1.731.090 kişi ziyarete etmiştir. Açık hava tiyatrosu ve devlet konservatuvarı ve sanatçıların katılımıyla kültürel etkinlikler canlanmıştır. Halkın en çok katıldığı etkinlik olmuştur. Fuarda ki kültürel etkinlikler her türlü ihtiyaca cevap verebilecek şekilde düzenlenmeye çalışılmıştır. Böylece iç ve dış turizmi geliştirmek istenmiştir.

Fuarda 1957 yılında İtalyan lunaparkı, buz pateni, medrano sirki ve açık hava tiyatrosu gibi kültürel etkinlikler vardır.³⁵⁰ Fuara 1.940.250 kişi ve 14 devlet katılmıştır. Bu da kültürel kültür renkliliğini göstermektedir. Kültürpark eğlenceleri devam etmiş ve halkın günlük hayatın stresinden kurtulup, eğlenmek için toplandığı yer olmuştur.

Fuar Türk halkının bir araya geldiği, karışıp kaynaştığı, kültür alışverişinde bulunduğu toplanma yeri olmuştur. Türkiye'nin farklı bölgelerinden gelen halkımız yöresel yemeklerini, eğlencelerini, kıyafetlerini, yaşam şekillerini, üretim biçimlerini

³⁴⁸ Yazman, "1947 Fuarının Plançosu", s. 12.

³⁴⁹ Selahattin Akçicek, "Kısa Biyografi ve Reisin Uğraştığı İşler", **İktisadi Yürüyüş**, C. XV., S. 317. İlavesi Fuar Özel Sayısı, Eylül 1954, s. 7.

³⁵⁰ Abdullah Aker, "XXVI. NCI Fuarın Açılışı ve Temenniler", **İktisadi Yürüyüş**, C. XVIII., S. 353. İlavesi 1957 İEF Özel Sayısı, Eylül 1957, s. 26.

paylaşmıştır. Ülke içerisinde kültür birliği sağlanırken, dünya kültürüyle tanışmışlar ve milli kültürümüzü geliştirmişlerdir. Bu yönüyle fuara Türk kültürüyle dünya kültürünün karşılaştığı bir eğitim yeri olmuştur. Millî birlik ve beraberliğin güçlenmesini sağlamıştır. Türk kültürü fuar sayesinde dünyaya tanıtılacak ve dünya kültür yarışında ben de varım deme imkânı sunacaktır. Batı medeniyeti üstünlüğünü fuarlar sayesinde dünyaya kabul ettirmiştir. Türk medeniyeti de köklü bir medeniyet olduğunu fuar sayesinde dünyaya göstermiştir.

Fuar eğitim yeridir. Çünkü bir araya gelen insanlar kültür alışverişinde bulunmuştur. Böylece cahil insan bile bir topluluk içerisinde nasıl davranması gerektiğini öğrenir. Bu yönüyle informel eğitim kurumudur. Çiftçimiz dünya üzerinde yeni tarım tekniklerini tanımakta ve kendini geliştirmektedir. Sanayicimiz alanıyla ilgili dünyadaki teknolojik gelişmeleri öğrenmiş, yeni tekniklerle üretim yapma konusunda kendisini yenilemiştir.

SONUÇ

Ürünlerin tanıtılması ve pazarlanmasında fuarlar çok önemlidir. Fuarlar ticareti geliştirmeyi amaçlar ve geleceğe yönelik ticaret bağlantıları kurmak için kurulur. Fuarlar hedef kitlelerine göre sınıflandırılmıştır. Eğer iç piyasaya yönelik bir fuar ise ulusal, bir ülkenin piyasasına hâkim olmayı amaçlıyorsa solo fuarlar, dünya pazarına yönelikse uluslararası fuarlara önem verilmiştir. Uzmanlaşmaya bağlı olarak büyük ihtisas fuarları önem kazanmıştır. Batı medeniyeti diğer milletlere üstünlüğünü fuarlar sayesinde kabul ettirmiştir. Sanayileşmeye çalışan devletlerin sanayisini fuarlar sayesinde o ülkenin piyasasına hâkim olarak yok etmiştir ve etmektedir. Batılı ülkelerin bu emperyalist uygulamalarını engellemek için yerli üretimin makineli yapılması, kalitenin yükseltilmesi sağlanmalı ve yerli girişimci ile küresel şirketlerin eşit şartlarda yarışabileceği ortam sağlanmalıdır. Küresel güçlerin yerli sanayiye yok etmesine izin verilmemelidir.

Avrupa'da ilk sergi ve pazar Fransa'da başlamıştır. İtalyan şehir devletleri Venedik ve Ceneviz'de sergi ve pazarlar kurulmuştur. İlk genel fuar Fransa da başlamıştır. Almanya'da Leipzig fuarı açılmış ve bu fuar Avrupa'nın ilk numune fuarı olmuştur. Sanayi inkılâbıyla birlikte ürünlerin pazarlanma ihtiyacı artmıştır. Bu da fuarcılığın önem kazanmasına neden olmuştur. Günümüz manasında uluslararası fuarcılık 1851 yılında açılan Londra Fuarıyla başlamıştır.

Türkiye'de fuar kurma çalışmaları Anadolu Selçuklu Devleti'ne kadar uzanır. Anadolu Selçuklu Devleti ticareti geliştirebilmek için ülke içerisine geniş yollar yapmıştır. Bu yol boylarında güvenliği sağlamak için derbent teşkilatı oluşturmuştur. Yolcuların ve tüccarların ihtiyaçlarını karşılamak için konaklama tesisleri diyebileceğimiz kervansarayları yapmıştır. Tabii ki bunlar ticareti geliştirmek için yeterli değildir. Konya başta olmak üzere Kayseri ve Sivas'ta büyük sergiler açılmıştır. Kayseri ve Konya'da açılan numune sergileridir. Yine Kayseri'de açılan Yabanlu Pazarı o dönemin en büyük sergilerindedir. Osmanlı Devleti ipek ve baharat yollarını ele geçirdikten sonra İstanbul, Şam ve İskenderiye gibi yerlerde büyük sergi ve pazarlar kurmuştur. Bu sayede doğudan gelen mallar Avrupalı tüccarlara aktarılmıştır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde özellikle Tanzimat'tan sonra Avrupa tarzı

modern fuarlar kurmaya çalışmıştır. Ancak o dönemde Osmanlı Devleti sanayileşmeyi sağlayamadığı için kurulan fuarlar tarım ve tarıma dayalı fuarlar görüntüsündedir. Osmanlı Devleti'nde üretilen tarım ürünleri sergilenirken Avrupalı tüccarlar da tarım makinelerini sergilemişlerdir.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde milli sanayiye oluşturabilmek için sergi faaliyetlerine ittihatçılar hız vermiştir. Milli mücadeleden sonra yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti bu çalışmalara ağırlık vermiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nde 1925 yılında kurulan "Yerli Malları Koruma Cemiyeti" önemli çalışmalar yapmıştır. Yurdun çeşitli yerlerinde sergiler açmıştır. Yerli malın kullanımını teşvik etmiştir. İktisat ve Tasarruf Cemiyetiyle birleşmiştir. Bu cemiyet yerli sanayi ve üretimi desteklemiştir. Yerli sanayinin gelişmesi için de yurdun çeşitli bölgelerinde fuarlar kurulmasına çalışmıştır.

İzmir Sanayi Fuarı'nın kurulması düşüncesi Gazi Mustafa Kemal'in telkinleriyle kurulan 9 Eylül Numune Sergisinden ilham alınarak kurulmuştur. Lozan Konferansı'nın kesintiye uğradığı sırada toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde Gazi Mustafa Kemal, "*Bu şehri geliştirmek ve kalkındırmak için sergi ve panayırılar açın*" demiştir. Bu sözden ilham alan İzmir'in Valisi Kazım Dirik fuara başlangıç olabilecek sergiler açmıştır. Ama bir süre sonra fuar açma çalışmalarına maddi yetersizlikler sebebiyle ara verilmiştir. İzmir'de fuar kurma düşüncesini hayata geçirebilmek için İzmir Belediye Başkanı Dr. Behçet Salih Uz çalışmalara başlamıştır. İzmir Valisi, belediye başkanı ve tüccarlarından oluşan fuar komitesinin gayretli çalışmaları sonucunda bugünkü fuarın temelleri atılmıştır. Fuar alanı 1932 yılında dar gelmiştir. Fuar 1933 yılında Atatürk Heykelinin arkasında Efes otelinin bulunduğu alan da kurulmuştur. Fuar uluslararası olarak 1934 yılında açılmıştır. Fuar bugünkü Cumhuriyet Meydanında bulunan Atatürk heykelinin arka tarafında, Efes Otelinin bulunduğu yerden 1936 yılında Kültürpark'a taşınmıştır. İzmir'in ulaşımının elverişli olması nedeniyle hızla gelişmiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında istenilen düzeyde başarı gösterememiştir. Çünkü o yıllarda dünya üzerinde yeterince güvenli ortam yoktur. Fuar 1942 yılında açılmamıştır. Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında hızlı gelişme göstermiştir.

İzmir Sanayi Fuarı iktisadi yönden çok önemlidir. Türkiye'ye ve bölgeye birçok avantajlar sağlamıştır. Türkiye'nin ekonomik, kültürel ve sosyal olmak üzere birçok alanda gelişmesini sağlamıştır. Fuar sayesinde ülkemizin ürettiği ürünlerin dünyaya tanıtılması sağlanmakta ve pazarlanması kolaylaşmaktadır. Ürünlerimiz hiçbir masraf yapmadan binlerce kişiye tanıtılabilmektedir. Yine ülke içerisinde üretilen malların sergilenmesi ve ülkenin yıldan yıla nasıl geliştiğini görmek bakımından önemlidir. Türk milletinin yerli ürünlerini görüp, tanıyarak yerli mal bilinci gelişmektedir. Yerli girişimcimiz ürünlerini üretim, kalite, fiyat olarak dünyayla kıyaslama imkânı bulmuş ve kendini geliştirmiştir. Yerli ürünlerin dünyaya ve ülkeye tanıtmıştır. İzmir Sanayi Fuarı yerli ürünlerimizin ülke içinde ve dışında satışını artırmıştır. Türkiye'de yeterli miktarda sanayi malı üretilemediği için makine ithalatını artırmıştır. İthalatın artması olumsuz gibi görülse de makineli üretime geçilmesi, hem üretimi artırmış hem de üretim maliyetini düşürmüştür.

Fuara katılan yabancılar Türkiye'nin tarihi ve doğal güzelliklerinden haberdar olmakta, geri döndüklerinde ülkemizin tanıtılmasına katkıda bulunmaktadır. Bu sayede turizm gelişmiştir. Fuar sayesinde binlerce kişi İzmir'e gelmiştir. Böylece ulaşım sektörü, otelcilik ve bölge esnafı ekonomik canlılık yaşamıştır. Bölge ekonomisinin gelişmesiyle ulaşım ağı, sanayileşme ve tarıma dayalı makineleşme çak hızlı bir şekilde gelişmiştir.

Fuar sayesinde küreselleşme dediğimiz olgu gelişmiştir. Türk toplumu kendi kültürü ile dünya kültürünü karşılaştırma imkânı bulmuştur. Türk toplumu dünyadaki yenilik ve gelişmeleri görerek kendi kültür ve medeniyetin geliştirme imkânı bulmuştur. Halk fuarda kendi işiyle ilgili son teknoloji makineleri, bu makinelerin nasıl kullanılacağını öğrenmiş ve kendi üretim şeklini geliştirmek için bir eğitim almıştır. Türk toplumu dünyadaki gelişmelerden haberdar olmuştur. Türk toplumunun eğlence ve sanat anlayışını geliştirmiştir. Bölgeler arasında kültür birliğinin sağlanmasına katkıda bulunmuştur. Yine Türk kültüründeki gelişmeyi düzenli bir şekilde izleme imkânı vermiştir.

İzmir'in imarının gelişmesine katkı sağlamıştır. Çünkü ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumu görebilir ve dünya devletleriyle kendimizi kıyaslama imkân-

nına sahip olabiliriz. Bunu kısaca şöyle ifade edebiliriz. Fuarlar ülkenin aynasıdır. Ülkenin gelişmesi her yıl sergiye yansır. Ülke ihracatı fuarda ürünlerimizin tanıtılmasıyla birlikte istikrarlı bir şekilde artmıştır. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planıyla birlikte ithalat azalmış ve ihracat artmıştır. Kurulan fabrikalar sayesinde sanayi ürünlerinin ihracat içerisinde oranı % 34'e çıkmıştır. II. Dünya Savaşıyla birlikte sanayileşme durmuştur. II. Dünya Savaşından sonra serbest ekonomiye geçilmesi ve korumacı ekonomi politikasının bırakılması sebebiyle yerli sanayinin gelişiminde gerileme görülmüştür. Türkiye tarım ürünleri ihraç eden ve sanayi ürünleri ithal eden bir konuma gelmiştir. Fuar sanayi ürünleri bakımından ithalat fuarı görünümü almıştır. Kısaca istenilen Türkiye'nin ürettiği sanayi ürünlerinin sergilendiği fuar özelliğine kavuşamamıştır. İhracat fuarı olma özelliği 1936 – 1939 yılları arasında gelişmiş fakat yeterli olmamıştır. Fuar ürünlerin tanıtılması ve pazarlanması işini başarılı bir şekilde yapmıştır. Fuar yurt dışında üretilen en modern sanayi ürünlerinin ülkede tanıtılmasını yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

A. ARŞİVLER

TC Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı

TC Başvekâlet Kararlar Dairesi Genel Müdürlüğü, S. 2/620, Belge Tarih: 12.05.1934-00.00.0000, Dosya: 030.18.01, Yer Bilgisi: 44 - 30 – 20., s. 1.

TC Başvekalet Kararlar Dairesi Müdürlüğü S. 2/8601, Belge Tarih: 16.04.1938-00.00.0000, Dosya: 186-64, Yer Bilgisi: 83-33-1., s. 1.

TC Başvekâlet Kararlar Dairesi Genel Müdürlüğü S. 2/14241, Belge Tarihi: 25.08.1940-00.00.0000, Yer Bilgisi: 92 - 84 – 1, s. 1.

TC Başbakanlık Özel Kelem Müdürlüğü, B.T. 21.08.1945, f, 30-1-0-0., y. 84-529-2., D. E14, s. 1 – 3.

B. KİTAP VE MAKALELER

ABADAN, Nermin, “*İzmir Fuarı ve Turizm*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. VIII., S. 186. İlavesi Fuar Özel Sayısı, Ekim 1947, s. 53.

AHMED, Süvari Yüzbaşısı, **Türk İstiklâl Harbi başında Milli Mücadele**, Yayınlayanlar İsmail Akça, Cahit Telci, Akademi Kitapevi, İzmir 1993.

AKBAY, Halit Oral, “*Uluslararası Pazarlamada Önemli Bir Promosyon Aracı: Fuarlar*”, **İGEME'den Bakış**, s. 1, Nuro Matbacılık San. Ve Ticaret A.Ş., Ankara Ocak - Mart 1997.

AKÇİCEK, Selahattin, “*Açılış Nutukları*” **İktisadî Yürüyüş**, C. XVI., S. 329 İEF Özel Sayısı, Eylül 1955, s. 5 – 7.

AKÇİCEK, Selahattin, “*Kısa Biyografi ve Reisin Uğraştığı İşler*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. XV., S. 317 Fuar Özel Sayısı, Eylül 1954, s. 2 – 7.

AKER, Abdullah, “*Fuar*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. XVIII., S. 8, Ağustos 1958, s. 2. – 7.

AKER, Abdullah, “*XXVI. NCI Fuarın Açılışı ve Temenniler*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. XVIII., S. 353 İzmir Fuarı 1957 Özel Sayısı, Eylül 1957, s. 26 – 27.

AKTAŞ, Eczacı Kamil, “*İzmir Fuarında Reklâm*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. II., S. 18, 5 Eylül 1940, s. 15 - 16.

AKTAŞ, Kemal Kamil, “*Kültür Parkın Ağaçlandırılması*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IV., S. 41, Ağustos 1941, s. 19. – 35.

AKYÜREK, Yunus, “*Cahiliye Dönemi Mekke Toplumunun Hz. Peygamber'in Nübüvetine İlişkin İntibaları*”, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 7, Eylül 2015, s. 55 – 72.

ALAÇAM, Sabiha, “*Osmanlı'da Sergicilik*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IV., S. 42, Eylül 1941, s. 33 – 36.

ALKAN, İsmet, “*Fuarda Reklâm*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. II., S. 17, Ağustos 1940, s. 14.

ARAZİ, Georgette, “*1951 İzmir Fuarından İntibalar*”, **İktisadî Yürüyüş**, C. XII., S. 281, Eylül 1951, s. 45.

“*Arsiulusal İzmir Fuarı Açılırken*”, **Türk Ofis Ekonomik Enformasyon Bülteni**, C. I., S. 17, Eylül 1936, s. 1 – 3.

ATAMGÜÇ, Zeki, “*Sergi ve Panayırlar*”, **İktisat ve Ticaret Mecmuası**, C. II., S. 20, Birinci Kanun 1935, s. 22 – 23.

AVNİ, Hüseyin, “*Milli Şef Diyor ki.*” **İktisadi Yürüyüş**, C. IV., S. 89–91, Eylül 1943, s. 3.

AYMANKUY, Yusuf, **Kongre Turizmi ve Fuar Organizasyonları**, Detay yayıncılık, Ankara 2010.

BALABAN, Şükrü, “*Panayır ve Sergiler*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. II., S. 18, Ağustos 1940, s. 2.

BARAN, Tülay Âlim, **Bir Kentin Yeniden Yapılanması İzmir 1923 – 1938**, 1. Baskı, Arma Yayınları, İstanbul 2003.

BARLAS, Cemil Sait, “*Fuar Nutku*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IX., S. 207. sayımın İlavesi, Eylül 1948, s. 29., 32.

BUDAK, Gönül, Gülay Budak, **Halkla İlişkiler – Davranışsal Bir Yaklaşım**, Beta Basım A.Ş., İstanbul 1995.

CAVİT, Selim, “*Fuarı Doğuran Amiller*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. II., S. 17 Fuar Özel Sayısı, Ağustos 1940, s. 8.

CENKER, Selçuk, “*Siyasi Kronik*”, **İktisadî Uyanış**, C. II., S. 20, Eylül 1950, s. 13.

ÇARIKLI, Targan Hacim, “*Fuarın Ehemmiyeti*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IV., S. 89–91, Eylül 1943, s. 11.

ÇELİKBAŞ, Fethi, “*Profesör Fethi Çelikbaş’ın Fuar Konuşması*”, **İktisadî Yürüyüş**, C. XIV., S. 305, Eylül 1953. s. 9., 105.

“*Çıkan ve Giren*”, **İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Bülteni**, C. X., S. 2, Eylül 1935, s. 26.

“Devlet Ulaştırma İşleri Pavyonu”, **İktisadi Yürüyüş**, C. X., S. 238, 239, 240, Aralık 1949, s. 28 – 33.

“*Dünyada İlk Fuarlar*”, **İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Bülteni**, C. XIX., S. 8 – 9, Ağustos 1944, s. 6 - 7.

DOĞANOĞLU, M. Zeki, “*İzmir Panayırı*”, **İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası**, C. VIII., S. 7, Temmuz 1933, s. 231 – 232.

DUMAN, Doğan, “*Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti*”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C. I., S. 2, 1992, s. 127 – 141.

FEYZİOĞLU, Elvan, **Büyük Bir Halk Okulu İzmir Fuarı**, İzfaş yayımları, İzmir 206,

Fuarcılık, MEB yay., Ankara 2011.

“*Fuar’ın ve Kültürpark’ın Hikayesi*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. XII., S. 281, Eylül 1951, s. 38 – 43.

“*Fuarın Tanımı*”, **İzmir Enternasyonal Fuar Sergi Talimatnamesi**, İzmir 1953, s. 3

GÖK, Dursun, **Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi**, S.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Konya 1998.

GÜLEÇ, Selma, “*Fuar Kavramı ve Önemi*”, **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. XII., S. 1, 199, s. 111 - 116.

GÜREL, Enver, “*Fuar Nutukları*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. XII., S. 293 Fuar Özel Sayısı, Eylül 1952, s. 98.

Gürsoy Melih, **Tarihi Ekonomisi ve İnsanlarımız ile Bizim İzmir**, 1. Baskı, Metis Yayıncılık, İzmir 2013.

ISAAC, Alfred, “*İzmir Enternasyonal Fuarı Hakkında Bir Kaç Söz*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. V., S. 89–91, Eylül 1943, s. 16.

İŞIKLI, Aytaç, **Türkiye’nin Fuar Albümü**, 1. Baskı, İhlâs Matbaacılık, İstanbul 2012.

İNAN, Afet, **İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat–4 Mart 1923**, TTK yay. Ankara 1982.

İNAN, Atıf, “*Atıf İnan’ın Fuar Açılış Nutku*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. VII., S. 163. Sayının İlavesi İzmir Fuarı Özel Sayısı, Eylül 1946, s. 3.

İNAN, Atıf, “*Tarihi Nutuk*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IX., S. 87 *Fuar Özel Sayısı*, Ekim 1947, s. 9.

İNAN, Atıf, “*Tarihi Nutuk*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. VIII., S. 87 Fuar Özel Sayısı, Ekim 1947, S. 9., 16., 17.

İREN, Cihat, “29. *İzmir Enternasyonal Fuarı Muazzam Törenle Açıldı*”, **İktisadi Yükseliş**, C. XI., S. 77, Eylül 1960, s. 4. – 5.

“*İstanbul Sergi Sarayının Mimarı*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. X., S. 238, 239, 240, Aralık 1949, s. 15.

İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu 1949, İzmir Belediyesi Fuar ve Turizm Müdürlüğü Yayını, İzmir 1949.

İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu 1950, İzmir Belediyesi Fuar ve Turizm Müdürlüğü Yayını, İzmir 1950.

İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu 1959, İzmir Belediyesi Fuar ve Turizm Müdürlüğü Yayını, İzmir 1959.

İzmir Enternasyonal Fuarı Katalogu 1960, İzmir Belediyesi Fuar ve Turizm Müdürlüğü Yayını, İzmir 1960.

“*İzmir Fuarı Nasıl Kuruldu? İzmir Fuarının İnkişaf Hayatından Safhalar*” **İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Bülteni**, C. XIX., S. 8 – 9, Ağustos 1944, s. 8 – 12.

“*İzmir Fuarı*”, **İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası**, C. I., S. 5, Ağustos 1939, s. 3 – 5.

“*İzmir Limanı İhracatı*”, **İzmir Sanayi ve Ticaret Odası Bülteni**, C. XIV., S. 1, Eylül 1939, s. 19 – 21.

KAFESOĞLU, İbrahim, **Türk Milli Kültürü**, Ötügen Neşriyat A.Ş., İstanbul 1998.

KANCA, Haluk, “*XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Uluslararası Osmanlı Fuarı: 1863 Sergi-i Umumi-i Osmanî*”, **Dünya Ticaret Merkezi**, İstanbul 2013. s. 159 – 1185.

KANTAR, Selahattin, “*İzmir’in ve sergilerin Tarihi*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. II., S. 17, Ağustos 1940, s. 15., 33.

KARACA, Kemal Talat, “*İzmir Fuarı Nasıl Kuruldu*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IV., S. 41, Ağustos 1941, s.12., 14.

KARPAT, Gökhan, “*İzmir Kültürpark ve Fuar Alanının Tarihsel Gelişim Sürecinin Araştırılması ve Geleceğe Yönelik Tasarım Programının Oluşturulması*”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), **DEÜ Fen Bilimleri Enstitüsü**, İzmir 2009.

KEBECİOĞLU, Nureddin, “İzmir Enternasyonal Fuarının Doğuşu”, **İzmir Fuar Albümü Mecmuası**, C. I., S. 1, Eylül 1960, s. 2. – 4.

44. **İ.E.F. Katalogu**, İzmir 1975.

LEBLEBİCİOĞLU, Reşat, “*İzmir Belediye Reisinin Açış ve Kapanış Nutukları*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. VII., S. 163. Sayının İlavesi Fuar Özel Sayısı, Eylül 1946, s. 4.

LEBLEBİCİOĞLU, Reşat, “*İzmir Belediye Başkanın Kapanış Konuşması*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. VII., S. 163 Fuar Özel Sayısı, Eylül 1946, s. 5.

LEBLEBİCİOĞLU, Reşat, “*Fuar Açılış Nutku*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IX., S. 207. Sayının ilavesi 1948 İEF Özel Sayısı, Eylül 1948, s. 28., 32.

LEBLEBİCİOĞLU, Reşat, “*Reşat Leblebicioğlu'nun Nutku*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IX., S. 207. İEF Özel Sayısı, 1949, s. 3., 6.

MAYADAĞ, Hüseyin, “*Sergide Hususi İştirakler*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. X., S. 238, 239, 240, Aralık 1949, s. 72 – 73.

METE, Muhlis, “*Modern Fuarların Karakteristik Vasıfları*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IX., S. 89–91, Eylül 1943, s. 13.

MÜREN, İlhan, “*Fuara Gelenler*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. VIII., S. 186. Sayının ilavesi İzmir Fuarı Özel Sayısı, Ekim 1947, s. 15.

NADİ, Nadir, “Fuar ve Panayırlar”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IV., S. 41, Ağustos 1941, s. 6., 56.

OCAKOĞLU, Hakkı, “*Fuarın İktisadi Fonksiyonu*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. II., S. 17, Ağustos 1940, s. 6.

ONURSAL, Rauf, “*Rauf Onursal’ın Fuar Açılış Konuşması*”, **İktisadî Yürüyüş**, C. XIV., S. 305, Eylül 1953, s. 9.

“*On Yıllık Cumhuriyet Devrindeki İktisadî Bilânçosu*”, **İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası**, C. VIII., S. 8-9-10, Ağustos, Eylül 1933, s. 265 - 268.

ÖNSOY, Rıfat, **Tanzimat Dönemi Sanayi ve Sanayi Politikası**, T.İ.B. yay., Ankara 1989.

ÖREL, Ferruh, “*1945 Fuarının Bilânçosu*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. VI., S. 138, Eylül 1945, s. 17 – 18.

ÖREL, Ferruh, “*1952 Fuarının Hususiyetleri*”, **İktisadî Yürüyüş**, C. XIII., S. 293 İEF Özel Sayısı, Eylül 1952, s. 7., 65.

ÖREL, Ferruh, “*Fuarın Bugünü, Yarını*”, **İktisadî Yürüyüş**, C. XVI., S. 329. İlavesi İEF Özel Sayısı, Eylül 1955, s. 15.

ÖREL, Feruh, “Fuar Müdürü ve Fuar”, **İktisadi yürüyüş**, C. XVII., S. 341. İEF Özel Sayısı, Eylül 1956, s. 30.

ÖREL, Feruh, “*İzmir Sanayi Odası*”, **İktisadî Yürüyüş**, C. XIII., S. 293 İEF Özel Sayısı, y. 13, Eylül 1952, s. 70 – 72.

ÖREL, Feruh, “*Bu Seneki ve Gelecek Seneki Fuar*”, **İktisadî Yürüyüş**, C. XIV., S. 305, Eylül 1953, s. 5., 70.

ÖREL, Feruh, “*Fuar Müdürü Feruh Örel’in Meajı*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. XV., S. 15 Fuar özel Sayısı, Eylül 1954, s. 43.

Örnekleriyle Türkçe Sözlük, c. II, MEB. yay, Ankara 1995.

SARIHAN, Zeki, **Kurtuluş Savaşı Günlüğü**, TTK., yay., Ankara 1993.

SEMİZ, Yaşar, **Atatürk Dönemi İktisadî Politikası Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti**, Saray Kitapevi yay, Konya 1996.

SERTEL, Sabiha, “*İzmir Enternasyonal Fuarının Türkiye’ye Temin Ettiği Faydalar*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IV., S. 42, Eylül 1941, s. 5., 33.

SEVGİ, Cezmi, **Sanayileşme Sürecinde Türkiye ve Sanayi Kuruluşlarının Alansal Dağılımı**, Beta Yayıncılık, İstanbul 1994.

SİREN, B. Celal, “*İzmir Fuarı*”, **İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Bülteni**, C. XIX., S. 8 – 9, Eylül 1944, s. 4 - 5.

SÜMER, Faruk, **Yabanlu Pazarı: Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Fuar**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1985.

“*Sümerbank Pavyonu*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. X., S. 238, 239, 240, Aralık 1949, s. 17 – 23., 68.

SÜLÜN, Uğur, “*İhracatın Geliştirilmesinde Fuar, sergi ve Panayırlara Yönelik Mali Teşviklerin Etkinliği (1990 – 2005 Dönemi Analizi)*”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), **DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İzmir 2006.

URUS, Âlim, “*Marshall Planından Faydalanmak İsteyen Transatlantik Lisans Mübadele Programı*”, **İktisadî Yürüyüş**, C. XII., S. 281, Eylül 1951, s. 8 – 11.

USLU, Alim, “*Ekonomik Türkiye*”, **İktisadî Yürüyüş**, C. XII., S. 281, Eylül 1951, s. 122., 123. , 130, 152.

ÜNAL, Tahsin, **Atatürk ve Milli Mücadele**, Elektronik Basım ve Yayınevi, Ankara 2001.

“*Tarihi Bir Tetkik Fuarlar*”, **İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Bülteni**, C. XIII., S. 7 – 8, Ağustos 1938, s. 7 - 9.

TEZEL, Yahya S., **Cumhuriyet Dönemi İktisat Tarihi**, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1994.

TUNA, Serkan, “Mütareke İstanbul’unda Türk Sanayi Sergisi”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C. XVI., S. 32, Nisan 2016, s. 243 - 287.

TÜTÜNCÜOĞLU, İpek, “*Uluslararası Pazarlamada Bir Tutundurma Aracı Olarak Fuar ve Sergilere Katılımın Dış Ticaret Şirketleri Açısından Önemi*”, **DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2009.

“*Türkiye Ekonomisinde Dün ve Bugün*”, **İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Bülteni**, C. XIV., S. 5.6.7.8, Ağustos 1939, s. 6 – 10.

TURAN, Güldane, Ayla Turan, “*Erken Cumhuriyet Dönemi’nde yerli malı kavramı ve İstanbul yerli malı sergileri*”, **İTÜ Dergisi/b Sosyal Bilimler**, C. VI., S. 2, Aralık 2009, s. 15-26.

TURAN, Mustafa, **Yunan Mezalimi**, Atatürk Araştırma Merkez yay., Ankara 1999.

YAZMAN, Aslan Tufan, “*1954 Fuarının Karakteri*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. XV., S. 317, Eylül 1954, s. 2., 42.

YAZMAN, Aslan Tufan, “*1950 Fuarında Bazı yenilikler ve Bazı Dilekler*”, **İktisadî Yürüyüş**, C. XI., S. 258. Sayının İlavesi, Eylül 1950, s. 2.

YAZMAN, Aslan Tufan, “*1946 Fuarını Takdim*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. VII., S. 163. Sayının İlavesi Fuar Özel Sayısı, Eylül 1946, s. 6.

YAZMAN, Aslan Tufan, “*1947 Fuarı Tarifi*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. VIII., s. 186. ilavesi 1947 İEF Özel sayısı, 7 Ekim 1947, s. 2.

YAZMAN, Aslan Tufan , “*1948 Fuarının Hususiyetleri*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IX., S. 207. İlavesi 1948 İEF Özel sayısı, 18 Eylül 1948, s. 24 – 25.

YAZMAN, Aslan Tufan, “*Fuarın Tarihi*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. V., S. 114. ilavesi, Eylül 1944, s. 4., 52.

YAZMAN, Aslan Tufan, “*İzmir Fuarı Kapanırken*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. II., S. 19, 16 Eylül 1940, s. 1 – 2.

YAZMAN, Aslan Tufan, “*İzmir Fuarı'nı İlham Eden Ebedi Şef Atatürk'tür,*” **İktisadi Yürüyüş**, C. IX., S. 89–91, 15 Eylül 1943, s. 2 - 3.

YAZMAN, Aslan Tufan, “*İzmir Fuarı Yaşıyor*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IV., S. 42, Eylül 1941, s. 1., 36.

YAZMAN, Aslan Tufan, “*Fuar Karakteri*”, **İktisadî Yürüyüş**, C. XIV., S. 305, Eylül 1953, s. 1., 70.

YAZMAN, Aslan Tufan, “*20'nci Fuarın Diğerlerinden Farkı*”, **İktisadî Yürüyüş**, C. XII., S. 281, Eylül 1951, s. 2.

YAZMAN, Aslan Tufan, “*Fuarın Neticeleri*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IV., S. 92, birinci teşrin 1943, s. 5., 8.

YAZMAN, Ekrem, “*Fuarın Muhasebesi*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. II., S. 20, Eylül 1940, s. 7. – 19.

YAZMAN, Selim Cavit, “*İzmir Fuarında Neler Söylendi?*”, **İktisadi Uyanış**, C. XI., S. 258. Sayının İlavesi Eylül 1950, s. 1., 13.

YAZMAN, Y. K., “*Etibank Pavyonu*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. X., S. 238, 239, 240, Aralık 1949, s. 24 – 27.

“*Yol Davamız*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. X., S. 238, 239, 240, Aralık 1949, s. 49 – 50.

YURTKORU, Suat, “*İzmir Milli Fuarı ve Ege Turizmi Üzerindeki Tesirleri*”, **İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Bülteni**, C. XIX., S. 7 Temmuz 1944, s. 7 – 9.

YURTKORU, Suat, “*İzmir Fuarı*”, **İktisadi Yürüyüş**, C. IV., S. 41, Ağustos 1941. S, 18. – 35.

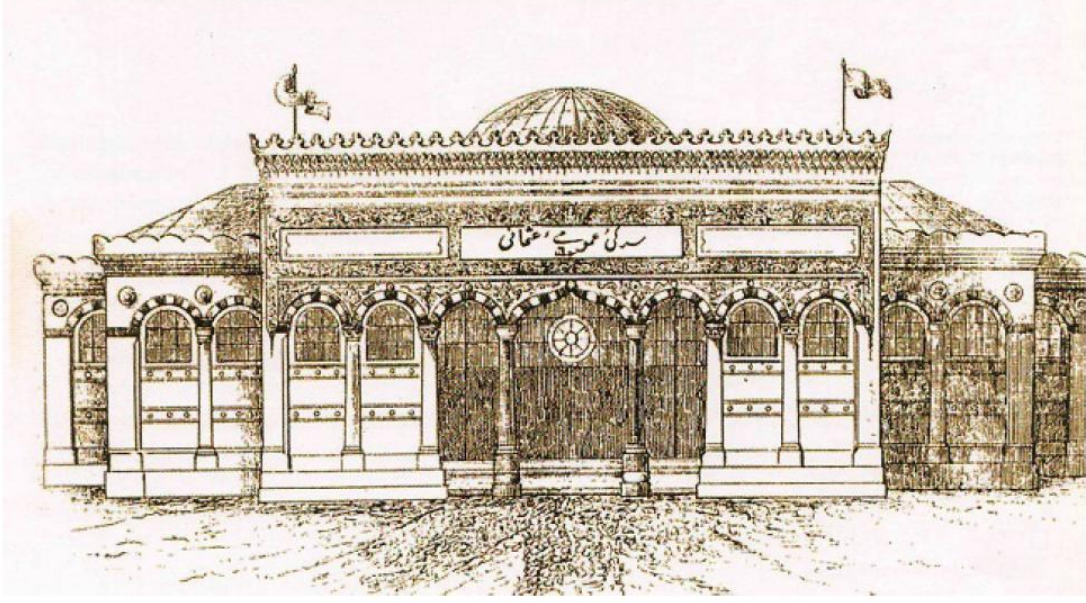
YIRCALI, Sıtkı, “Açış Nutku”, **İktisadî Yürüyüş**, C. XVI., S. 329. İEF Özel Sayısı, Eylül 1955, s. 4.

C. İNTERNET KAYNAKLARI

- <https://ief.izfas.com.tr/index.php/tr/fuar-hakkinda/tarihce> (E.T. 02.05.2019).
- <http://www.izto.org.tr/portals/0/pusuladergisi/2012/10/fuarlarin%20tarİhsel%20geliŞİmi,%20İzmir’İn%20Ürkİye%20fuarciliĞindakİ%20rolÜ.pdf> (E.T. 02.05.2019).
- Fuar Türleri,
http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Fuarcılık.pdf (E.T. 02.05.2019).
- Şirin, İbrahim, “Dünya Fuarları ve Osmanlı Modernleşmesi”, (E.T. 02.05.2019).
- https://www.academia.edu/33764969/Dünya_Fuarları_ve_Osmanlı_Moderleşmesi_The_World_Fairs_and_Ottoman_Modernization
- Uluslararası Fuarlar birliği <https://ticaret.gov.tr/ihracat/fuarlar/uluslararasi-fuarlara-iliskin-arama-yapilabilecek-internet-siteleri>, (E.T. 02.05.2019).
- “Osmanlı Devletinin Katıldığı Fuarlar”,
https://www.academia.edu/5798341/osmanlı_devletinin_katıldığı_uluslararası_ser_giler (E.T. 02.05.2019).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cb6d211d7f516.12038179 (E.T. 02.05.2019).
- <https://www.marmarafuar.com.tr/fuarlarin-onemi/> (E.T. 25.04.2019)
- UFI,
<https://translate.google.com/translate?hl=tr&sl=en&u=https://www.ufi.org/&prev=search> (E.T. 02.05.2019).
- Türkiye’deki Fuarlar,
<https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=8443&lst=Haberler> (E.T. 02.05.2019).

http://docs.neu.edu.tr/library/nadir_eserler_el_yazmalari/Ansiklopedi/TÜRKLER%20ANSİKLOPEDİSİ/T17/1529-Murat%20KORALTÜRK_17.%20ci.pdf
(E.T. 25.04.2019)

EKLER**Ek: 1**

Sergi-i Umumi-i Osman-i Ana Binasi

Ek:3 Chicago Uluslararası Fuarında Yayımlanan Osmanlıca Gazete

عدد - ۱ SATINALMA - DEVLET ۱۲۱۰ سنه هجرية قريسته مصادف ۱ حزيران ۱۸۹۳

JUNE 1, 1893

شيفالو سرکيس

PRICE 25 CENTS.

شيفالو سرکيس

THE CHICAGO FAIR ILLUSTRATED.

Copyrighted 1893 by J. B. Campbell.

۱۸۹۳ سنه ميلاديه سنه شيفالو سرکيس ب . کيل مطبعه سنه ۱۸۹۳	امور محريره باعد خصوصيات ايچون صاحب امتياز مراجعت اولتور صاحب امتيازک مجازو عنواي	صاحب امتياز : سليمان البستاني اداره عالمي سرکيس محرميه مختلالي کونستانتينوپول دايره مطبوعه
Address all business letters to J. B. CAMPBELL & CO., 119 Adams St., CHICAGO, ILL. U. S. A.	Address all Editorial Correspondence S. K. BISTANY, Proprietor. PRIVATE OFFICE, TURKISH VILLAGE, WORLD'S FAIR, CHICAGO.	

حسن ابتدا

جناب حق دور جليل هابونلري غيظه فرماي اعصار اولان ولي نعمت بختتمز سوکيلي پادشاهمز ظل ظليل يزدايي خليفة مجيداني سلطان عبدالحميد خان ثاني افندمز حضر تلرني دنياي طور دجه سر بر شوکتصير ملوکانه لرنده باقي يورسون آمين .

افکار حکمت آثار ملوکانه لري کرسی* خلافت اسلاميه به روتبخشاي مکات اولدق لري کوندي نبري مستمرا امتک استحصال اسباب سعادت معطوف و جلائل همت خسروانه لري اورنک سلطنت عثانيه به سلطوتقزاي مهابت اولدق لري زماندي نبري مملکتک عمران و ترقينه معصوف اولان او پادشاه ترقیور و رک عهد سیدشهنشاه لري ادراک شرفيه مباهي بولان اقوام عثانيه دلالت هابون ملوکانه لري سوقيله بر طريق سلانته کيرد لير . و تشویقات فيوضاتمايات تاجدارانه لريک بخش المديکي شوق و غيرتله اوشاهراه ترقی و معرفته آرزمانده چوق مسافه قطع ايلد لير .

مساعي* في نهايه جهاندار لير ليله تبعه شاهانه لريک يقين و قنده نقطه مطلوبه سعادت واصل اوله جق لري قطعاً محققدر .

جلوس هابون ملوکانه دن اول دولت عثانيه نك غرب ايله اولان مناسباتي يالکز اوروپايه منحصر و اوده بر مناسبت سياسيه دن عبارت ايکن بوکون سايه شاهانه ده صنایع و معارف و بلطاصه تجارت جهتلر بلده تأسيس مناسبات ايدلش و مناسبات مذکوره يالکز اوروپايه دکل ممالک متبذنه نك عمومته شامل قيلمشد .

او مساعي* جليله سايه سنده درکه دولت عليه لري شيفالو سرکيسه رسماً اشتراک و سايه شاهانه لرنده تبعه شهر يار لري سرکيده بر مهم و شرفلي موقع احراز ايلمشدر .

ارشادات حکيمانه ظل الهيلر ندي کندي ادراکنجه بهره مند رشد و سداد اولان بو بعد عاجز دخي سلطنت سيفلريک شيفالو سرکيسنده اشغال ايلمکده اولدني موقع عالينک تریيد شرفه خدمت ايدر اعتقاديله شو جريده نك شيفالو ده طبع و نشرته تشيک ايتدم . بو جريده دن مملکت مزجه حاصل اوله جق استفاده في زيرده کي مقدمه مزده لايقيه تعيين ايده ماش اولسه قيله ارباب تقدره کوره بو نقطه جاي بحث کورلسه کرکدر .

ذاتاً قلب الهامجب هابون حضرت خلافتناهي مهبط انوار الهی اولوب بزم دوشونه ميه جکمز نيجه فوائد دخي منافع عموميه خادم لريک مرشد دل آکاهی اولان اوشه ريار منور الافکارک خاطر خاطر هابونلرينه سانح و وارد اولمله و فوائد مذکوره نك تأمين حصولته وساطت ايچون شيفالو ده ترکجه بر غزته نشري اولبايده شرفصا در اولان امر و فرمان کرامتيايان جناب شهنشاهي مقتضاي متبذندن بولنغله بکانه مدار موقيت اولان او اراده مقدسه حضرت شهر يار لريک تقيدي خدمت فاخره سني در عهده ايلدم .

والله الموفق

سليمان البستاني

17625258

ميرزا : بيزساد

1948

EK: 4 Konya Sergisi 1901 Halı Gazete

EK: 5 Bursa Sergisi 1909

نومرو: ۲

۱۷ تموز ۳۲۵

بوسه سركينك رزم كشادي

بوسه سركينك رزم كشادي

۱۰ تموز ۳۲۵

سركينك مدت دوامتجه هفتده برده نشر اولدور معصوم مجموعه در

- جمعه -

هر هفته اوج فروشدر
معاينه سركينك دواي مدافه
چهارين جق نساخر ايچون يكرى
غروهه آيوتهه بازاراي

ولایت امور تجاربه و زراعيه
وصناعيه سته عاقد و منافع وطنه
خادم اولان مقالانه صحيفه لر من
دائما آچيقدر

رسدنی رسميز اعلانات بازاراي
سورتبه قبول ايديلمكي كچه چهر
سطرينه ۳ فروشورسدرن اشغال
ايدهمكي سطراره كوره اجرت آنور

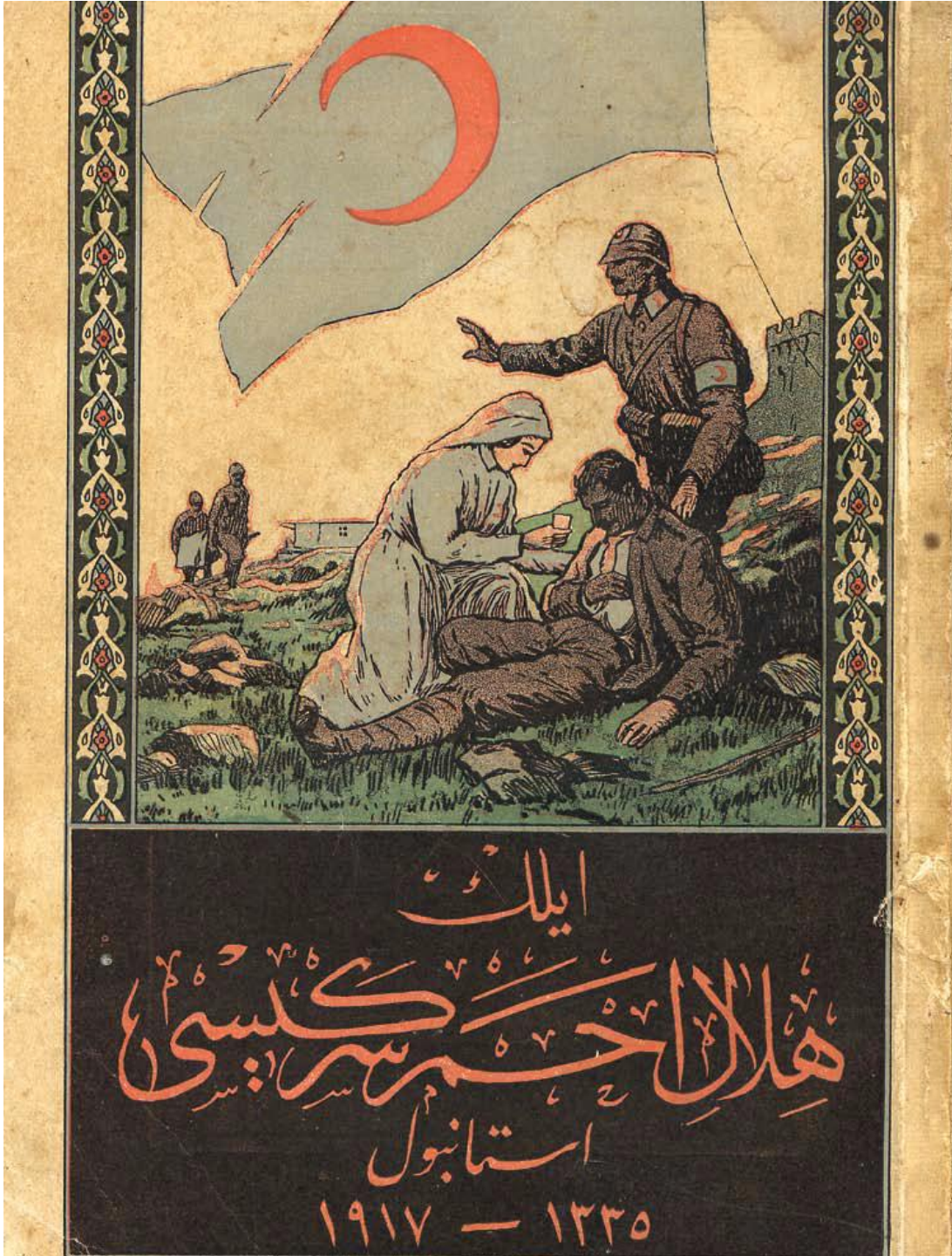

۱۰ تموز ۳۲۵ بوسه سركينك رزم كشادي

L'inauguration de l'Exposition régionale de Brousse le 10-13 Juillet 1909

Kaynak: Aytaç Işıklı, *Türkiye'nin Fuar Albümü*, 1. Baskı, İstanbul 2012, s. 219.

EK: 6 KIZILAY SERGİSİ 1917 İSTANBUL

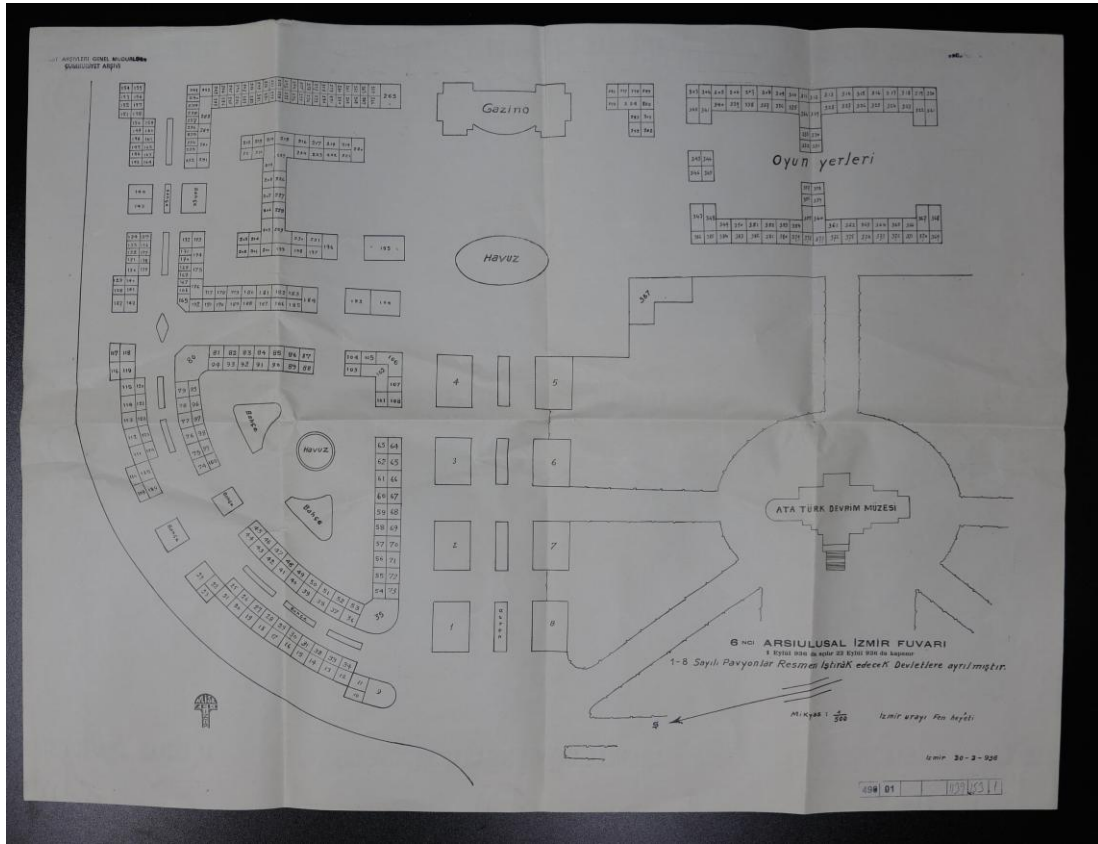

Kaynak: Aytaç Işıklı, *Türkiye'nin Fuar Albümü, 1. Baskı*, İhlâs Matbaacılık, İstanbul 2012, s. 248.

EK: 7 İzmir 9 Eylül Panayırı

Kaynak: Yaşar Aksoy, Neşe Yurtkoru Özgünel, **70 Yıllık Sevdâ İzmir Fuarı**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayıncılık ve Tanıtım Hizmetleri Tic. San. A.Ş., İzmir 2001, s. 11.

EK 8 İzmir Kültürpark Planı

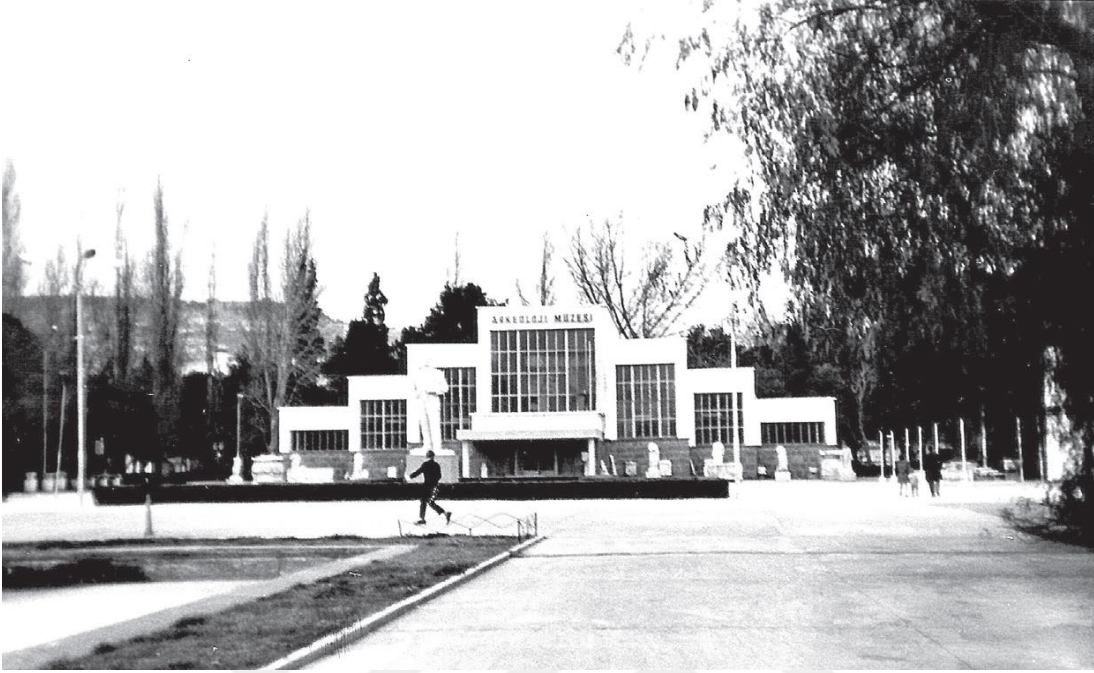

Kaynak: BT: 20.02.1936-00.00.0000, Yer Bilgisi: 1139-153-1, Dosya Ek: 6. Büro,

EK: 9

TC Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Kültür Park Projesi 1938,
137-1058-1, 13.

EK: 10

Maarif Vekâleti Kültür Pavyonu, Bruno Taut (1939). Yapı günümüzde İzmir Tarih ve Sanat Müzesi'nin Seramik Eserler Bölümü olarak hizmet vermektedir. (Fotoğraf: Mehmet Kılınç kişisel koleksiyonu, 1970'ler.)

Maarif Vekâleti Kültür Pavyonu, Bruno Taut (1939). Yapı günümüzde İzmir Tarih ve Sanat Müzesi'nin Seramik Eserler Bölümü olarak hizmet vermektedir. (Fotoğraf: Ahenk Yılmaz, Kıvanç Kılınç, Burcak Pasin, 2015.)

EK: 111 “İzmir Şehri Beynelmilel 9 Eylül Panayırı Umumi Talimatnamesi”, TC İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası, C. 9, S. 7-8, Temmuz-Ağustos 1934, s. 116.-128.

116

İZMİR ŞEHİRİ
Beynelmilel Dördüncü 9 Eylül Panayırı
UMUMİ TALİMATNAMESİ

PANAYIR KOMİTESİ

İzmir Belediyesi tarafından tertip olunan (İzmir şehri
Beynelmilel dördüncü 9 Eylül Panayırı)nın

Fahri reisi :
Kâxım paşa Hazretleri
İzmir valisi

Faâl komite reisi :
Dr. Behçet Salih Beyefendi
İzmir Belediye reisi

Faâl komite âzası :
Aşki Naili Beyefendi
Ziraat bankası İzmir şubesi müdürü
Fîruz Beyefendi
İş bankası İzmir şubesi müdürü
Muzaffer Beyefendi
Roma bankası İzmir şubesi ikinci müdürü
Mahmut Beyefendi
İzmir borsa komiseri
Zeki Doğanolu Beyefendi
İzmir Ticaret odası istihbarat müdürü
Rahmi Beyefendi
Türkofis İzmir müdür muavini

Kemalettin Beyefendi
Kadı oğlu Ticarethanesi müdürü
Leblebici Zade Roşat Beyefendi
Tüccardan ve daimi encümen âzasından
Cahit Beyefendi
İzmir Belediyesi Beşmühendisi
İhsan Beyefendi
Borsa komiser vekili
Kemal Beyefendi
Emlâk bankası müdürü
Naxım Beyefendi
Sanayi müfettişi
Fahrettin Naxım Beyefendi
Elektrik şirketi mühendislerinden
Akil Emrullah Beyefendi
Müşavir olarak Türk Ofis müdürü sıfatıyla
Baha Beyefendi
Türk Ofis raportörü

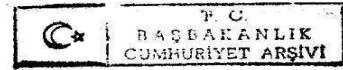
Panayırın müddeti :
1 — Panayır 26 Ağustos 934 Pazar günü
akşamı saat 16 da merasimle açılacak ve 15
Eylül 934 Cumartesi akşamı saat 23 te
kapanacaktır.

**Panayır Ekspoza ve ziyaretçilerine
beşedilecek müsaadeler :**
1 — Türkiye dahilinden panayıra iştirak
edecekler, panayırın devamı esnasında
mallarını perakende suretile satabileceklerdir.
2 — Panayıra iştirak edecekler; mahalli

**EK: 12, İzmir Uluslar arası 9 Eylül Panayırında Sergilenecek Yabancı Mem-
leketler Eşyası Hakkında Kararname**

T. C.
BAŞVEKÂLET
Kararlar Müdürlüğü
Sayı: 2/670

KARARNAME

19/2/934 tarih ve 2/148 savlı kararnameye zeyildir.
26.ağustos.934 tarihinden 15.eylül.934 tarihine kadar devam etmek ü-
zere acılacak "İzmir Beynemilel 9 Eylül Panayırı" nda teşhir edilecek
yabancı memleketler eşyası için, 1.ağustos.934 tarihinden tatbil edi-
lerek kapanış tarihinden bir buçuk ay geçtikten sonra mer'iyetten -
kaldırılmak sartile, ilişik üç maddeden ibaret esasların tatbiki: İkt-
tisat Vekillığının 10/5/934 tarih ve 2177/29 sayılı tezkeresi üzerine
İcra Vekilleri Heyetinin 12/5/934 toplanışında tasvir ve kabulolunmuş-
tur.

12/5/934

REİSİCÜMHUR

Gayi M. Kemal

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.	Da. V.
<i>İsmail</i>	<i>E. Saadettin</i>	<i>Kuvvet</i>	<i>S. Kaya</i>
Ha. V. V.	Ma. V.	Mf. V.	Na. V.
<i>S. Kaya</i>	<i>Ömer</i>	<i>Y. Kaya</i>	<i>Y. Kaya</i>
İ. V.	S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
<i>M. C. C.</i>	<i>S. Özyürek</i>	<i>M. Kaya</i>	<i>M. Kaya</i>

030 18 01 02 44 30 20

Kaynak: Devlet Arşivleri Başkanlığı, Yer Bilgisi: 44-30-20 Belge Tarihi:
12.05.1934 Kurum: 30-18-1-2 / Kararlar Daire Başkanlığı (1928)

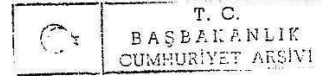
EK: 13, Fuarda Sergilenecek Yabancı Eşya ile ilgili Kara

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Karar sayısı
2

8601

Kararname

20/Ağustos/1938 tarihinde açılıp Eylülün 20 sine kadar devam edecek olan Sekizinci İsmir Enternasyonal fuarına, Fuarın açık bulunduğu müddetçe, yabancı menlekatlerden getirilecek eşyanın iligik esaslar dahilinde ithali; İktisat Vekilliğinin 31/3/938 tarih ve 3358 sayılı tezkeresi ve Maliye Vekilliğinin 12/4/938 tarih ve 54278/5766 sayılı mutalâanamesi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 16/4/938 tarihinde onanmıştır.

16/4/938

REİSİCİMHUR

K. Atatürk

Bş. V.

C. Bay

Ad. V.

S. Savaş

M. M. V.

V. Özalp

Da. V.

S. Kay

Ha. V.

S. D. Akar

Ma. V.

S. Akar

Mf. V.

S. Akar

Na. V.

A. Çetinkaya

İk. V.

S. Akar

S. İ. M. V.

S. Akar

G. İ. V.

S. Akar

Zr. V.

080	10	01	02	83	33	L
-----	----	----	----	----	----	---

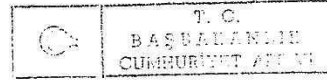
Ek - 14,

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Kararname

Karar sayısı
2

14241

22/Temmuz/1940 tarih ve 2/14023 sayılı kararname ile intisas mevki tesbit edilen Kültürpark Enternasyonal İzmir fuarı müdürlüğünde 1/5/1940 tarihinden itibaren geliştirilmekte olduğu anlaşılan Eftal Kemeğ'in adı geçen müdürlüğe aynı tarihten itibaren tayinir; Daniliye Vekilliğinin 16/8/1940 tarih ve 106/14243 sayılı tezkeresile yapılan teklifi üzerine 3356 sayılı kanunun 13 üncü maddesine tevfiken, İcra Vekilleri Heyetince 25. AĞUSTOS 1940 tarihinde kabul olunmuştur.

REİSİCÜMUR

İsmail İsmail

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.	Da. V.	Ha. V.
<i>B. F. Özyıldırım</i>	<i>Fech. Örsan</i>	<i>S. Akkaya</i>	<i>F. Ö. İsmail</i>	<i>S. Samancı</i>
Ma. V.	Mf. V.	Na. V.	İk. V.	S. İ. M. V.
<i>et. C. G. İsmail</i>	<i>Yücel</i>	<i>A. F. Cebesoy</i>	<i>Basın</i>	<i>S. H. Akdoğan</i>
G. İ. V.	Zr. V.	Mü. V.	Ti. V.	
<i>B. Karadayı</i>	<i>M. İsmail</i>	<i>A. Çelikkaya</i>	<i>N. Çamcı</i>	

080	10	03	02	92	84	1
-----	----	----	----	----	----	---

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	KAZIM BİLGİN
Doğum Yeri:	SALİHLİ
Doğum Tarihi:	01/04/1979
Öğrenim Durumu	
Derece:	Okulun Adı:
İlköğretim:	Salihli Samsu İlkokulu
Ortaöğretim:	50. Yıl Ortaokulu
Lise:	Salihli Türkbirliği Lisesi
Lisans.	Selçuk Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
Yüksek Lisans.	Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Becerileri:	Ders Anlatımı, Tenis, Satranç, meyve yetiştiriciliği, vb.
İlgi Alanları:	Bilgisayar, Programcılık, Teknolojik Gelişmeler, Milli Savunma Sanayi, Spor
Halen Yaptığı İş:	MEB'de Tarih Öğretmenliği Yapmaktadır..
İş Deneyimi: (Doldurulması isteğe bağlı)	15 yıl
Tel:	0535 493 77 26
E-mail:	Kazim_bilgin@hotmail.com
Adres:	Gökeyüp Mah/ Salihli/ Manisa

İmza:

